

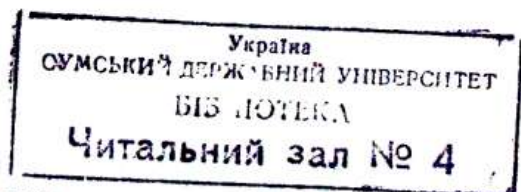
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ

**НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ВИКЛАДАЧІВ, АСПІРАНТІВ,
СПІВРОБІТНИКІВ ТА СТУДЕНТІВ
ГУМАНІТАРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

ЧАСТИНА ДРУГА

18-29 квітня 2005 року

СУМИ – 2005

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА СПОСОБНОСТЬ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТІ

Докл. – доц. Кривопишина Е.А.

В юношеском возрасте совершается наиболее значимое открытие личности – открытие внутреннего мира, сопряжённое с переживанием самоценности. Юношеская рефлексия позволяет осознать собственное «Я», свою неповторимость и уникальность, в то же время прийти к осмыслению окружающего мира, к осознанию позиции, которую занимает личность в социуме.

Юность с её направленностью на поиск своего места в мире, осмыслением бытия и собственной сущности является начальным этапом развития самоактуализации. А.Маслоу определял самоактуализацию как полное использование и реализацию способностей, таланта, потенциала личности.

Творческие личности, поднимаясь по ступеням самоактуализации, реализуют в жизнедеятельности всё, на что они способны, в итоге развиваются до состояния полностью адекватного их возможностям. Типологические качества самоактуализирующихся личностей, в основном своём большинстве, являются тождественными доминантным качествам творческих личностей: позитивное отношение к неизвестному, спонтанность, проблемная центрация, автономность как независимость от окружения, наличие пиковых и мистических переживаний, непосредственность оценок.

Отношение к неизвестному творческих личностей имеет позитивную окраску, не вызывает страха, обладает притягательной силой, так как является своеобразным творческим механизмом. А.Энштейн отмечал: «Самая

великолепная вещь, которую мы можем пережить, — это тайна. Именно в этом — источник всей науки и искусства».

Самоактуализирующиеся личности проявляют спонтанность в поведении, во внутренней жизни, в мыслях, в импульсах, в силу которой им свойственна лёгкость проникновения в реальность, близость к детскому восприятию, отчуждение от обычных условностей.

В соответствии с указанными качествами, мотивация творческих личностей имеет существенные отличия: тенденция роста, развития уникального собственного жизненного и творческого стиля, вследствие чего происходит трансформация в метамотивацию.

Самоактуализация проявляется так же в наличии проблемной центрации творческих личностей, которая выражается в осуществлении внеличных целей — от творческой задачи, требующей решения, до реализации жизненной миссии. Кроме того, способность сосредоточения на творческой проблеме значительно превосходит средний уровень.

Проблемная центрация способствует развитию автономии как способности к самостоятельным решениям, независимости от культуры и окружения. Автономия включает способность создания содержательного плана собственного сознания, проявляющуюся в большей свободе воли, формировании самодостаточности. Самоактуализирующиеся личности независимы от других людей, культуры, внешних средств, в то же время они зависимы от собственного продолжающегося роста, развития своих потенциалов, внутренних ресурсов, так как детерминанты удовлетворения метамотивации внутрииндивидуальны.

Самоактуализирующиеся личности обладают уникальной способностью переживания пиковых или мистических состояний, которые не только стимулируют их творческую деятельность, но обостряют, обогащают их

субъективный опыт, привносят в их жизнь ощущения новизны, свежести чувств, счастья.

ПОЗИТИВНЫЙ ПОДКРЕПЛЯЮЩИЙ СТИМУЛ КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗИТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ

Докл. - Денисенко П., Е-21.

Науч. рук. – доц. Кривопишина Е.А.

Мы все проявляем себя по-разному в процессе решения жизненных задач. Для уверенных в себе людей неизменно возникающие трудности – это лишь то, что не даёт скучать, лишний повод проявить себя и свои способности. Тем же, кто склонен постоянно быть собою недовольным, и очередной успех покажется незначительным и особо не поднимет настроения.

Чем более позитивно представление человека о себе, тем лучше у него жизнь и тем комфортнее он чувствует себя в окружающей обстановке. И наоборот. Первая категория людей - это, как правило, счастливые везунчики, другая - неудачники. Досадно, но большинство из нас принадлежит к неудачникам, которые недовольны собой и жизнью. Характерным признаком этого является то, что зачастую мы:

- боимся делать ошибки в жизни и в связи с этим не живем, а существуем;
- часто воспринимаем негативную информацию для прекращения наших действий, вместо того, чтобы просто их подкорректировать;
- сосредоточиваемся на негативном вместо того, чтобы попробовать превратить "минусы" в "плюсы";
- часто ожидаем каких-то исключительных благоприятных случаев вместо того, чтобы пользоваться тем, что есть.

Здесь намеренно приводятся именно те элементы поведения пессимиста, которые более всего препятствуют активным действиям и следовательно мешают достигнуть успеха в чём-

либо (а ведь это одна из главных составляющих удовлетворения потребности в самореализации).

Напротив, человек с позитивным мышлением достаточно хорошо подготовлен к жизненным испытаниям. Он объективно оценивает себя и свои возможности и переключается на те сферы деятельности, в которых способности его могут раскрыться лучше. Это оптимист, который всегда достигает поставленной цели. Такие люди, как правило, счастливы: они легко переживают неудачи, всей душой радуются успехам и надежно защищены от невротичных заболеваний.

Как же можно «привить» человеку позитивное мышление и тем самым помочь ему полнее реализовать свои способности? Тут может оказаться полезной теория «модификации поведения», получившая широкое распространение в США в 1960-1970 годах. Её автор Б.Ф. Скиннер, известный ученый-психолог, придумал методику для корректировки почти любого поведения человека. Она заключалась в т. наз. подкреплении поведения, наиболее близкого к желаемому.

Подкрепление – это ассоциация по типу «причина-следствие», которая возникает на психофизическом уровне после неонакратного предъявления подкрепляющего стимула в ответ на поведенческую реакцию.

Подкрепление может быть позитивным и негативным. Сущность позитивного состоит в поощрении желательного поведения. В ответ на нужную поведенческую реакцию человек получает приятный стимул, который повышает вероятность того, что такое поведение повторится вновь (позитивный подкрепляющий стимул). В случае негативного подкрепления все наоборот. Человек не поощряется за желательное, а наказывается за нежелательное поведение.

Сам Скиннер считал наказание неэффективным средством, поскольку поведение, за которым оно следует, скорее всего вновь появится там, где отсутствует тот, кто может наказать (подросток, которого родители наказали за то, что он курил дома, будет свободно это делать в подворотне вместе со

сверстниками). Поэтому и нужно поощрять желательное, а не наказывать нежелательное поведение.

Формирование позитивного мышления должно в первую очередь интересоваться различного уровня руководителей (от глав семей до политиков), поскольку они заинтересованы в максимальном использовании потенциала своих подчинённых (или в испытании чувства гордости за достижения своих детей). Для этой цели по мнению исследователей вполне подходит метод позитивного подкрепляющего стимула (в различных его вариациях в каждом отдельном случае).

ДЕПРЕССИЯ КАК ПСИХИЧЕСКОЕ РАССТРОЙСТВО

Докл -Белокур Е., студ. гр. ДМ-21.
Науч. рук. - ст. препод. Сахно П.И.

Депрессия (от латинского *depressio* – подавленность, угнетение) – психическое расстройство, сопровождающееся различными болезненными изменениями настроения, основными признаками которого являются подавленное, угнетенное, сонливое состояние, сочетающееся с рядом нервных расстройств.

Депрессия, в принципе является доброкачественным болезненным состоянием. Она всегда проходит без лечения, тем не менее, представляет собой огромную опасность для любого человека. Дело в том, что в состоянии депрессии больные часто совершают суицидальные попытки.

Депрессивное состояние может встречаться при различных психических заболеваниях. Особенно часто они возникают при маниакально-депрессивном психозе и шизофрении (эндогенная депрессия). Кроме того, депрессия может быть реакцией на тяжелые психотравмирующие ситуации (психогенная депрессия).

Признаки депрессии:

1. Подавленное настроение, тоска

2. Заторможенность мышления, речи, движения
3. Внешний вид депрессивных больных подавленный, выражение лица скорбное, взгляд потухший, поза сторбленная, поникшая, с бессильно опущенными руками
4. Неопрятный внешний вид (люди в состоянии депрессии не следят за собой, за окружающими, так как их жизнь полностью подавляется их душевными тревогами)
5. Всё окружающее воспринимается в мрачном свете, тусклым, застывшим
6. Притупляется чувство запаха, вкусов, вообще всех ощущений
7. Ощущение времени изменено (кажется, что время идёт мучительно долго)
8. Настоящее, будущее видится мрачным и безысходным (кажется, что ничего лучше уже не будет, что жизнь закончилась, и «чёрная полоса» будет длиться вечно)
9. Ухудшение памяти (плохо запоминается прочитанное, услышанное, увиденное, плохо улавливается смысл поставленных вопросов, человек будто постоянно думает о чём-то своём)
10. Тревога и страх, ощущение того, что все безысходно плохо
11. Бредовые идеи различного содержания.

Очень важно для человека, который находится рядом с депрессивной личностью, обратить внимание на его состояние. Самое главное для человека в такой период чувствовать поддержку, душевную помощь, а главное не ощущать себя одиноким. Профилактикой депрессии (в некотором роде) можно считать тёплые отношения, чуткость, внимательность, заботу.

Зачастую в случаях депрессии люди обращаются не к психиатрам, а к терапевтам, хирургам. Хотя, должно быть при любой болезни, сперва нужно обратить внимание на свое психическое здоровье.

Депрессия является одной из форм страха, связанной с существованием единства и целостности «Я» и переживаниями утраты безопасности. И этот страх есть не что иное, как потеря близкого человека, страх остаться тез «родной» частички самого себя. Основное желание депрессивных людей сделать любимого

человека счастливым и быть с ним. Они больше думают о других чем о себе. Соединение депрессивной личности с любимым человеком – “мы” становится сверх ценным, иногда ценнее жизни. Эрик Фромм в своей книге “Искусство любви” писал: “Я нуждаюсь в тебе, потому что люблю тебя” и “я люблю тебя, потому что я в тебе нуждаюсь”.

Если “Я” недостаточно развито, то такой человек нуждается в поддержке со стороны. И вступает в тем большую зависимость от другого, чем слабее он сам. Такие люди

смотрят на любимого человека сквозь пальцы. Они не видят или не хотят видеть или прощают все темные стороны его характера, его отрицательные поступки, но когда-то это закончится. А пока они очень болезненно реагируют на кризис в партнерских отношениях:

- паника
- стресс
- страх
- могут привести их шантажированию, попытки самоубийства.

Но, по таким же причинам эти люди очень легко находят себе замену, потому что они слабые и постоянно нуждаются в поддержке. Так например, овдовев, люди такого типа очень быстро вступают в брак и ухватившись за нового партнера очень быстро приспособляются к нему. Сильные личности более стойкие к впадению в депрессию, нежели слабые, но в принципе любой человек может попасть в такую ситуацию. Поэтому самое главное - не оставаться равнодушным и невнимательным к своим близким.

КРЕАТИВНАЯ ВИЗУАЛИЗАЦИЯ В ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ ПСИХОСОМАТИЧЕСКИМ БОЛЬНЫМ

Доп. - Гришина М., студ. гр. Е – 23.
Науч. рук. - доц. Кривопишина Е.А.

Креативная визуализация является таким способом использования естественной мощи воображения. Воображение является способностью ума создавать идеи или ментальные образы. В креативной визуализации использование воображения происходит, чтобы создать отчетливый образ того, что мы хотим. Затем внимание фокусируется на этой идее или картине постоянно, придавая ей положительную энергию до тех пор, пока она не станет реальностью; другими словами, пока действительно достигается то, что было визуализировано.

Согласно Шакти Гавэйн, «конечная цель созидательной визуализации – с делать прекрасным каждый момент нашей жизни, когда мы будем вполне естественно выбирать то лучшее, что обеспечивает наибольшую полноту жизни».

В отношении психосоматических проблем креативная визуализация нашла свое применение как один из инструментов для создания и поддержания крепкого здоровья.

Основной ее принцип состоит во взаимосвязи физического здоровья от эмоционального, умственного и психического, поскольку все эти уровни взаимосвязаны, и болезнь тела всегда является отражением конфликта, напряжения, тревоги или дисгармонии и на других уровнях. Психосоматическое заболевание рассматривается как сообщение, побуждающее обратить серьезное внимание на свои эмоции, чувства, мысли, на свое отношение к жизни, что бы понять, как можно восстановить естественные гармонию и сбалансированность. Люди заболевают, так как где-то на внутреннем уровне они убеждены, что болезнь это наиболее подходящая и неизбежная ответная реакция на какую – то ситуацию или какие – то обстоятельства. Болезнь является

отчаянной попыткой решить неразрешимый и нестерпимый внутренний конфликт.

При помощи креативной визуализации разум может связаться с телом. Это процесс бессознательного или сознательного формирования представлений, мыслей и передачи телу в виде сигналов и команд. Сознательная креативная визуализация позволяет создавать и направлять к телу положительные образы и мысли вместо негативных, «больных».

Найти более конструктивное решение наших проблем можно, если понять и изменить свои внутренние убеждения. Вместо того, чтобы думать о болезни, как о неизбежной катастрофе, воспринимайте ее как мощное и полезное послание. Ощувив себя больным, следует успокоиться и потратить некоторое время, нащупывая контакт с внутренней сущностью. Болезнь должна побуждать нас расслабиться, забыть о делах и перейти к глубинному спокойному уровню сознания, на котором мы можем принимать живительную энергию, что необходимо нам.

Исцеление всегда приходит изнутри. Когда мы будем спокойны и научимся регулярно смотреть вглубь себя, нам больше не нужно будет болеть, т.е. нашей внутренней сущности не нужно будет привлекать к себе внимание сознания таким образом.

Один из важных элементов креативной визуализации - аффирмация. Это положительная установка на то, что нечто воображаемое уже существует. Аффирмацией может быть служить любая положительная установка - очень общая или очень специфичная. Существует бесконечное количество возможных утверждений.

Мы почти постоянно в своем сознании ведем внутренний «диалог», и эти бесконечные комментарии жизни, мира, чувств, наших проблем, других людей и т.д. влияют на чувства и ощущения и окрашивают их, и в конечном счете именно эти мысленные формы притягивают и создают все происходящее.

ХАРАКТЕРИСТИКА СЕМЕЙНЫХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ И СИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА

Докл. - Калантаенко Ю.И., студ. гр. Э-21.

Науч. рук. – доц. Кривопишина Е.А.

Полное развитие всех природных задатков способностей, формирование разумной, свободной человеческой личности возможно для каждого здорового человека, детство и юность которого проходят в нормальных человеческих условиях, которые формируются, прежде всего в семье.

В современной психологии стили семейных взаимоотношений между родителями и их детьми делятся на три основных: попустительский (либеральный), авторитарный и демократический.

Первый характеризуется отсутствием отношений в семье. Отстраненность, безразличие к делам и чувствам детей, что находит свое выражение в будущем: юноши и девушки либо принимают такие же принципы, либо полностью отказываются от усвоения родительского опыта, отчуждаются от родителей.

При автономном стиле общение в семье ограничивается краткими деловыми распоряжениями без всяких разъяснений, ведется четко, без эмоционально, основывается на запретах без снисхождения, угрозах.

При демократичном стиле взрослые общаются с ребенком товарищеским тоном, корректно направляют его поведение, хвалят и ругают, при этом, высказывая советы и предложения, допускают дискуссии по поводу своих распоряжений.

С точки зрения последствия этих стилей взаимоотношений наилучшим из них является демократический, который в максимальной степени способствует не только поддержанию нормальных отношений с детьми, но и формирование у них важнейших качеств гармоничной личности

— инициативы, ответственности, самостоятельности и активности.

Данный стиль взаимоотношений рекомендуется применять, когда ребенок находится в подростковом возрасте. Ребенок-подросток, наполненный энергией, полный ожиданий будущих успехов в жизни, проходит тяжелые испытания в поисках собственного пути в новом для него мире — «взрослой жизни».

Взрослым необходимо создавать условия для развития подростков и делать это надо так же заботливо, как в детстве. Нужно уважать достоинство подростков, помогать им развивать чувство правильной самооценки и давать при необходимости полезные советы, что способствует становлению их личности и социальной зрелости.

Родители должны понимать и внезапные перемены настроения, и странные на первый взгляд увлечения, и эксцентричное поведение, и новый лексикон, и порой заведомо неудачные начинания подростка.

Только тогда, когда к каждому человеку будут относиться как к индивидуальности и научатся ценить его, тогда возможны перемены.

Подростки, взрослея, вправе ожидать от родителей мудрых советов, при этом необходимо взаимное доверие. Они не будут доверять тем старшим, которые не искренне с ними. Честность и искренность ценят больше всего.

Нельзя быстро и без труда решить все проблемы подросткового возраста. И родители и подростки должны набраться терпения и продолжать работать, разговаривать друг с другом, любить друг друга. В этот период каждый в семье начинает по-новому видеть окружающих.

Полезный опыт появляется тогда, когда человек, полагаясь на свою мудрость, справляется с конфликтами и депрессией, берет на себя ответственность за все происходящее и готов к встрече с новыми жизненными проблемами.

РАЗРЕШЕНИЕ КОНФЛИКТОВ МЕЖДУ СУПРУГАМИ

Докл. - Сёма Е. В., гр. Е-23.
Науч. рук. - доц. Кривопишина Е. А.

Конструктивность разрешения супружеских конфликтов, как никаких других, зависит в первую очередь от умения супругов понимать, прощать и уступать.

Одно из условий завершения конфликта любящих супругов – не добиваться победы. Победу за счет поражения любимого человека трудно назвать достижением. Важно уважать другого, какая бы вина не лежала на нем. Нужно быть способным честно спросить у самого себя, что же тебя на самом деле волнует. При аргументации своей позиции стараться не проявлять неуместный максимализм и категоричность. Лучше самим прийти к взаимопониманию и не втягивать в свои конфликты других – родителей, детей, друзей, соседей и знакомых. Только от самих супругов зависит благополучие семьи.

Отдельно стоит остановиться на таком радикальном способе разрешения супружеских конфликтов, как развод. По мнению психологов, ему предшествует процесс, состоящий из трех стадий:

- а) эмоциональный развод, выражающийся в отчуждении, безразличии супругов друг к другу, утрате доверия и любви;
- б) физический развод, приводящий к раздельному проживанию;
- в) юридический развод, требующий правового оформления прекращения брака.

Многим развод приносит избавление от враждебности, неприязни, обмана и того, что омрачало жизнь. Конечно, он имеет и негативные последствия. Они различны для разводящихся, детей и общества. Наиболее уязвима при разводе женщина. У которой обычно остаются дети. Она больше, чем мужчина, подвержена нервно-психическим расстройствам.

Негативные последствия развода для детей гораздо значительнее по сравнению с последствиями для супругов. Ребенок теряет одного (под час любимого) родителя, ибо во многих случаях матери препятствуют отцам встречаться с детьми. Ребенок часто испытывает давление сверстников по поводу отсутствия у него одного из родителей, что сказывается на его нервно-психическом состоянии. Развод ведет к тому, что общество получает не полную семью, увеличивается число подростков с отклоняющимся поведением, растет преступность. Это создает для общества дополнительные трудности.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ВЛИЯЮЩИХ НА ХАРАКТЕР СУПРУЖЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Докл. -Сёма Е. В., гр. Е-23.
Науч. рук. - доц.Кривопишина Е.А.

Целый ряд работ был посвящен проблемам молодой семьи. В них выделены факторы нестабильности молодой городской семьи: кратковременность до брачного знакомства супругов, ранний (до 21 года) возраст вступления в брак, негативное отношение к супругу, неуспешность брака родителей одного или обоих супругов, добрачная беременность, разные мнения супругов на вопросы быта и досуга и др.

Важность ролевого взаимодействия как фактора, влияющего на успешность брака подтверждают данные исследования: уровень совпадения оценок супругов относительно выполнения семейных ролей коррелирует со стабильностью брака в большей степени, чем показатель уровня сходства и различия ориентации супругов в различных сферах семейной жизни.

По результатам исследований, среди факторов первого блока неблагоприятно влияют на успешность брака воспитания в неполной семье, ранний возраст вступления в брак, а также возражения родителей супругов против заключения данного брака.

Анализируя факторы, влияющие на качество семейного союза, нельзя пройти мимо проблемы взаимной адаптации, которая наиболее полно была рассмотрена С.И. Голодом (1984г.). «Теория брачного клиринга» (англ. clear – ясный, чистый, свободный). В основе лежит разработка двух участков поиска с целью обеспечения обоюдовыгодного союза. Данная теория основывается на исходном положении об полуфункциональности брачного союза, призванного удовлетворить разнообразные потребности партнеров в условиях тесного и длительного контактов.

По мнению Г.С. Васильченко и Ю.А. Решешетняка (1978 г.), общий брачный потенциал состоит из физического, материального, культурного, сексуального и психологического факторов.

В общей структуре брачного взаимодействия психологический фактор подразумевает соотнесение личностных особенностей обоих супругов, прежде всего их характеров и ролевых притязаний.

При всей мозаичности проблем и широты исследований факторов стабильности брака, особого внимания заслуживает попытка Яна Щепаньского (1969г.) определить наиболее существенные признаки успешного брака. Он пишет: «Внутренняя сплоченность супружества и семьи поддерживается воздействием как внутренних, так и внешних сил»¹. К внутренним силам относятся:

- 1) взаимная любовь там, где она является решающей в выборе супруга;
- 2) чувство долга по отношению к супругам и детям;
- 3) взаимное стремление к продвижению, карьере, благоустроенности;
- 4) забота о совместном жилище, доме, домашнем хозяйстве, забота о детях, разделение труда в этой сфере;
- 5) осознанное или неосознанное желание оправдать ожидания среды, родственников и более широких групп;
- 6) стремление к осуществлению собственных мечтаний и представлений периода обучения;

7) возможность гармоничного развития личности и использовании брака как средства реализации экспансивных стремлений личности.

Внешние силы – это:

1) магические санкции, делающие иногда невозможным развод;

2) давление общественного мнения или системы санкций, когда отказывают в признанном положении в обществе людям из распавшихся семей;

3) давление экономических условий.

Положительно влияющих факторов на качество брака, были отнесены такие характеристики, как «однородность» по социально-экономическим параметрам, расовой и религиозной принадлежности, интеллектуальное и возрастное сходство, а также однородность по статусу.

¹ Щепаньский Я. Элементарные понятия социологии. – М., 1969. – С 52.

ЯЗЫК ТЕЛА. НЕВЕРБАЛЬНАЯ КОМУНИКАЦИЯ

Докл. - Гордиенко С.А., студ. гр. ИН-22.
Науч. рук. – ст. преп. Сахно П. И.

412367
Разум и тело - взаимодополняющие одной системы. Мы отождествляем ощущения со своим телом, но можем изменить свою физиологию путем перемен в образе мышления. И наоборот. Изменив физиологию, позу, жесты, напряжение в мышцах мы меняем тем самым образ мышления. Если вы мыслите "уверенно", то и выглядите уверенным в себе и действуете точно так же.

Ученые пришли к выводу, что человеческое общение на 7 процентов является вербальным (слова и фразы), на 35 процентов вокальным (интонация, тон голоса) и 55 процентов в общении занимает невербальные признаки (жесты, положение тела). Более углубленные исследования показали, что в среднем человек говорит словами только в течении 10-11 минут в день, и

что каждое предложение в среднем звучит не более 2.5 секунд. Профессор Бердвиссл обнаружил, что словесное общение в беседе занимает менее 35%, а более 65% информации передается с помощью невербальных средств общения.

Большинство исследователей разделяют мнение, что словесный (вербальный) канал используется для передачи информации, в то время как невербальный канал применяется для "обсуждения" межличностных отношений, а в некоторых случаях используется вместо словесных сообщений. Например, женщина может послать мужчине убийственный взгляд, и она совершенно четко передаст ему свое отношение, даже не раскрыв при этом рта.

Невербальный язык в основном несет информацию о чувствах и мыслях собеседника, в то время как словами мы передаем фактическую информацию. В некоторых случаях невербальные сигналы могут полностью заменить слова.

Человек очень редко осознает свои движения, которые зачастую говорят собеседнику совсем не то, что произносит голос. Когда мы говорим, что интуитивно чувствуем ложь или фальшь собеседника, это значит, мы обнаруживаем разногласия между словами и жестами и позой собеседника.

Женщины более восприимчивы, чем мужчины. Они обладают врожденной способностью распознавать невербальные сигналы так же хорошо, как подмечать мелкие детали.

Но, только начав делать выводы о мыслях собеседника по его жестам, легко ошибиться. Все жесты надо рассматривать в совокупности и с учетом конкретной ситуации, тогда вы добьетесь успеха в распознавании намерений собеседника.

Когда мы говорим, что человек чувствителен и обладает интуицией, мы имеем в виду, что он (или она) обладает способностью читать невербальные сигналы другого человека и сравнивать эти сигналы с вербальными сигналами. Другими словами, когда мы говорим, что у нас предчувствие, или что "шестое чувство" подсказывает нам, что кто-то сказал неправду, мы в действительности имеем в виду, что заметили разногласие

между языком тела и сказанными этим человеком словами. Лекторы называют это чувством аудитории. Например, если слушающие сидят глубоко в креслах с опущенными подбородками и скрещенными на груди руками, у восприимчивого человека появится предчувствие, что его сообщение не имеет успеха. Он поймет, что нужно что-то изменить, чтобы заинтересовать аудиторию. А невосприимчивый человек, соответственно, не обратит на это внимания и усугубит свою ошибку.

Женщины обычно более чувствительны, чем мужчины и этим объясняется существование такого понятия, как женская интуиция. Женщины обладают врожденной способностью замечать и расшифровывать невербальные сигналы, фиксировать самые мельчайшие подробности. Поэтому мало кто из мужей может обмануть своих жен, и, соответственно, большинство женщин могут узнать тайну мужчины по его глазам, о чем он даже не подозревает.

Жесты ладоней.

На протяжении веков открытые ладони ассоциировались с искренностью, преданностью и покорностью. Множество клятв произнесено с открытой ладонью, прижатой к сердцу. Рука с открытой ладонью поднимается, когда свидетель клянется говорить правду, только правду и ничего кроме правды.

Один из лучших способов определить искренность собеседника - это наблюдение за его ладонями. Если люди хотят показать, что они совершенно честны и откровенны с вами, они держат руки ладонями к собеседнику, и произносят нечто вроде: "Позвольте быть с вами совершенно откровенным!" Когда человек говорит искренне, он полностью или частично открывает ладони перед собеседником. Как и большинство элементов языка тела, этот жест совершенно бессознателен. Именно благодаря ему у собеседника появляется ощущение, что его партнер говорит правду или обманывает его. Когда человек говорит неправду, он прячет руки в карманах, за спиной или под мышками. Потытка спрятать ладони - явный сигнал, что собеседник собирается скрыть истину. Используя в разговоре

открытые ладони, мы можете увеличить степень доверия к вашим словам. Многим людям трудно солгать с открытыми ладонями.

Ладонь способна подать самый редкозамечаемый, но в то же время самый мощный невербальный сигнал. Если использовать ее правильно, ладонь способна существенно повысить авторитет своего хозяина.

Существует три основных командных жеста ладонью: ладонь вверх, ладонь вниз и ладонь со сжатыми пальцами и выдвинутым указательным пальцем. Рассмотрим на примере различия между этими положениями. Допустим, человек просит другого перенести коробку. Он произносит просьбу одним и тем же тоном, не меняя выражение лица, меняется только положение ладони.

Рука ладонью вверх - это жест покорности. Человек, к которому обращаются подобным образом, не чувствует давления.

Когда ладонь повернута вниз, человек демонстрирует свое превосходство. Тот, к кому вы обратитесь с просьбой, сопровождаемой таким жестом, почувствует, что вы отдаете ему приказ, и может действовать по-разному, в зависимости от ваших с ним отношений.

Когда ладонь сжата в кулак, а указательный палец выдвинут, он превращается в символическую дубинку, которой говорящий принуждает слушателя к покорности. Этот жест способен привести в раздражение любого, особенно если он соответствует смыслу сказанного. Если вы привыкли к такому жесту, лучше заменить его ладонью, повернутой вверх или вниз. Отношение к вам окружающих резко изменится.

Что означают руки, поднесенные к лицу?

Когда мы видим, слышим или говорим неправду, мы инстинктивно закрываем глаза, уши или рот руками. Под неправдой понимается ложь, сомнение, неуверенность или преувеличение. Дети делают это совершенно открыто. Если они лгут, то закрывают рот руками. Закрывают глаза, если видят то,

чего не хотят видеть, закрывают уши, если слышат то, чего не хотят слышать.

У взрослых эти движения проявляются не так явно, становятся менее заметными.

Американские исследования показали, что люди, которым в ролевой игре приходилось говорить неправду, постоянно подносили руки к лицу, а те, кто говорил правду, почти никогда этого не делали.

Рука, поднесенная ко рту - это наиболее очевидный жест, показатель обмана. Рука прикрывает рот, большой палец упирается в щеку, как будто мозг отдал приказ не позволить лжи выйти наружу.

Чтобы замаскировать этот жест, некоторые пытаются притворно покашливать.

Если же человек прикрывает рот рукой, слушая, это значит, что он заподозрил во лжи вас! Поэтому, если вы заметили это у ваших слушателей, следует остановиться и спросить, не хочет ли кто-то прокомментировать ваши слова. Так вы избежите недоразумений.

Усложненный вариант прикрывания рта - касание носа. Человек может потереть верхнюю губу или быстро, неуловимо коснуться кончика носа. Некоторые женщины слегка поколачивают пальцем по кончику носа, чтобы не испортить макияж.

Потирание века - попытка мозга блокировать визуальное восприятие сомнения, обмана или лжи, а также избежать взгляда в глаза человеку, которому вы говорите неправду. Мужчины обычно энергично трут веко, женщины легко, боясь растянуть кожу или испортить макияж. Если же ложь серьезная, избегая взгляда собеседника, мужчины смотрят на пол, женщины вверх.

Потирание уха говорит о попытке слушателя не слышать явной лжи. Человек может прикрыть ухо рукой, почесывать его или тереть мочку.

Когда слушатель начинает поддерживать голову руками, это значит, что он заскучал. Степень скуки можно определить

по давлению головы на руку. Если рука полностью легла на руку, это значит, что скука достигла своего апогея.

Если человек подпирает руку закрытой ладонью, он вас оценивает. При этом указательный палец часто бывает направлен вверх.

Когда вы завершите свое выступление и спросите мнение о вашей идее, жесты оценивания исчезнут и, вероятно, слушатели начнут поглаживать подбородок. Это значит, что они принимают решение. В этот момент лучше не мешать разговорами, а дождаться окончательного решения.

ПСИХОЛОГІЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Доп.- Обозна О.В., студ. гр. МК-21.
Наук. кер. – доц. Кривопішина О. А

Сім'я – це вид соціальної спільноти, важлива форма організації особистого побуту, що базується на подружньому союзі і родинних зв'язках людей, які живуть разом і мають спільне господарство.

Психологічна готовність до сімейного життя включає потребу створити сім'ю та особистісну зрілість почуттів, готовність піклуватися про членів сім'ї, брати на себе відповідальність за їхню долю, усвідомлення своїх бажань і прагнень та їх адекватність ситуації, здатність долати труднощі, що трапляються в сімейному житті, усвідомлення і вміння виконувати свої сімейні обов'язки.

Жодна сім'я не виникає «на порожньому місці». Товариські й родинні зв'язки не можуть бути обірвані формальним актом шлюбу. І не зовсім не просто упорядкувати їх, враховуючи нову доміную- появу найближчої, найголовнішої людини (чоловіка або жінки). Все це потребує значних зусиль.

У житті сім'ї одним з найважливіших моментів є її структура, яка відображує кількість і склад її членів, а також сукупність взаємин між ними.

Важливим аспектом сімейного життя є родинні відносини, які ґрунтуються на спільності походження зв'язків по народженню. Кількість осіб, включених у родинні зв'язки, залежить від багатьох факторів; це фактична кількість родичів, близькість проживання; культурні традиції. Кількість ця є різною в містах і в сільській місцевості.

Родинні стосунки мають специфічний прояв: турбота, участь, допомога у життєвих справах, пов'язаних з фізичними та соціальними потребами партнерів. Піклування про благополуччя членів родинної групи міцно вкоренилось у буденній свідомості як батьківській, синовій, родинний обов'язок.

У системі кожної орієнтації, в тому числі в сім'ї, особистість прагне набути певної незалежності. Пошук засобів незалежності не обов'язково означає протиставлення себе сімейним цілям, стосункам, цінностям. Однак це завжди засіб вдосконалення і розвитку організаційної структури та її можливостей, засіб протидії деперсоналізації особистості в системі організаційних відносин і залежностей.

Для повноти й цілісності життєдіяльності сім'ї величезне значення має створення здорового психологічного мікроклімату в сім'ї, створення та підтримання власного сімейного менталітету, власної сімейної мікрокультури, що повинно виконувати роль інтегруючого фактора у системі сімейних зв'язків і відносин, у стилі індивідуальної поведінки членів сім'ї.

Шлюб все більше стає союзом, заснованим не тільки на господарсько-матеріальних, а в першу чергу на емоційних, духовних взаєминах, на прагненні партнерів до повноти самовираження.

Найбільшу емоційно-мотиваційну значущість для молоді становить сім'я, спілкування з дорогою людиною, друзями; потім у порядку зменшення йдуть: матеріальна забезпеченість, цікаве проведення вільного часу, професійне зростання, просування по службі, прояв самостійності і незалежності в житті, можливості для прояву здібностей, нахилів і вмінь.

СЕМЕЙНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЁНКА

Докл - Руденко В.А., студ. гр. Е – 21.
Науч. рук. – доц. Кривопишина Е. А.

Вопрос воспитания является одним из важнейших вопросов человеческого существования, так как имеет прямую и непосредственную связь с эволюцией человечества. То, что ребёнок в детские годы приобретает в семье, он сохраняет в течение всей последующей жизни. Важность семьи как института воспитания обусловлена тем, что в ней ребёнок находится в течение значительной части своей жизни, и по длительности своего воздействия на личность ни один из институтов воспитания не может сравниться с семьёй. В ней закладываются основы личности ребёнка, и к поступлению в школу он уже более чем наполовину сформировался как личность. Семья – это особого рода коллектив, играющий в воспитании основную, долговременную и важнейшую роль.

Положительное воздействие семьи на личность ребёнка состоит в том, что никто, кроме самых близких для него в семье людей – матери, отца, бабушки, дедушки, брата, сестры, не относится к ребёнку лучше, не любит его так и не заботится столько о нём. И вместе с тем никакой другой социальной институт не может потенциально нанести столько вреда в воспитании детей, сколько может сделать семья.

Психологами выделяется 3 стиля семейного воспитания:

- демократический;
- авторитарный;
- попустительский.

При демократическом стиле прежде всего учитываются интересы ребёнка – стиль “согласия”. При авторитарном стиле родителями навязывается своё мнение ребёнку – стиль “подавления”. При попустительском стиле ребёнок предоставляется самому себе.

Школьная успеваемость является важным критерием оценки ребёнка как личности со стороны взрослых и сверстников. Отношение к себе как к ученику в значительной мере определяется семейными ценностями. У ребёнка на первый план выходят те его качества, которые больше всего заботят его родителей – поддержание престижа, послушание и т.д.

В родительском труде, как и во всяком другом, возможны и ошибки, и сомнения, и временные неудачи, поражения, которые сменяются победами. Воспитание в семье – это та же жизнь, и наше поведение и даже наши чувства к детям сложны, изменчивы и противоречивы. К тому же родители не похожи друг на друга, как не похожи один на другого дети. Отношения с ребёнком, так же как и с каждым человеком, глубоко индивидуальны и неповторимы. Главное в воспитании маленького человека – достижение душевного единения, нравственной связи родителей с ребёнком. Родителям ни в коем случае не стоит пускать процесс воспитания на самотёк и в старшем возрасте, оставлять повзрослевшего ребёнка наедине самим с собой. Очень важную роль в воспитании ребёнка играют диалог с ним и принятие его как полноценной, полноправной личности.

Для того, чтобы максимизировать положительные и свести к минимуму отрицательное влияние семьи на воспитание ребенка необходимо помнить внутри семейные психологические факторы, имеющие воспитательное значение:

1. Принимать активное участие в жизни семьи;
2. Всегда находить время, чтобы поговорить с ребёнком;
3. Интересоваться проблемами ребёнка, вникать во все возникающие в его жизни сложности и помогать развивать свои умения и таланты;
4. Не оказывать на ребёнка никакого нажима, помогая ему тем самым самостоятельно принимать решения;
5. Иметь представление о различных этапах в жизни ребёнка;
6. Уважать право ребёнка на собственное мнение;

7. Относятся к ребёнку как к полноправному партнёру, который пока что обладает меньшим жизненным опытом;

Конечно, роль семейного воспитания в формировании характера, взглядов, привычек не абсолютна – большую роль играет самовоспитание, а также роль внесемейного воспитания, которое человек получает, живя в обществе.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Доп. - Кубатко О. В., студ. гр. Ф-21.
Наук. кер. – доц. Кривопішина О. А.

Проблема активності особистості – проблема суб'єктивного реагування особистості на вплив біосоціального середовища. Звертаючись до аналізу джерел активності особистості ми відповідаємо на запитання: які спонукальні психологічні сили змушують людину ставити перед собою ту чи іншу мету й домагатися втілення її? Відповівши на це запитання ми дістаємо можливість зазирнути до анатомії діяльності людини й поведінки, іншими словами до її мотиваційної сфери.

Мета – це те, до чого прагне людина, для чого вона працює, за що бореться, чого хоче досягти в своїй діяльності. Без мети не може бути свідомої діяльності. Цілі людської діяльності виникли й розвиваються історично, в процесі праці, їх зумовлюють суспільне життя, умови, в яких живе людина. Вони залежать від ролей, які виконує людина, суспільних доручень, від її розвитку та індивідуальних особливостей.

Цілі бувають близькі та віддалені. Віддалена мета реалізується в низці ближчих, часткових цілей, які крок за кроком ведуть до здійснення віддаленої мети в перспективі.

Мотив – це внутрішній рушій, що спонукає людину до діяльності. Мотиви діяльності та поведінки генетично пов'язані з її органічними та культурними потребами, в яких людина відчуває необхідність. Потреби породжують інтереси, тобто

спрямованість особистості на певні об'єкти з метою пізнати і опанувати їх.

Спонуками до діяльності можуть бути матеріальні потреби (потреби в їжі, одязі, житлі) і духовні, культурні потреби (пізнавальні, суспільно-політичні, естетичні).

Х. Хекхаузен запропонував модель механізму мотивації досягнення, яка тісно пов'язана з такою базовою характеристикою як особистості як самооцінка. Дж. Аткинсон визначав механізм мотивації досягнення як „здатність пережити гордість за досягнуте”. Цей механізм актуалізуються в ситуації, в яку потрапляє особистість.

Треба зазначити, що хоча в житті існує багато ситуацій досягнення (наприклад, у навчальній, професійній діяльності), відмінність у мотивах виявляє себе в тому, що одні люди шукають такі ситуації, інші уникають їх.

Людина обирає ціль, яка відповідає рівневі її домагань, стратегію її реалізації й виконує відповідні дії. Результат своїх дій (успішних чи неуспішних) людина оцінює шляхом зіставлення з рівнем домагань. Результат може негативно чи позитивно впливати на самооцінку. Рушійним мотивом діяльності може бути внутрішня установка, як стійка схильність індивіда до певної форми реагування, за допомогою якої може бути реалізована та чи інша потреба. Установка спонукає людину орієнтувати свою діяльність у певному напрямі й діяти послідовно щодо всіх об'єктів та ситуацій, з якими вона пов'язана.

Установка відображає стан особистості, який виникає на основі взаємодії її потреб та відповідної ситуації їхнього задоволення, забезпечує легкість майже автоматичність, та цілеспрямованість поведінки. Як модус активності установка виявляється на всіх рівнях психічної діяльності – від сенсорно-рецептивного до соціально-психологічного.

Установка може виступати як основоположний фактор, який опосередковує активну взаємодію особистості та середовища передусім соціального. Завдяки повторюванню так званих установчих ситуацій поступово формуються „фіксовані

установки особистості”, які непомітно для самої себе впливають на її життєві позиції.

Суспільно важлива, змістовна мета стає джерелом активності особистості. Тільки велика мета породжує велику енергію. Така мета викликає єдність розумової, емоційної та вольової діяльності, цілеспрямовану зосередженість свідомості на поставлених цілях. „Рефлекс мети”, писав І.П. Павлов має величезне життєве значення, він є головною формою життєвої енергії людини. Життя тільки в того красиве й сильне, хто весь час прагне до певної мети.

ВЛИЯНИЕ СЕМЕЙНЫХ КРИЗИСОВ НА КОНФЛИКТНОСТЬ СУПРУЖЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Докл - Бардакова А.А., студ. гр. Ф-21.
Науч. рук. - Кривопишина Е. А.

Семья – древнейший институт человеческого взаимодействия, уникальное явление. Ее уникальность в том, что несколько человек самым тесным образом взаимодействуют в течении длительного времени, насчитывающее десятки лет, т.е. на протяжении большей части человеческой жизни. В такой системе интенсивного взаимодействия не могут не возникать ссоры, конфликты и кризисы.

Супружеские конфликты чаще всего возникают из-за неудовлетворенности потребностей супругов. Основными причинами конфликтов является:

- Неудовлетворение потребностей в значимости своего «Я», неуважение чувства достоинства со стороны партнера;
- Неудовлетворение потребности в положительных эмоциях: отсутствие ласки, заботы, внимания, понимания;
- Пристрастие одного из супругов к чрезмерному удовлетворению своих потребностей (алкоголь, наркотики, финансовые расходы только на себя и т.д.)

- Неудовлетворение потребности во взаимопомощи и взаимопонимании по вопросам ведения домашнего хозяйства, воспитания детей, в отношении к родителям и т.д.
- Психосексуальная несовместимость супругов;
- Различия в увлечениях.

Факторами, влияющими на конфликтность супружеских отношений являются кризисные периоды в развитии семьи.

Первый год супружеской жизни характеризуется конфликтами адаптации друг к другу, когда два «Я» становятся одним «МЫ». Происходит эволюция чувств, влюбленность исчезает и супруги предстают перед друг другом такими какие они есть.

Второй кризисный период связан с появлением детей. Еще неокрепшая система «МЫ» подвергается серьезному испытанию. В этот период в основе конфликтов лежит:

- Ухудшение возможности профессионального роста супругов.
- Становится меньше возможностей для свободной реализации в личнопривлекательной деятельности (увлечение, хобби)
- Усталость жены, связанная с уходом за ребенком, может привести к временному снижению активности.
- Возможны столкновения взглядов супругов и их родителей по проблемам воспитания ребенка.

Третий кризисный период совпадает со средним супружеским возрастом, который характеризуется конфликтами однообразия. В результате многократного повторения одних и тех же впечатлений у супругов наступает насыщение друг другом. Это состояние называют голодом чувств, когда наступает «сытость» от старых впечатлений и «голод» по новым.

Четвертый период конфликтности отношений у супругов наступает после 18-24 лет совместной жизни. Его возникновение часто совпадает с возникновением чувства одиночества, связанного с уходом детей, усиливающейся эмоциональной зависимостью жены, ее переживаниями по поводу возможного стремления мужа проявить себя на стороне, «пока не поздно».

Значительное влияние на вероятность возникновения супружеских конфликтов оказывают внешние факторы: ухудшение материального положения семьи, чрезмерная занятость одного из супругов (или обоих) на работе; невозможность нормального трудоустройства одного из супругов; длительное отсутствие своего жилья, отсутствие возможности устроить детей в детское учреждение и др.

Перечень факторов конфликтности был бы неполным, если не назвать макрофакторы, т.е. изменения, происходящие в современном обществе, а именно: рост социального отчуждения, ориентация на культ потребления, девальвация моральных ценностей, в том числе традиционных норм сексуального поведения, изменение традиционного положения женщины в семье (противоположными полюсами этого изменения являются полная экономическая самостоятельность женщины и синдром домохозяйки); кризисное состояние финансов, соц. сферы государства.

Конфликты в семье могут создавать психотравмирующую обстановку для супругов, их детей, в результате чего они приобретают ряд отрицательных свойств личности. В конфликтной семье закрепляется отрицательный опыт общения, теряется вера в возможность существования дружеских и нежных взаимоотношений между людьми, накапливаются отрицательные эмоции, появляются психотравмы. Психотравмы чаще проявляются в виде переживаний, которые в силу выраженности, длительности или повторяемости сильно воздействуют на личность. Выделяют такие психотравмирующие переживания, как состояние полной семейной неудовлетворенности, «семейная тревога», нервно-психическое напряжение и состояние вины.

Конструктивность разрешения супружеских конфликтов зависит в первую очередь от умения супругов понимать, прощать и уступать. Одно из условий завершения конфликта любящих супругов - не добиваться победы. Победу за счет поражения любимого человека трудно назвать достижением. Важно уважать другого, какая бы вина на нем не лежала. При

аргументации своей позиции стараться не проявлять неуместный максимализм и категоричность.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИГР В ТРАНЗАКТНОМ АНАЛИЗЕ Э.БЕРНА

Докл. - Проданова Е. В., студ. гр. Ф-21.
Науч. рук. - Кривопишина Е. А.

Наблюдения за спонтанной социальной деятельностью показывают, что время от времени разные аспекты поведения людей (позы, голос, точки зрения, разговорный словарь и др.) заметно меняются. Поведенческие изменения обычно сопровождаются эмоциями. У каждого человека существует некий набор поведенческих схем соотношения с определённым состоянием его сознания. А с другим психическим сознанием, часто несовместимым с первым, бывает связан уже другой набор схем. Эти различия и изменения приводят к мысли о существовании состояний "Я".

Теория доктора Э.Берна возникла, когда он наблюдал за изменениями в поведении пациентов. Центром его внимания стали стимулы, такие, как слова, жест, звук. Эти изменения включали выражение лица, интонацию голоса, структуру речи, телодвижения, мимику, позу и манеру держать себя. Он заметил, что различные внутренние "Я" по-разному взаимодействуют с другими людьми и что эти взаимодействия (транзакции — единицы общения) могут быть проанализированы. Доктор Берн обнаружил, что некоторые транзакции имеют скрытые мотивы, и личность использует их как способ манипулирования другими в психологических играх. Он также заметил, что люди ведут себя предопределённым образом, поступая так, как будто они читают театральный сценарий. Все эти наблюдения стали началом развития известной теории Берна, названной транзактным анализом.

Э.Берн утверждает, что основной целью такого анализа является установление "возможно более открытых

взаимодействий между эмоциональными и интеллектуальными компонентами личности. Когда это происходит, личность способна использовать как свои эмоции, так и свой интеллект, а не только одно за счёт другого”.

Транзактный анализ содержит четыре вида анализа:

1. Структурный анализ – анализ отдельной личности.
2. Анализ транзакций – того, как поступают люди и что говорят друг другу.
3. Анализ игр – открытых транзакций, ведущих к расплате.
4. Анализ сценария – анализ индивидуального жизненного сценария, которому люди невольно следуют.

Личность Берн обозначил термином “Я”. Структура личности по Берну трёхкомпонентна. Каждое “Я” может проявляться в каждый момент времени в одном из трёх состояний, которые Берн назвал “Ребёнок”, “Взрослый”, “Родитель”. В каждом человеке эти “трое” живут одновременно, хотя и проявляются в каждый момент поодиночке. Транзактный анализ представляет собой систему групповой психотерапии, где взаимодействие индивидов анализируется с точки зрения трёх основных состояний “Я”.

Кроме этого, Э.Берн полагал, что каждый человек имеет свой жизненный сценарий, модель которого намечается в ранние детские годы. В соответствии со своим жизненным сценарием люди играют в различные игры, которыми заполнена в основном вся жизнь человечества.

Берн определяет психологическую игру как часто повторяемую последовательность транзакций со скрытым мотивом, имеющую внешнее разумное обоснование. Чтобы последовательность транзакций образовала игру, необходимо наличие трёх аспектов:

1. Непрерывная последовательность дополнительных транзакций, благовидных на социальном уровне;
2. Скрытая транзакция, которая является сообщением, источником в основе игры;
3. Ожидаемая расплата, которая завершает игру и является её настоящей целью.

Игры имеют две основные характеристики: скрытые мотивы и наличие выигрыша. Берн различает:

- а) игры первой степени, приемлемые в обществе;
- б) игры второй степени, которые не всегда наносят непоправимый ущерб, но некоторые игроки будут, скорее всего скрывать, это от посторонних;
- в) игры третьей степени, в которые играют раз и навсегда, и которые заканчиваются в кабинете врача, в зале суда или морге.

Игры индивидуально программируются. Приняв психологическую позицию, личность старается укрепить её, чтобы сохранить своё восприятие окружающего мира. Она становится её жизненной позицией.

Каждая личность имеет психологический сценарий и живёт в культуре, которая также имеет свои сценарии. Психологический сценарий содержит программу исполнения индивидуальной жизненной драмы. Он берёт свои корни из предписаний, принятых ребёнком от родителей, и из психологических позиций, которые ребёнок, в конечном счёте, принимает относительно себя и других.

Главная цель, на достижение которой направлен транзактный анализ Э.Берна, заключается в том, чтобы изучить человека, анализировать характер своего общения, научить использовать слова, мысли, интонации, выражения применительно к целям коммуникации, помочь человеку в его умении анализировать свои слова и поступки, постоянно осмысливая их истинную суть и их восприятие собеседником.

Транзактный анализ эффективно применяется не только в психотерапии, но также представляет метод, вызывающий размышления о возможностях человеческого поведения, который большинство людей может понять и использовать. Это рациональный метод понимания поведения, основанный на заключении, что каждый человек может научиться доверять себе, думать за себя, принимать за себя решения и открыто выражать свои чувства. Его принципы могут применяться на работе, дома, с соседями – везде, где люди меют дело с людьми. Достоинство концепции Э.Берна также в том, что она ставит

целью формирование искренней, честной, доброжелательной личности.

СТУДЕНТСЬКИЙ РУХ СПРОТИВУ ЯК ФАКТОР КОНСОЛІДАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Докл. - Меркун І., студ. гр. Ф-01.
Наук. кер. – доц. Жук М. В.

Одним із важливих завдань євроінтеграції України є розбудова громадянського суспільства, що в свою чергу передбачає формування місцевих регіональних громад. Важливу роль в цьому відіграє молодь, бо вона володіє більшим потенціалом соціальної активності і як показали події помаранчевої революції реально може перетворитись на рушійну силу демократизації українського суспільства. У нас не має достатнього політичного та життєвого досвіду, але ми чітко знаємо, що хочемо жити в суспільстві європейського типу, хочемо мати відповідні моделі життєвого успіху. Про що свідчать і результати опитування студентів з проблем євроінтеграції, що були проведені лабораторією СумДУ “Центр соціально-гуманітарних досліджень”. 65% опитаних студентів бачить своє майбутнє саме в курсі на євроінтеграцію (при цьому 16% опитаних вважає, що це повинна бути євроінтеграція, 13% вважає, що Україна повинна поєднувати цей курс із стратегічним партнерством з США, 36% - що це партнерство повинно охоплювати і партнерство з Росією).

Ми маємо певний досвід реальних соціальних дій та формування студентської громади і через неї формування регіональної громади жителів м. Суми та Сумського регіону. Приводом для нашої консолідації стало рішення Міністерства освіти та науки України про створення на базі 3 університетів міста Суми єдиного Національного університету.

Ми були проти тих організаційних рішень, що були запропоновані. Вуз, який ставав центральним в цьому процесі, на нашу думку, був носієм не демократичних, а авторитарних

традицій і виникала загроза перенесення цих принципів на нову структуру. Ми розуміли, що викладачі зпнилились в залежності від перезаключення контрактів, тобто стали заручниками ситуації.

Саме тому ініціативу стихійно взяв на себе студентський ректорат, який з'ясував думку студентів через опитування і анкетування. Вона була проти втрати демократичних засад наших вузів і перспектив масової комерціалізації навчання. Саме після цього ми створили ініціативну групу із студентських активістів, провели збори студентів на всіх факультетах, отримали підтримку батьківської громади. Ми пробували діяти. І офіційно, зверненнями до Міністра освіти та науки, до Президента України, до Прем'єр міністра України, до Голови Верховної ради України. Але нам сказали, що ми помиляємось.

Саме тоді ми перейшли до акцій громадської непокори. Ми почали з проведення мітингів в м. Суми, пікетували будівлі Верховної Ради, Кабміну, пробували вийти в засоби масової інформації. Але спочатку це були окремі акції без великої підтримки громади. Дуже велику підтримку популяризації наших протестів нам дав сайт **sumy-bespredel.info** (чесно кажучи, ми і досі не знаємо хто його створив, але ми їм дуже вдячні).

Потім ми вирішили перейти до більш контактних форм постійної взаємодії із жителями м. Суми та області.

На день Конституції ми провели масовий мітинг, через дискусію показали, що пробуємо захищати наші конституційні права, і розбили наметове містечко в центрі м. Суми. І до нас пішли люди, які не тільки казали, що вони з нами, а і приєднались до нашого містечка, розбивши свої намети. Потім до нас приєднались і студенти інших вузів, викладачі, молодь з інших регіонів України. Саме тоді ми відчули, що таке підтримка людей. Саме це і є громада.

Про нас почали писати, показувати по телебаченню. Саме це допомогло нам відчути і підтримку громад інших регіонів держави. Але від влади крім тиску, та звинувачень ми не побачили рішень нашої проблеми. Саме тому ми спробували

організувати піший похід на Київ, але нам всю дорогу перешкоджали представники місцевої влади і навіть арештовували, судили "за порушення громадського порядку". І нарешті нас почули в с. Харківці Полтавської області. Президентський указ від 10.08.2004 відмінив об'єднання вузів.

Ми всі раділи, бо ми вперше побачили, що наша Конституція реально діє. Наш досвід допоміг нам визначитись і в процесі виборів Президента. Ми активно залучились як спостерігачі, агітатори, журналісти. Ми протестували проти фальшування виборів, їздили на Майдан до Києва, проводили акції в м. Суми. Ректорат СумДУ та викладачі не чинили ні адміністративного, ні психологічного тиску на студентів - учасників акцій помаранчевої революції, які проводились в період занять (хоча в інших вузах міста це практикувалось).

Сьогодні ми маємо нову державу, нового Президента, нове майбутнє для України. І нам потрібно навчитись не тільки жити в громадянському суспільстві, а і розбудовувати його на рівні регіону, міста Суми, нашого Сумського державного університету.

Але саме в цьому у нас бракує досвіду і ми дуже потребуємо розширення контактів з європейським, американськими вузами, щоб прискорити цей процес.

Бо нам потрібно навчитись бути партнерами в університетській громаді, бути єдиним цілим "студенти - викладачі - адміністрація". Знайти такі стосунки, які дозволять нам всім успішно працювати над вирішенням проблем нашого становлення як фахівців, як громадян, працювати спільними зусиллями над більш високим рівнем працевлаштування наших випускників, залучатись до нових можливостей програм обмінів, стажувань, проведення спільних університетських, регіональних, всеукраїнських міжнародних проєктів, інтегруватись до "третього" сектору через діяльність молодіжних громадських об'єднань (наше молодіжне громадське об'єднання "Студентське Братство Сумщини")

завжди раде новим партнерам). Це створить нове поле для успіху і університету, і кожного з нас.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ: ПОТРЕБА В НОВОМУ ФОРМАТІ СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Доп. - Снитнікова О., студ. гр. ММ-33.
Наук. кер. – доц. Жук М.В.

Принципово нова євроінтеграційна стратегія України передбачає переорієнтацію всього нашого суспільного життя на нові пріоритети та нові моделі соціального успіху.

На думку автора, одним з важливих показників залучення України до Болонського процесу є вміння студента знайти себе в наукових дослідженнях, які сприяють можливості реалізуватися в системі європейської студентської наукової діяльності.

В Україні, як і в кожній державі, багато обдарованих і талановитих молодих людей, що мають потенціал і бажання займатися науковою діяльністю, проводити різноманітні дослідження, тим самим робити вклад в розвиток вітчизняної науки.

Але ні для кого не секрет, що прагнення цих людей, досить часто, залишаються нереалізованими. Це стає нездоланною перешкодою до стійкого технологічного розвитку України—чинника процвітання держави. На жаль, наша країна через застарілість форм організації навчального процесу та наукової діяльності, які недостатньо зорієнтовані на вирішення практичних завдань, дуже повільно входить до розбудови інноваційного суспільства.

Спробуємо розібратися, чому виникає така ситуація і чи є вихід з неї. Проаналізуємо її очима студента, бо саме вузи є сьогодні осередками наукової діяльності.

Щоб втілити ідею у цінне для громадськості наукове дослідження, одного бажання і потенціалу молодій людині замало. Насамперед потрібна різнопланова інформація по

вибраній темі, яку, як правило, не знайдеш в найближчій бібліотеці, а часто і в інформаційному відділі навчального закладу. Не завадить і підтримка фахівців у вибраній галузі дослідження, оскільки допомоги викладача, навіть найдосвідченішого, може бути замало.

Сьогодні виникає потреба у партнерських відносинах з навчальними закладами та науковими центрами Європи, США, Росії та інших держав, що надасть змогу не тільки інформаційно та технологічно, а й через вивчення практичного організаційного досвіду збільшити коефіцієнт корисної дії студентської науки. А ще важливо, щоб студент співпрацював з людьми, що займаються тим же дослідженням, бо, можливо, в сусідній країні хтось цікавиться подібним питанням, а тут, як-то кажуть „дві голови краще ніж одна”.

Як бачимо, без певної інформаційної, організаційно-технологічної та матеріальної підтримки молодому дослідникові загрожує невдача.

— Перелік проблем цим не закінчується. Часто виникає і таке питання: як привернути увагу до вже зробленого дослідження, запобігти його незатребуваності? Як інформаційно “розкрутити” своє дослідження, або іншими словами презентувати його. Якщо навіть в такому сучасному вузі, як Сумський держуніверситет виникає така проблема, то що вже казати про молодих дослідників, що навчаються у невеликих містах.

А що відбувається, коли дослідник, відчуває, з одного боку, свій потенціал, а з іншого - нашттовхується на відсутність масового ринкового попиту на таку діяльність? Досить часто рішення шукається через відтік інтелекту до інших держав.

Одним з напрямків подолання цих проблем є пошук нетрадиційних для нашої науки джерел фінансування через співпрацю з донорськими установами, програмами обмінів, розробку грантових проектів.

Євроінтеграція відкриває перед нашими дослідниками багато перспектив, до того ж оцінити переваги обраного шляху ми можемо вже сьогодні.

Дійсно, направленість України на євроінтеграцію дає практичний результат. Так проблема наукових досліджень повільно, але впевнено почала рухатися до свого вирішення. Зараз в Україні почало проводитися багато міжнародних наукових конференцій, де дослідник може представити свій труд. Такі заходи проводяться все частіше і мають велике значення для нашої молоді. Тут кожному дається шанс реалізувати себе, отримати підтримку для подальшої праці над своїми дослідженнями, дізнатися багато нових фактів, що стануть у нагоді в подальшій роботі. Особливо цінними такі конференції є для дослідників, що працюють над питаннями, про зацікавленість якими в нашій державі говорити поки що рано, а в країнах Європи, які є більш розвиненими, — саме час. Але головне — це надає можливість прямих контактів.

Проте, позитивний вплив євроінтеграції на наукові дослідження в нашій державі не закінчується проведенням заходів лише такого плану, про які було вище сказано. Так, на конференції, присвяченій проблемі міграції науковців, яка відбулася в Парижі, уповноважений Європейського дослідницького центру Філіп Бюскен, запропонував започаткувати нову європейську мережу центрів мобільності для дослідників ERA-MORE. Об'єднуючи 200 центрів у 33 країнах, цей новий інструмент, що доповнює європейський веб-портал, присвячений мобільності дослідників, повинен допомогти удосконалити інформаційну та практичну підтримку дослідників у Європі. (див. Д. Опанасенко Євробюлетень / Червень-липень 2004. — С.12)

Філіп Бюскен сказав, що наразі невідкладним заходом є пошук конкретних рішень, які б уможливили подолання перешкод, що існують на шляху географічної та міжгалузевої мобільності, оптимізації наукових успіхів. «Зараз ми розгортаємо реальну стратегію мобільності, але обов'язково потрібно йти далі. Тому я запропонував, щоб мобільність стала не лише одним з пріоритетів у контексті нових фінансових перспектив Європи, а й центром кампанії з обізнаності про дослідників у Європі, яка спрямована на широкий загал, і буде

розпочата Європейською комісією у наступному році», — зазначив він.

Політичні угоди, яких було досягнуто у Лісабоні у березні 2000 року та у Барселоні у березні 2002 року, передбачають збільшення асигнувань на проведення наукових досліджень до 3 % ВВП. Згідно з розрахунками, до 2010 року в Європейському Союзі працюватиме не менше 700 тисяч дослідників.

Європейська Комісія, тісно співпрацюючи з країнами-членами ЄС, вже оголосила серію ініціатив, які мають зробити Європейський Союз більш привабливим для життя та роботи науковців з усього світу, усуваючи перешкоди мобільності дослідників у Європі та підвищуючи привабливість професії дослідника на європейському рівні. Цей проект включає в себе:

- Запуск європейської мережі центрів мобільності (ERA-MORE). Об'єднуючи 200 центрів у 33 країнах Європи та країнах, що не входять до ЄС, мережа створює можливість надання відповідної допомоги дослідникам та їхнім сім'ям.
- Новий веб-портал EKA-Careers, розроблений з метою допомогти дослідникам у пошуках роботи та задля забезпечення повної найновішої інформації про фінансові можливості та чинне законодавство.

Такі перспективи постають сьогодні перед молодими дослідниками. Тим самим, вирішується як проблема незатребуваності потенціалу молоді, так і частково нестачі коштів. Слово "частково" вказує на важливий недолік: матеріальну допомогу отримують, як правило, дослідники, що вже показали себе, а не студенти, що шукають кошти на перше дослідження.

Але, якщо Україна буде надалі продовжувати шлях на євроінтеграцію, з часом буде подолана і проблема нестачі коштів. Це стає можливим, бо ідеї та наукові знання — першочерговий чинник зростання економіки, який, не блокуючись проблемою незатребуваності, здатен змінити ситуацію в країні на краще. І завдяки цим змінам настане день,

коли кожному талановитому студенту-досліднику будуть створені умови для продуктивної праці.

Аналізуючи проблеми наукових досліджень, що існують в Україні, ми підходимо до думки, що євроінтеграція, як інструмент, що виводить проблеми наукових досліджень в Україні з замкнутого кута, є головним чинником їх вирішення. Тим самим вона знищує перешкоди для стійкого технологічного розвитку, що обов'язково приведе Україну до процвітання.

На думку автора, великий потенціал закладено і в створенні проблемних лабораторій і наукових, ресурсних, аналітичних студентських центрів. Досвід проблемної лабораторії СумДУ “Соціально-гуманітарні аспекти регіональних досліджень” (науковий керівник М.В.Жук, e-mail:sumy@iatp.org.ua) допомагає нам підвищити свою кваліфікацію через тренінгові програми оволодіння проектними технологіями (останній тренінг був присвячений проблемі презентацій і був проведений тренером проекту IREX Світланою Буко). Ось деякі її проекти – Інтернет-газета “Студентський культурний міст: можливості, контакти, проекти” (www.culturalbridge.nm.ru та www.culturalbridge.iatp.org.ua), готується проект по створенню центра з євроінтеграції, студентського центра з міжнародної освіти.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ОЧИМА СТУДЕНТА: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2005 р.

Доп. -Курочкіна Є., гр. –ПР-24,
Жмурко С., гр. Ю-43,
Мірошниченко В.,гр. Ю-41,
Бондарев Є.
Наук. кер. – доц. Жук М.В.

В квітні 2005 р. проблемна лабораторія СумДУ «Центр соціально-гуманітарних досліджень регіональних проблем»

провела пілотне соціологічне опитування студентської громади з проблем євроінтеграції. Вибірково були опитані студенти 1-4 курсів, загальна кількість опитаних - 400 чоловік.

Дослідження було спрямовано на вивчення проблеми через такі індикатори:

- ступень орієнтованості студентів на підтримку курсу команди Віктора Ющенко на євроінтеграцію;
- очікування конструктивних змін від євроінтеграції на загальнодержавному, регіональному та університетському рівнях;
- вивчення факторів, що можуть сприяти популяризації євро- інтеграційного курсу.

Звичайно, наше дослідження не може претендувати на абсолютність

висновків, але воно відображає стан громадської думки і певні проблеми в розумінні процесу. Слід зауважити, що це перше дослідження, проведене нашою командою. Але ми дуже хочемо створити на базі лабораторії моніторингову групу і постійно проводити такі дослідження. Дякуємо ректорату університету за допомогу в друкуванні анкет.

Ось деякі результати, про які ми б хотіли розповісти. На запитання

«З якими пріоритетами зовнішньої політики України Ви пов'яжете її успіх як держави?» було дано такі відповіді:

євроінтеграція	16%
євроінтеграція в партнерстві зі США	13%
пріоритет євроінтеграції в партнерстві із США при паралельних стратегічних партнерських стосунках з Росією та країнами СНД	36%
пріоритет стратегічного партнерства з Росією, країнами СНД при збереженні курсу на євро інтеграцію та партнерство із США	21%
не можу визначитись	5%
висловили інше бачення	1%

Цікавим є те, що в цілому пріоритетність євроінтеграції підтримує 65% опитаних, та більше половини з них вважають,

що цей курс потрібно доповнювати партнерством з Росією та країнами СНД. При цьому абсолютна більшість прихильників євроінтеграції, 49% опитаних, пов'язують цю стратегію з партнерством із США, фактично мають трансатлантичну орієнтацію.

Та слід враховувати, що 21% опитаних вбачає пріоритетом партнерство з Росією та країнами СНД при наявності курсу на євроінтеграцію. А в цілому важливість російського фактору зовнішньої політики України виділяють 57% опитаних. Лише 5% не визначились з цим питанням.

На запитання «**Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО є обов'язковим елементом Євроінтеграції?**» були надані такі відповіді:

Так	21 %
Ні	48 %
Не знаю	18 %

Якщо порівняти це з попередніми даними, то можна зробити висновок. Кількість тих, хто підтримує влюбій формі євроінтеграцію в якості головного пріоритету розвитку України в 3 рази більше тих, хто пов'язує її із вступом до НАТО. А 15% опитаних взагалі не дали відповіді.

Попередні запитання цікаво порівняти і з такою позицією: «**Чи достатньо Ви знаєте про систему Євроради, НАТО (кількість членів, структуру, програми, особливо молодіжні, конструктивні зміни, що відбулись у тих нових членів, які раніше були соціалістичними країнами чи входили до СРСР)?**» Було надано такі відповіді:

Так	12 %
Ні	63 %
Не можу визначитись	7 %

Нагадаємо, що майже 86 % опитаних в цілому чітко висловили своє відношення до євроінтеграційних процесів, але при цьому лише кожний восьмий володіє достатньою інформацією про сучасну Єврораду та процеси євроінтеграції.

Та позитивним є бажання розширити свої уявлення. На запитання «**А чи хотіли б ви знати більше про Єврораду?**»

Особливо про програми для молоді для держав- партнерів, типу України?» ми отримали таку інформацію:

Так	77 %
Ні	3 %
Не можу визначитись	13 %

Взагалі не дали ніякої відповіді – 13%.

Виявилась і ще одна закономірність. Очікуванні результати від нового курсу найбільш чітко виявились на рівні держави, а не регіону. Ось деякі з показників, яким надали перевагу:

демократизацію суспільства, захист прав і свобод людини та дитини	57%
розбудова сучасної високотехнологічної та високоприбуткової економіки	48%
публічність влади, її відповідальність за свої дії	37%
введення європейських стандартів якості життя населення та його соціальної захищеності	34%
можливість реально вивчати та використовувати досвід європейських країн	32%
розширення можливостей стажувань та навчання в державах Євро ради	32%
ліквідація тіньової та кланової економіки	28%
Новий імпульс для розвитку регіонів	21%

Але при цьому ось відповіді за такими важливими позиціями:

партійна конкуренція є змаганням практичних моделей розвитку держави, регіону, міста (реалізуються за термін перебування у владі)	9%
формування громад, третього сектору (громадських ініціатив)	8%

Особливо нас зацікавила остання позиція, адже студенти саме нашого університету активно сприяли формуванню місцевої громади через студентський рух спротиву, приймали активну участь в подіях помаранчевої революції.

Цікавим є і такий індикатор, як масове використання Інтернет та комп'ютера, їх доступність для молоді та студентів, особливо в межах навчального закладу. Його підтримало лише 19%. Мабуть це свідчить про їх бачення перспектив розбудови інформаційного суспільства в Україні.

Слід зауважити, що реальна кількість очікувань від курсу на євро інтеграцію на рівні сумського регіону значно нижче, ніж від загальнодержавних очікувань. Лише у 15% опитаних підтвердило, що вони чітко це знають

Очікування від реалізації цього курсу для розвитку СумДУ більш чіткі, їх бачить 34% опитаних. При цьому 55% від їх загальної кількості, що сприяти процесу євроінтеграції міг би відповідний університетський центр, вони підтримали ідею створення центру з євроінтеграції, лише 5% - проти такого центру, інші не визначились.

30% всіх опитаних висловили свою готовність залучитись до роботи такого центру. Ось позиції в роботі центру, які отримали найвищу підтримку:

налагодження партнерства з європейськими та американськими університетами, реалізація спільних проектів	57%
вивчення досвіду механізмів та стратегій працевлаштування студентів	36%
вивчення досвіду Болонської системи та визначення студентами пріоритетів навчання	25%
участь в розробці та реалізації грантових проектів	25%
інформування про Євро раду та НАТО	24%

Звичайно, наша анкета є лише пілотною, охоплює лише % студентів стаціонару. Але в цілому ми можемо підвести такі підсумки. Переважна більшість опитаних підтримує курс на Євроінтеграцію України, хоче вивчати практичний досвід життя в Євроаді, знайти партнерів та реалізувати спільно з ними спільні проекти. Але при цьому на розуміння цього курсу впливає недостатня обізнаність з проблеми, відсутність чіткого

розуміння пріоритетів сучасного європейського розвитку, перспектив партнерства з Єврорадою для України вже сьогодні.

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ДОСЛІДЖЕННІ ОСВІТИ.

Доп. – асист. Бушман І.О.

Говорячи про проблеми розвитку, навчання й освіти, нині практично кожен дослідник не в змозі обійтися без використання у своїй методології системного підходу. Саме поняття розвитку в сучасній науці нерозривно пов'язане з поняттям системи. Система визначається сучасною наукою як сукупність взаємозалежних елементів, котрі взаємодіють один з одним під час виконання відповідних функцій. Поводження систем підпорядковане цілісності й структурності. Отже, воно залежить не тільки і не стільки від властивостей окремих елементів, скільки від їхнього місця і функцій у системі цілого, від загальних властивостей цілого.

Саме особлива структура цілого дозволяє проявитися якостям системності об'єкта, що не зводиться до сукупних властивостей його частин. Зокрема, якщо підійти із системних позицій до поняття розвитку, то воно набуває ознак закономірного росту внутрішньої організації тієї чи іншої системи. Розвиток (саме це поняття є, по суті, центральним як у традиційній, так і в інноваційній педагогіці) відображає нарощування системних якостей цілісності — тієї цілісності соціальних людських властивостей, що прийнято позначати поняттям особистості.

Визнання системного підходу передбачає, що сама система (процес системоутворювання розуміється найчастіше досить по-різному) висвітлюється в різних аспектах. Формування системного аналізу в якості самостійного дослідницького напрямку обумовлено загальною тенденцією

розвитку людства, що склалася до теперішнього часу. Ця тенденція виявляється у все більш глибокому, істотному втручанні раціонального в організаційну діяльність людини, а також у процеси підготовки і прийняття рішень.

У 70-х роках ХХ століття в науковій літературі з'явилася чимало споріднених термінів: «системна революція», «системний підхід», «загальна теорія систем», «системний аналіз операцій» і т.д. Це свідчило про об'єднання зусиль фахівців різних професій для вирішення спільних задач, пов'язаних із вивченням, проектуванням і керуванням складними системами. Хоча початково поняття «система» було сформульовано в досить специфічній сфері теоретичного пізнання світу, згодом воно поширилося на всі галузі сучасної науки, техніки і суспільної практики.

Сформульоване в дослідницькому полі загальної теорії систем, поняття «система» відобразило істотний аспект розуміння об'єктів будь-якої природи як систем. У силу цієї особливості дане поняття виявилось принципово застосовуваним у тих чи інших варіаціях до всіх об'єктів, котрі в процесі розвитку пізнання і практики повинні були розглядатися дослідниками як системні об'єкти. Сформульоване Берталанфі визначення *системи* як комплексу взаємодіючих елементів, власне кажучи, можна застосувати до будь-яких об'єктів. Воно дотепер є основою всіх (існуючих як у рамках загальної теорії систем, так і поза цими рамками) понять «система». Причому, поняття системності виявилось не лише теоретичною категорією, а й усвідомленою необхідністю практичної діяльності.

Саме цей «системний рух», призвів до інтеграції окремих наукових напрямків інституалізації наукової дисципліни, що отримали назву «системний аналіз», і нині є повноцінною галуззю наукового знання. Предметом вивчення системного аналізу є система, незалежно від її природи, організації, способу існування і способу маніфестування своїх родових інтенцій. Метою ж розгляду системи є вирішення завдань аналізу, керування і проектування.

Той своєрідний теоретичний простір, яким може бути охоплена і представлена система освітньої діяльності, є аж ніяк не гомогенним. Тим часом, характер досліджуваних у педагогіці проблем такий, що при різноманітності предметних ракурсів з'являється один загальний системний об'єкт — особистість, що розвивається. Різноманітні відносини, що тут виникають, можуть слугувати підставою їхнього системного розгляду тільки в контексті єдності самого об'єкта. Відносини (функції, властивості, взаємодії) є вторинними факторами системності в порівнянні з діючими в ній елементами та їхнього структурною цілісністю. Так виникає зв'язок факторів системності, якщо спиратися на системність об'єктного характеру, а не ставити в основу ту чи іншу групу відносин, що характерно для предметного (суб'єкт-об'єктного) характеру розгляду проблеми, де функціональний вихід за межах системи (наприклад, значення системи для тих, хто втягується у сферу дії цієї системи) визначає аспект інтерпретації системних зв'язків, що мимоволі деформують ракурс (метод) їхнього розгляду.

Роблячи особливий акцент не на тому, що ціле складається з частин, а на тому, що поведження і властивості цілого визначаються *взаємодією* його частин, що ціле складається із *взаємодіючих* частин, поняття «система» сформувало базис нового, переважно синтетичного і симбіотичного (кроспарадигмального) погляду на світ. Найбільш послідовно воно відтворюється у системній концепції наукового пізнання. Один з найважливіших моментів системного дослідження будь-якого об'єкта полягає в його розгляді як комплексу *взаємодіючих* елементів. Початковий успіх загальної теорії систем пов'язаний з таким розглядом об'єктів пізнання, який робить особливий акцент на взаємодію елементів як причину наявності у цілого властивостей, котрі відсутні у окремих її елементів або у їхньої сукупності.

Однак підходом до об'єкта як до комплексу взаємодіючих частин (елементів) системний підхід не вичерпується. Ще одним основним моментом системного дослідження є його спрямованість на вивчення поведінки об'єкта в навколишньому

середовищі, тобто розгляд *системи* як елемента, складової частини ширшої системи.

У даному випадку доцільно порівняти аспекти системності і підходи до систем, отримані в результаті опису науково-дескриптивного (об'єктного) та прагматичного (суб'єкт-об'єктного) характеру. В першому випадку об'єкт описується насамперед у його саморозвитку; у другому — переважно наша діяльність стосовно цього об'єкта (у педагогіці — система розвитку особистості дитини і система педагогічної діяльності). Другий підхід більш обґрунтований: він зауважує, що в самому характері раціонального мислення завжди міститься структурний момент суб'єкт-об'єктного прагматизму, в самій предметності такого опису вже позначається деформуюча присутність суб'єкта. У прагматичній системі координат ця присутність не приховується. Проте, з іншого боку, перший — об'єктно-описовий підхід — здатний мінімізувати дію цього «резидентного вірусу», «первородного гріха» пізнання. Без такої мінімізації ми виявимося у відверто прагматичній системі координат без надії на рефлексивний вихід з неї, без видимої об'єктності «іншого» як смислоутворюючої опори, завдяки якій ми можемо побачити несуб'єктивний зміст цього відношення як цілого.

Тут ми наближаємося до можливості третього — рефлексійно-феноменологічного — значенневого підходу до пізнання системи. Він сполучає, поєднує у собі риси першого та другого, використовуючи методику філософського «зняття». Це, по-перше, присутність свідомості в системному полі (по суті, наша включеність в тому чи іншому ступені в систему). По-друге, розгляд системи ніби зсередини, де відносини системи додаються свідомості як феномени, що для нього відкриваються. Система репрезентує себе свідомості у формі феноменальної відкритості — як своєрідне смислоутворююче ціле. Разом з тим свідомість може описати цю систему ніби ззовні, у її феноменологічному вимірі.

Що є педагогічною системою? Чи тільки сукупність взаємодіючих елементів і форм? Поняття системи нині посідає

високе місце в суспільній практиці і науковому пізнанні — у тому числі і в сфері освіти й виховання, у педагогічній теорії. Звичайно, в цій галузі оперують дещо іншими поняттями: «шкільна система», «навчально-виховна система», «система цілей виховання», «система навчального матеріалу» і т.п.

ПРОБЛЕМА ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ТРАНСФОРМАЦИИ

Докл. - ассист. Швырков А.И.

Динамику интереса философов к проблеме искусственного интеллекта (далее — ИИ) в самом общем виде можно охарактеризовать так. В 60-70 годах 20 века, то есть в пору интенсивного становления таких наук, как кибернетика и информатика, развития компьютерной техники и появления самого термина ИИ, философов главным образом интересовали вопросы, в первую очередь касающиеся принципиальной возможности создания ИИ. Причем ИИ (и философами и специалистами) чаще всего понимался как некий целостный феномен, в той или иной степени соотносящийся, а то и соперничающий (и даже превосходящий) с человеческим интеллектом. Значительные усилия были потрачены на то, чтобы доказать, что те системы ИИ, которые были созданы к тому времени, не являются полноценными аналогами человеческого интеллекта, что они работают не так, как функционирует человеческий интеллект.

По мере того, как иллюзии о скором создании полноценного *заменителя* человеческого интеллекта развеивались, а количество программ, в той или иной мере берущих на себя работу интеллекта, неуклонно росло, менялось и понимание проблемы ИИ, точнее, менялось фактическое отношение к этой проблеме. Действительно, если раньше суть ее большинством исследователей виделась в том, можно ли создать некий искусственный аналог человеческого интеллекта, то теперь она фактически превратилась в конгломерат самых

разнообразных проблем и задач, связанных, например, с моделированием психики, интеллекта, распознаванием образов, роботикой, автоматическим доказательством теорем и т. д. И хотя в большинстве работ, посвященных рассмотрению этих проблем, идея ИИ почти всегда присутствует где-то на заднем плане, все они, как правило, связываются с нею лишь формально. Следует отметить, что таким образом проблема ИИ трансформировалась не только в представлениях специалистов, но и в представлениях философов.

В настоящее время все большее число философских работ посвящаются, например, тому, как влияют уже существующие интеллектуальные системы на человека, его психику, тому, как меняется общество в результате появления таких систем и т. п.

Не в последнюю очередь такое *смещение акцентов* обусловлено тем, что к настоящему моменту создано настолько большое количество систем, в той или иной мере берущих на себя работу интеллекта, что в представлениях большинства исследователей в своей совокупности все они приобрели в определенном смысле самодовлеющее и относительно независимое от идеи ИИ значение и статус.

Однако подобная трансформация отнюдь не означает, что идея ИИ как целостного феномена не имеет реального содержания и что мы должны оставить попытки решить проблему возможности такого ИИ. Однако для этого необходимо коренным образом пересмотреть своё отношение к этой проблеме. В первую очередь в смысле её классификации. Ведь в своей максимально общей постановке, в своём максимальном объеме проблема ИИ – это скорее философская, чем «междисциплинарная» или «комплексная» проблема, поэтому её в принципе невозможно решить с позиций конкретных наук или даже всей их совокупности. Даже для того, чтобы просто выработать какое-то более или менее адекватное отношение к этой проблеме, её необходимо рассматривать с самых общих философских позиций.

Ещё один момент, на который хотелось бы обратить внимание, состоит в том, что проблема ИИ, вообще говоря, сама по себе отнюдь не сводится к той совокупности проблем, для которой она в настоящее время фактически служит лишь названием. То, что последовательное и полное применение методов, в настоящее время используемых для создания «интеллектуальных систем», в конце концов может привести к созданию полноценного ИИ ещё требует своего обоснования.

Вследствие всех этих обстоятельств, возможно, вообще есть смысл рассматривать эти проблемы, методы и системы как относительно независимые от идеи ИИ (то есть формально зафиксировать то, что уже произошло фактически), подойти к их анализу с иных, чем с точки зрения ИИ, позиций. Конкретно это может выражаться в генерации такого философского положения, которое бы позволило рассматривать эти системы как некую целостность, дало бы возможность определить место этих систем в современной философской и научной картине мира.

ОСНОВНІ ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕЇ ПЛАТОНА

Доп. – Солдатова О., студ. гр.МТ-41.

Наук. кер. – викл. Опанасюк В.В.

Платон(427-347 рр. до н.е.), кращий учень Сократа, поділяв вихідні думки останнього. Він вважав, що вимогам Сократа щодо справжніх знань можуть відповідати лише ідеї – незміні суттєві основи буття усього суцього. Речі течуть і змінюються, міркував Платон, але світ не зникає.

Він вважав, що різниця між становленням і буттям, між уявленням і суттю, розповсюджується на всі предмети дослідження. Серед них великої уваги Платон надає дослідженню прекрасного. В усіх діалогах, присвячених проблемам прекрасного, Платон пояснює, що предметом прекрасного є не те, що лише здається прекрасним, і не те, що лише буває прекрасним, а те, що по-суті є прекрасним, тобто

прекрасне, само по собі. Суть прекрасного не залежить від випадкових, часових мінливих і відносних його проявів.

Філософ виділяв в якості умов вищого людського блага декілька пунктів, такі як: участь до вічної природи „ідеї”; втілення „ідеї” в дійсність; наявність розуму і знання; володіння деякими науками, мистецтвами, а також володіння правильними рішеннями; деякі види відчутих задоволень, наприклад, від чистих тонів у музиці, чи квітів в живописі.

Теорія пізнання Платона має велике і провідне значення в його роботах „Філософія” неможлива не для того, хто вже має істинні знання і не для того, хто зовсім нічого не знає. При розгляді вчення Платона про знання необхідно розуміти, що питання про обізнаність не ставиться у філософа як окрема ізоляція, ні як основна проблема філософії.

Хотілося б додати декілька слів щодо вчення Платона про ідеї, а точніше про взаємо перехід ідей. Він доводить: тотожне і інше повинні бути відмінні від спокою і руху. Тотожне є відмінним від спокою, не кажучи вже про очевидну відмінність від руху, але для додатку і протилежність із буттям.

Закон не протиріччя Платона свідчить, що у якості цього закону він пізнає неможливість і недопустимість мислення взаємо протилежними твердженнями.

Дуже цікавим є дослідження діалектики і чуттєвого світу вченого. По Платону, в предметах чуттєвого світу не тільки протиріччя переходить в протилежне, але і в одній і тій же речі, в один і той же час з'єднуються протилежні якості, при тому не випадково, а належним чином.

Вчення Платона про суспільство і державу свідчить, що ідеальному типу протистоїть інший тип суспільного устрою. У ньому головним двигуном поведінки людей є матеріальні турботи. На думку філософа, усі існуючі держави належать до цього типу. Це він показує у своїй утопії. У ній є ряд рис, які на перший погляд здаються дуже сучасними, наприклад, Платон виділяє деякі прошарки суспільства, на яких тримається держава, водночас забезпечуючи його деякими привілеями.

Все життя Платон присвятив дослідженню суті життя і ставлення до цього людини. Філософ розглядав людину, вважаючи, що тіло для душі. Для нього не було важливо яка людина є за зовнішністю і за матеріальними достатками, а яка людина всередині. Можна стверджувати, що саме Платон світ умоглядного(теоретичного) бачення реальності, багато зробив для розуміння пізнання та людської діяльності. Платон був великим філософом, ідеї якого супроводжували багатьох великих учених у всьому житті. Крім того, він у 386 р. до н.е. відкрив в Афінах Академію – перший вищий навчальний заклад.

ПОНЯТТЯ МІФУ У МІРЧІ ЕЛІАДЕ

Доп. – Мірошниченко В., гр. Ю-41.

Наук. кер. - доц. Артюх В.О.

У творчості відомого румунського релігієзнавця Мірчі Еліаде можна спостерігати досить оригінальне тлумачення феномена міфу, у світлі якого нам по-новому являться специфіка релігійної свідомості. Мірча Еліаде у своїй книзі “Міф про вічне повернення” (1949 р.) підкреслив онтологічні характеристики міфу. Міф для нього — це спосіб буття первісної, а почасти й сучасної людини завдяки своєму періодичному відтворенню. Центральним у його теорії міфу є поняття архетипу. За своїм значенням архетип у Еліаде ближче до первісного давньогрецького, ніж до юнгівського. Архетип — це першообраз, який сприймається як зразок поведінки, модель, парадигма.

З точки зору Еліаде, час життя людини міфу ділиться досить чітко надвоє — на початковий сакральний час та на час профанний. Початковий час принципово неісторичний, у ньому відсутня будь-яка лінійна протяжність; він вказує на вічність. Під вічністю тут розуміється абсолютно досконала нерухома необмеженість. Час мирський (емпіричний) є історичним, в ньому існує лінійність, він незворотний. Еліаде висунув гіпотезу

про циклічність міфологічного часу і лінійність мирського. В міфічну епоху творились першопредмети, першодії здійснені і освячені першопредком чи богом. Ці першозразки відтворюються потім, за Еліаде, в ритуалах. Ритуальне жертвоприношення “не тільки відтворює початкове принесення жертви божеством на початку часів, воно здійснюється в той же самий міфологічний першочас; тобто, будь-яке жертвоприношення повторює жертвоприношення початкове і співпадає з ним у часі” [2, 58]. Профанний час тимчасово переривається і людина переноситься в міфологічний час. Першообрази, що створені були в міфічну епоху, стають зразками для наслідування в історичну епоху. А дійсні історичні події будучи співвіднесеними із такими абсолютними прообразами, стають послабленими, неповноцінними відтвореннями цих архетипів. Факти історії набувають ознак реальності в тій мірі, в якій вони повторюють архетип. Та чи інша людська дія набуває смислу і реальності тільки відновлюючи деяку прадію.

У зв'язку з цим Еліаде називає такий спосіб буття платонівським за структурою. Тут мається на увазі, що все історичне, емпіричне розглядається первісним мисленням як “тінь” деяких вічних основ. Платон перший дав філософську рефлексію міфу, теоретично обґрунтувавши таку первісну онтологію. Отже, в міфі людина існує реально остільки, оскільки вона діє архетипово.

Так як архетип може бути відтвореним тільки в ритуалі, то виходить так, що між ритуалами людина ніби не живе, так як не набула сили архетипу. Первісна людина живе від ритуалу до ритуалу, а між ритуалами – своєрідний період міжчасся; часова протяжність тут сприймається, але вона не є справжньою. Під час проведення ритуалу відчуття часової протяжності, а з нею і історії зникає. Учасник ритуального дійства ототожнює себе з героєм-архетипом і перестає бути фізичною особою, що живе і помирає; людина стає вічною як і архетип. Таким чином, у міфі, де час зникає, людина стає а-історичною істотою. Вона живе завжди в теперішньому, постійному *тут*. Життя архаїчної

людини від ритуалу до ритуалу — це вічне повернення до своїх витоків, коли кожна мить повторюється із самого початку і де нічого не повторюється. Така модель життя побудована не на логіці зходження від нижчого до вищого, а як постійне відновлення втраченої цілісності.

Циклічний характер міфічного часу у Еліаде заперечують деякі інші дослідники. Так, російський дослідник Є. Мелетинський вважає за краще говорити про підлеглість циклічної моделі часу в архаїчних суспільствах дихотомічній. Він твердить, що міфологічний час є все таки лінійним, але в ньому справді можна виділити першочас, який має творчий характер та нерухомий, статичний теперішній час. У цьому він погоджується з Еліаде. Але відчуття “кружляння”, яке веде до циклічності, не виникає з необхідністю [3, 176].

В іншій роботі Еліаде, “Аспекти міфу” (1963 р.) цікавим видається історичний підхід, застосований до інтерпретації поняття міфу. Автор переконаний, що міф має значення як для архаїчної, так і для сучасної епохи.

Суть первісного міфу полягає в тому, що він викладає сакральну історію, розповідає про події, які відбулись у вікопомні часи “початку всіх початків”. Еліаде називає такі риси архаїчного міфу:

- 1) міф складає історію подвигів надприродних істот;
- 2) це сказання проявляє себе як абсолютно істинне (так як воно відноситься до реального світу) і як сакральне (воно є результатом творчої діяльності надприродних істот);
- 3) міф має завжди якусь причетність до творення, він розповідає, як щось з'явилося на світ або яким чином виникли певні форми поведінки, установлення та трудові навички; саме тому міф складає парадигму всім значним актам поведінки;
- 4) пізнаючи світ, людина пізнає походження речей, що дозволяє оволодівати і маніпулювати ними по своїй волі; мова йде про зовнішнє пізнання, але про пізнання, яке “переживається” ритуально, під час проведення обряду (якому міф служить основою);
- 5) так чи інакше міф “проживається аудиторією, яка захоплена

надихаючою та священною могутністю відтворених в пам'яті та реактуалізованих подій; ми відчуваємо особисту присутність персонажів міфу і стаємо їх співучасниками; це передбачає існування не в хронологічному часі, а у початковій епосі, коли події відбулись вперше [1, 29].

Панівна функція первісних міфів полягає в тому, щоб давати моделі для наслідування під час здійснення обрядів та інших значних для архаїчної людини дій.

Але для Еліаде міф — явище не тільки первісних часів і первісної свідомості; для нього “деякі аспекти та функції міфологічного мислення утворюють важливу складову частину самої людської сутності”. Щоб підтвердити це положення, він прослідковує дію такої фундаментальної структури міфу як його архетиповість через всю історію культури аж до сьогоденного дня. Такі прояви міфічного, ще чіткіше — архетиповість, Еліаде вбачає у християнському ритуалі (літургійний час), у Круглому столі короля Артура, в чаші Граалю, у деяких елементах ідеології часів Великої французької буржуазної революції, у марксизмі, у світогляді творців румунської національної ідеології, у сучасній художній практиці і т. п. Із наближенням до нашого часу архетипи як форми все більше втрачають свій сакральний зміст, і все більше і більше наповнюються чисто профанним. Отже, міф в архаїчну та міф у сучасну епохи — це явища не тотожні. Відсутність сакрального змісту в архетипах і змушує Еліаде, говорячи про сучасну міфологію, вживати такі терміни як “пережитки”, “приховані форми міфу”, “мотиви первісної міфології”, “рудименти міфологічної поведінки” тощо. Автентичним все ж таки буде первісний міф, хоча б тому, що він виступає зразком, на який спираються описуючи сучасну міфотворчість. “Міфологічне мислення, — писав Еліаде. — може залишити позаду свої попередні форми, може адаптуватись до нових культурних форм, але воно не може зникнути повністю”.

Таким чином, розуміння міфу у М.Еліаде виходить далеко за межі уявлення його у вигляді релігійного феномену. Міф — це універсальний спосіб людського світосприйняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Элиаде М.* Аспекты мифа: Пер. с франц. — М.: “Инвест-ППП”, СТ “ППП”, 1996. — 240 с.
2. *Элиаде М.* Миф о вечном возвращении: Пер. с франц. — СПб.: Алетейя, 1998. — 256 с.
3. *Мелетинский Е. М.* Поэтика мифа. — М.: ИФ “Восточная лит-ра” РАН, Школа “Языки русской культуры”, 1995. — 408 с.

ПРО ТЛУМАЧЕННЯ ФЕНОМЕНА МІФУ ОЛЕКСАНДРОМ ПОТЕБНЕЮ

Доп. - Гудим О., гр. СУ-31.
Наук. кер. - доц. Артюх В. О.

Відомий український учений XIX століття, мовознавець і фольклорист Олександр Опанасович Потебня (1835–1891) у своїх “Записах з теорії словесності”, які вперше були опубліковані вже після його смерті, у 1905 році, висловив кілька важливих думок, що чітко вказують на власне, оригінальне, розуміння ним феномена міфу. Своє бачення сутності міфу він зреалізовує, насамперед, при аналізі феномена простонародної релігійності. Але сам міф О.Потебня відносить до сфери вербальної реальності. При цьому він виходить із тих засновків, що саме завдяки мові відбувається створення образу світу із сирого матеріалу відчуттів. Людині від природи притаманна властивість бачити світ не як розпорошену величезну кількість одиничних предметів, але вносити в нього певну системність і цілісність. Якраз ця властивість і реалізується з допомогою мови, так як слово «вносить ідею законності, необхідності, порядку у той світ, яким людина оточу себе і який їй довелося приймати за дійсний» [1, 146].

Потебня ще строго не розрізняє смислової наповненості таких понять, як «міфічне мислення», «міфічне світоспоглядання», «міфологічний погляд», але він

переконаний, що «причини, чому людині періоду міфів світ уявлявся таким, а не іншим» полягали саме в її свідомості, а не у зовнішній природі або у чомусь іншому [1, 155]. Тобто він переконаний, що спочатку міф все ж таки твориться на рівні структур свідомості, але виявлений він може бути лише через мову, мова ж пропонує свої «правила гри» при оформленні ідеальних мислильних образів вербальним чином. Отже, безпосереднє схоплення «живих» міфічних структур свідомості для іншої, неміфічної, свідомості закрите: ми можемо зрозуміти міфічне мислення лише опосередковано, через символічну форму мови. Звідсіля і впевненість Потебні, що міф як певний етап у розвитку людської свідомості може вивчатися лише через його знакове втілення у словесній творчості, особливо через вивчення історії мови, головним чином лексики (етимології та семасіології).

З одного боку, міф у Потебні притаманний людині з архаїчною свідомістю, або як він писав: «міфічне мислення на певній сходинці розвитку — єдино можливе, необхідне і розумне; воно властиве не тільки якомусь часу, а людям всіх часів, які перебувають на певній сходинці розвитку думки» [1, 260]. Але тут же він зазначає, перекидаючи місток між первісними часами та сучасністю, що «багато прикладів міфічного мислення можна знайти не тільки у дикунів, а й у людей, які близько стоять до нас за ступенем розвитку» [1, 260], маючи на увазі вияви міфу на рівні протонародної свідомості. А тому «міфічна творчість не припинилась і в наші дні» [1, 266]. У цих процитованих думках Потебня ще не виходить за межі звичних для XIX століття уявлень про міф, але далі у нього спостерігається і привнесення дещо інших смислів у поняття міфічного мислення, що йде ще від Ф.Шлегеля та Ф.В.Й.Шеллінга. Саме у цих німецьких філософів доби романтизму спостерігається розуміння міфу як *постійно-сучасного* елемента культури

Міфічне мислення за Потебнею формальне і тому «воно не виключає ніякого змісту: ні філософського, ні релігійного і наукового» [1, 260]. А це вже принципово нове бачення

проблеми, що аналогічне тим підходам, які вже у наступному, ХХ столітті, приведуть до помічання міфу в сучасному соціокультурному середовищі і не обов'язково лише у його аграрно-традиційній складовій. Отже, міфами можуть називатися сучасні релігійні, наукові та філософські побудови, якщо їм будуть притаманні схеми (форми) міфічного мислення.

Говорячи про механізми перенесення міфу з первісних станів свідомості на сучасну, сам міф, як уже було сказано, розумівся Потебнею, насамперед, як вияв мови — для нього це слово-оповідь. Міфом для нього є неусвідомленне перенесення значень з одного предмету на інший. Більш повно сутнісне розуміння міфу Потебнею висловлене так: «У міфі образ і значення різні, алегоричність образу існує, але самим суб'єктом не усвідомлюється, образ повністю (не розкладаючись) переноситься у значення. Інакше: міф є словесне вираження такого пояснення (аперцепції), при якому пояснюючому образу, що має лише суб'єктивне значення, приписується об'єктивність, дійсне буття в тому, що пояснюється» [1, 259]. Такі неусвідомлювані перенесення тому й є неусвідомлюваними, що на рівні свідомості вони ніяк не сприймаються і, відповідно, ніяк не називаються. Усвідомлене ж перенесення, тобто усвідомлення “різноманітності образу і значення” буде називатись вже метафорою. Поява метафори свідчить про зникнення міфу. Починаючи аналіз міфу як вияву мови, Потебня редукує міф як певну сюжетним чином оформлену оповідь до найпростіших мовних формул. Приклади таких міфів-формул: хмара є гора, грім — це ревіння бугая, Сонце — колесо і т. п.

Для людини міфу міф “хмара є корова” буде самим правильним, єдино можливим поясненням світу, він буде “повною істиною”. Таким чином, “міф полягає у перенесенні індивідуальних рис образу, що повинний пояснити явище..., в саме явище”, або з іншого боку, “міф створюється на ґрунті віри в об'єктивне існування (особистої, по-суті) думки” [1, 263]. Тому всі види оповідей, в яких будуть зустрічатись такі неусвідомлені перенесення, підпадатимуть за Потебнею під категорію міфу.

Причиною несвідомого перенесення ознак предметів і ототожнення цих предметів, як, наприклад, в часи архаїки хмари та корови, є недостатність знань про них. А так, як така недостатність існує для людства протягом всієї його історії, то це й буде основною умовою постійної міфотворчості. Якщо ж нам деякі образи і предмети, що ототожнюються в міфах, будуть видаватись неправдоподібними і далекими один від одного, “то це лише особливість нашого погляду”, погляду людини іншого рівня знань, але аж ніяк не носія міфу [1, 264]. Потебня впевнений, що міф виконує пізнавальну функцію і в часи коли ще науки не було і в сучасну добу, коли деякі прошарки суспільства можуть у своєму житті обійтись без даних науки.

Міф є першим етапом у реалізації людиною своєї пізнавальної потреби, коли міф закінчується, розпочинається вищий етап (науковий) у цьому прогресуючому гносеологічному ланцюгу. Все це є свідченням ускладнення людської думки. Виходячи з таких думок, Потебня не погоджується із гіпотезою про походження міфів одного із лідерів міфологічної школи Макса Мюллера (хоча до багатьох інших положень цієї школи він ставився позитивно).

Підсумовуючи, вкажемо, що на думку Потебні в межах міфічного мислення дійсність досягається через почуттєвий образ, що представляє собою сукупність міфологізованих сприйняттів; міфічний образ повністю співпадає із його значенням, що у свою чергу, обумовлює принципову неметафоричність словесного міфу; з виникненням понять співвідноситься процес усвідомлення протиріччя між образом та його значенням, що врешті-решт і приводить до утворення тропів (метафор); суб'єктивний образ речі, процесу чи мислильної абстракції у міфічному мисленні об'єктивується; для дослідника існування міфу-оповіді у всій складності його образної ієрархії поза початковим словом-міфом, що аналогічне за свою внутрішньою структурою міфу-оповіді неможливе; можливість вияву міфічного мислення не обмежується початковим етапом людської історії з притаманним йому специфічним типом свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1.Потебня А. А. Слово и миф. - М.: Правда, 1989. - 624 с.

СИНЕРГЕТИКА З ПОГЛЯДУ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ТЕОРІЙ

Доп. – Тимошенко Т.С., студ. гр. ЕК-42.
Наук. кер. – викл. Опанасюк В.В.

Творцем синергетичного напрямку і терміну „синергетика” є професор Штудгарського університету і директор Інституту теоретичної фізики і синергетики Герман Хакен. Сам термін „синергетика” походить від грецького „синергена” – співпраця.

За Хакеном, синергетика займається вивченням систем, що складаються із великої кількості частин, компонентів або підсистем, тобто, деталей, які складним чином взаємодіють між собою. Слово „синергетика” означає „дію разом”, підкреслюючи, що всі системи діють одночасно, і це відображається в поведінці системи як цілого.

Мета даної роботи – спробувати на доступному рівні визначити сутність синергетики, як нового напрямку сучасної наукової думки і накреслити коло досліджуваних нею питань з позиції звичайного необізнаного студента. Посилання на необізнаність суттєва і ось чому: обсяг літератури досить великий, але в розкритті питання вона або спирається на спеціальні знання конкретних наукових теорій (що мало допомагає неспеціалісту в даних областях), або, будучи деяким чином популярною, не дозволяє побачити глибоку суть напрямку. Отож, дана робота, по суті, компіляція багатьох джерел, результат пошуку деякої золотої середини в описі синергетики як перспективного напрямку сучасної наукової думки.

Синергетика, що займається вивченням процесів самоорганізації і виникнення, підтримання стійкості і розпаду систем різної природи, ще далека від завершення та розробки

всеприйнятної термінології. У дослідників не має єдності й щодо назви всієї теорії. Швидкі темпи розвитку нової області знання, не залишають часу на уніфікацію понять і перетворення її на струнку систему усіх накопичених фактів.

На даному етапі наукова спільнота вносить у термін “синергетика” такий зміст:

1) парадигма – система ідей, принципів, образів, уявлень, із яких, можливо, з часом виросте фундаментальна наукова теорія, або навіть світогляд;

2) ряд теорій (в фізиці, хімії, біохімії, біології, соціології, психології та інших науках), що об’єднані ідеями нелінійності, відкритості, перехідності, нерівномірності процесів, які протікають в системах;

3) новий світогляд, що долає платонівську традицію мислення і стверджує новий його тип, заснований на перехідних, нестабільних, фрактальних формах та образах.

Існує багато принципів окремих теорій синергетики; ось чотири найголовніших із них:

1. Нелінійність – незбереження адитивності в процесі розвитку систем. Будь-яке уявлення розуміється як момент еволюції, як процес руху у полі розвитку.

2. Нестійкість означає незбереження „близькості“ станів системи в процесі її еволюції.

3. Відкритість означає визнання обміну системи речовиною, енергією, інформацією з навколишнім середовищем і, звідси, розуміння системи як такої, що складається із елементів, пов’язаних структурою, і втілених в якості підсистем, елементів в єдине ціле.

4. Підкорення означає, що функціонування і розвиток системи визначаються процесами в її підсистемі („надсистемі”) при виникненні ієрархії масштабів. Це принцип „самоспрощення” системи, тобто зведення її динамічного опису до малої кількості параметрів порядку.

Вважаємо, що синергетика може бути використана як основа міждисциплінарного синтезу знань, як основа для діалогу вчених, що працюють в галузі природничих наук, та

гуманитаріїв, для кросдисциплінарної комунікації діалогу та синтезу науки та мистецтва, діалогу науки та релігії, Сходу та Заходу.

Синергетика може забезпечити нову методологію розуміння шляхів еволюції систем, причин еволюційних криз, загроз катастроф, надійність прогнозів та принципів границь передбачуваності в екології, економіці, соціології, геополітиці.

Отже, будучи міждисциплінарною за своїм характером, синергетика дозволяє розробити деякі нові підходи до навчання. Природознавча освіта гуманітаризується, а гуманітарна стає "немодною" без нових природознавчих, нелінійних математичних методів дослідження. Нові інформаційні технології стають необхідними в освіті.

Методологія нелінійного синтезу, що ґрунтується на наукових принципах еволюції і коеволюції складних структур світу, може лягти в основу проектування різних шляхів людства в майбутнє. Завдяки синергетиці ми отримуємо філософію надії.

АРІСТОТЕЛЬ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ

Доп. – Рибалка В., студ. гр. МТ-41.
Наук. кер. – викл. Опанасюк В. В.

Кожний твір Арістотеля – „Метафізика”, „Етика”, „Фізика”, „Політика” та інші – починається з викладу й критичного розбору теорій, уже створених його попередниками. Ретельно відбираючи та підсумовуючи позитивне знання, схильне до попереднього філософського розвитку, Арістотель прийшов до висновку, що філософія не є продукт одноосібної індивідуальної творчості, а підсумок роботи цілих поколінь мислителів.

Мета нашого дослідження – проаналізувати найсуттєвіші аспекти філософської спадщини Арістотеля та визначити його вплив на розвиток світової філософської думки.

Узагальнюючи досвід попереднього розвитку науки, Арістотель намагався побудувати єдину систему наук, яка включає в себе всі відомі в ті часи галузі знання.

Науки Арістотель поділяє на три групи: перша – теоретичні науки, тобто ті, що ведуть пошук знання не заради нього самого, – метафізика, фізика, математика, психологія; друга – практичні науки, що добиваються знання заради морального вдосконалення, – етика і політика; третя – науки продуктивні(творчі), мета яких – знання заради творчості, – риторика й поезика. Найбільш значущим і цінним є, за Арістотелем, науки теоретичні, серед яких чільне місце належить філософській метафізиці.

„Хоч Платон та істина мені дорогі, однак священний обов'язок наказує віддати перевагу істині”, – говорить Арістотель.

Арістотель не погоджується з платонівським припущенням про ідеї як самостійне буття, що не залежить від існування чуттєвих речей. Аргументує Арістотель тим, що, поперше, ідеї Платона – прості копії, двійники чуттєвих речей і не відрізняються від них за змістом. Вводячи ідеї, Платон тільки подвоює світ існуючих уже речей. У змісті ідей немає нічого такого, чим би вони відрізнялися від відповідних їм чуттєвих речей. Так, ідея людини нічим не відрізняється від сукупності загальних ознак, що належить окремій людині. По-друге, Платон настільки віддалив світ ідей від світу речей, що втрачаються підстави для будь-яких відносин між ними. По-третє, на думку Арістотеля, Платон допускається суперечності, коли розглядає взаємовідносини між самими ідеями подібно до загального та окремого, і водночас ідеї виступають у нього як суть буття речей. Проте одна й та ж ідея не може бути водночас субстанцією і несубстанцією. Арістотель наводить так званий аргумент третьої людини. Окрім чуттєвої людини і крім ідеї людини (другої людини), необхідно припустити існування ще однієї (яка підноситься над нею) ідеї людини. Ця ідея охоплює спільне між першою ідеєю і чуттєвою людиною і є третьою людиною. По-четверте, відокремивши ідею, віднісши її до світу

вічних сутностей, що відрізняється від змінюваного світу речей, Платон позбавив себе, з погляду Арістотеля, можливості пояснити факти народження, загибелі й руху. Підсумовуючи, Арістотель робить висновок, що Платон заплутався із своєю теорією ідей, бо відокремив загальне від одиничного та протиставив їх один одному.

Онтологія, за Арістотелем, покликана досліджувати перші причини, або вищі початки. Їх чотири: по-перше, причина матеріальна, тобто матеріал, речовина, із чого виготовляється та чи інша річ, наприклад, срібна чаша; по-друге, причина формальна – форма, образ, що набирає матеріал; по-третє, фінальна – мета, наприклад жертвування, що визначає форму та матеріал потрібної для нього чаші; четверте, причина дієва, що створює своєю дією результат, готову реальну чашу, тобто збірник. Причина матеріальна і причина формальна є форма (суть) і матерія, що утворюють усі речі. Причина фінальна є, безсумнівно, основною, оскільки надає речі закінченості, визначеності, якості. Завдяки „вбираючій розбірливості” майстра, який об'єднує причини, срібна чаша стає остаточно довершеною.

Отже, незважаючи на непослідовність класифікації наук, зробленої Арістотелем, здійснений ним синтез знання грандіозний. У грецькій науці вперше зустрічається настільки всеоб'ємна і плідна спроба створити єдину систему наук.

Ототожнивши річ та ідею, Арістотель справедливо вважав, що ми можемо здобувати певні знання про реальність, оперуючи лише ідеями і не звертаючись до речей, що сприяла розвитку раціонального мислення.

Наукова діяльність Арістотеля охопила всі галузі античного знання. Його праці – найважливіше джерело наших знань в давньогрецькій філософії. Арістотель зміг охопити й узагальнити величезний пізнавальний матеріал, накопичений у розвитку античної науки і філософії. Сміливість і глибина питань, жива, творча, пошукова думка зробили його одним із найвизначніших мислителів, яких знає історія філософії.

ГРИГОРІЙ САВИЧ СКОВОРОДА ТА СУЧАСТНІСТЬ

Доп. – Тесленко П., студ. гр. МТ-41.
Наук. кер. – викл. Опанасюк В. В.

Завершення доби бароко в історії української культури було позначено появою чи не найзначнішого в історії філософської думки України вчення, творцем якого був видатний філософ і поет, байкар і педагог, співак і музикант Григорій Савич Сковорода.

Мета нашого дослідження – визначити цінність та актуальність вчення Григорія Сковороди у формуванні сучасної української концепції.

Філософія Сковороди зосереджується на людинотворчій, етико-гуманістичній проблематиці. Григорій Савич натомість підносить істинне, людське, духовне начало в людині. Позиції Сковороди стосовно вчення своїх учителів, до спадщини яких він був дотичний, органічно властивий діалогізм. Адже філософія, як специфічний спосіб духовної діяльності, спрямований на усвідомлення граничних підстав людського буття, завжди є напруженим діалогом, під час якого відбувається зустріч різних смислів, розуміння сенсу буття людини.

Сковорода визнає двоїстий характер єдиного буття: побіч світу видимого – світ невидимий. Окрім онтологічних визначень: мінливий, нетривкий, минуций – то світ видимий, а незмінний, тривкий, вічний – світ невидимий, – він надає обом світам ще й етичні визначення: видимий світ – то втілення зла, нечистоти, а невидимий світ – втілення добра, чистоти правди. Отож в людині є „два серця”: „ангельське і диявольське”, які ведуть в ній вічну боротьбу.

Самопізнання, яке розкриває в людині „справжню людину”, є моментом її „другого народження”, „народження з висот”, „народження від духу”. Людина оновлюється, знаходить у собі „нетлінну людину”. Вдруге народитися – означає знайти в собі те, що ніколи бути не починало і ніколи бути не перестане, бо

воно божественне, інакше кажучи, верх над її зовнішньою натурою бере „чисте серце”, „глибоке серце”, що „приймає в себе зерно вічності”. Найсильнішою та найяскравішою у філософському вченні Сковороди, з огляду на сучасність, є теза про щастя людини і людства загалом. Щастя людини у нього не зв'язується з матеріальним задовільненням потреб. Його коріння значно глибше. Суть щастя він зв'язує з образом життя самої людини. Найбільш повно ця суть розкривається через вислів Сократа: "...Інший живе для того, щоб їсти, а я - їм для того, щоб жити ...", - яким Сковорода відкриває свій трактат під назвою "Ікона Алкивіадська". Своїм розумінням щастя філософ ніби-то захищає людську "природу" від примітивного її зведення до споживання її користі. Сам він обрав такий спосіб життя, який з його слів допомагав йому "не жити краще", а "бути краще". Прагнення "бути краще" вчений пов'язує з поняттям "чистої совісті": "краще годину чесно жити, чим поганить цілий день".

Найбільшої глибини теза про щастя досягає в момент, коли Сковорода визначає саму суть "чесного життя" і "чистої совісті". Виявляється, ця суть розкривається через трудову діяльність людини. У Сковороди не всяка праця веде до чесного життя і чистої совісті. Саме тому особливу увагу філософ приділяє так званій „зродності”, під якою він розумів те, що ми сьогодні називаємо психічною структурою людини. Говорячи про зродність, він мав на увазі природжену обдарованість людини, дані їй „зроду” нахили й здібності.

Мислитель відчув у собі велике покликання перевиховати суспільство. Сковорода спостерігав, як „дух неситості” і „жадоба почестей, срібла, волостей” скували людські душі. Вимогливий у найвищій мірі до себе самого, мислитель ставив високі вимоги до тих, що хотіли відігравати провідну роль у суспільстві, і суворо засуджував усіх, хто діяв усупереч своєму життєвому покликанню. Бо ж, покликання – це голос душі, який спрямовує людину на поле діяльності, відповідне її природженим нахилам і здібностям. Тільки той, що йде за голосом покликання, може знайти відповідне місце в житті.

Проте, часто люди нехтують вимогами самопізнання, а тому вибирають невідповідні професії. У нього праця - це не обов'язок, не борг, не примушення (як суспільство вважає сьогодні), а, навпаки, вільний потяг людини. Процес праці розглядається як насолода і відчуття щастя навіть незалежно від його результатів. Такій праці Сковорода дає визначення "споріднена". Розділення людей, що займаються "спорідненою" і "неспорідненою" працею - це і є сама глибока думка, на яку можна спиратися при розв'язанні сучасних проблем людства.

Думка про те, що щастя людини полягає в праці, і що вона зробила мавпу людиною, відвідувала багатьох філософів і раніше. Але визначення праці з позицій джерела свободи і щастя, або джерела страждання і нещастя людей зустрічається досить рідко. У Сковороди вперше ця тема означена як головна і в літературних творах, і в філософських трактатах. Вся його творчість виходить з розуміння того, що людство може об'єднати тільки праця з суспільною користю і особистим щастям - "споріднена" праця. Праця ж "неспоріднена" - джерело деградації і людини, і людського суспільства.

Вважаємо, що сучасна екологічна криза - це свідчення того, що людство займається в основному "неспорідненою" працею і ще не усвідомило роль "спорідненої" праці, пов'язаної з суттю самої людини. Тільки на основі пізнання людиною своїх природних здібностей - своєї функції в природі, можна перейти на перспективну траєкторію розвитку.

Отже, передова частина людства чуйно вловлює цю думку Сковороди. Світова громадськість зараз визнає, що щастя і мир на планеті залежать в більшій мірі не від того, що люди уміють робити, а від того, на що направлена їх діяльність. Заняття "спорідненою" працею накладає відбиток і на спосіб життя людини, і на перспективи розвитку людства.

Саме тому філософські погляди Г. С. Сковороди актуальні і в XXI столітті. У час, коли людина накликає на себе небезпеку результатами своєї ж діяльності, коли праця людини втратила всіляку привабливість, а життя стало безцільним і незахищеним.

Багато які з перерахованих проблем можуть отримати розв'язку, якщо відродити тему "спорідненої" праці, поставлену Сквородою майже 250 років тому. Незважаючи на те, що ця тема отримала розвиток в українській літературі, вона все ще чекає свого збагнення.

СИНЕРГЕТИКА ЯК ПАРАДИГМА НЕЛІНІЙНОСТІ

Доп. – Овчарова Г.С., студ. гр.І – 44.

Наук. кер. – викл. Опанасюк В. В.

Синергетика – наука, яка займається вивченням систем, що складаються з великої кількості частин, компонентів або підсистем, які складним чином взаємодіють між собою. Системи, які розглядаються в синергетиці, окрім нелінійності, повинні задовольняти ще двом умовам – відкритості і диссипативності. Завдяки відкритості стає можливим зовнішній вплив, що утримує систему поза станом термодинамічної рівноваги. При наявності диссипативності нам заданий загальний напрям еволюції системи, що дозволяє їй вийти на аттрактор. Основні поняття термодинаміки як науки, яка вивчає макроскопічні параметри системи, були сформульовані для стану рівноваги. Цей стан для замкнутої системи і є аттрактором.

Світ нелінійних явищ з його неочікуваними зв'язками між структурами та хаосом, між динамікою та статикою потребує свого осмислення й опису. Велика кількість шляхів розвитку, можливість виникнення хаотичних режимів, складний характер зовнішнього впливу на систему – це невід'ємні риси нелінійних систем, без розуміння яких неможливий адекватний опис як природних, так і суспільних процесів.

Загальний об'єктивний закон розвитку всього живого на Землі: порядок через хаос, організація через дезорганізацію, життя через смерть. Процес розвитку будь-якої складно організованої, відкритої системи необхідно розглядати як закономірне і багатократне чергування порядку і хаосу.

Характерна особливість нелінійних систем і нелінійного підходу в цілому – можливість багатьох станів, багатьох шляхів розвитку. Введення категорії "ентропія" дозволяє поглянути на хаос, дезорганізацію не лише як на небажані елементи дійсності, але і як на необхідну умову існування соціальних організмів. Ентропія характеризує ступінь "передбачуваності – непередбачуваності" поведінки соціальної системи.

Синергетика сприймається як нове світобачення, нова наукова парадигма. Вона претендує на роль фундаменту сучасної філософії, історії та теорії розвитку в цілому. Революція у дослідженнях нелінійних систем, яка стала можливою завдяки розвитку комп'ютерної техніки та численних методів математичного моделювання, багато в чому змінила уявлення про суть процесів, які відбуваються в природі. Соціальний відбір грає роль рушійної сили, яка відповідає за самоорганізацію (тобто за структуру системи) і виділяє суттєві відмінності синергетичного відбору від дарвінівської теорії біологічного відбору. Кожен соціальний організм у своєму розвитку прагне до ідеалу, ставлячи перед собою задачі для його досягнення.

Природа присутня скрізь, а отже і зв'язок між суспільством і природою – прямий і безпосередній, хоча часто це просто не помічається. Перед людиною були безкінечно велика Земна куля, на якій усім вистачить місця, і безкінечні ресурси, які можна було використовувати, не замислюючись над тим, що вони можуть вичерпатися. Виникло уявлення, що ми можемо описати оточуючий нас світ, його минуле і майбутнє повністю.

Розвиток соціальних систем і є їх самоорганізоване (тобто не кероване зовні) пристосування (адаптація) до оточуючого середовища. Система більш високого рівня буде простішою для розуміння, ніж системи нижчих рівнів, якщо цілі та ідеали такої системи виявляться складовою частиною цілей та ідеалів останніх.

Часто системи, які розглядаються, бувають досить складними і різноманітними, але виявляється, що для опису системи достатньо розглянути лише невелику кількість

факторів, які називаються параметрами порядку, і задають динаміку переходу до стану з новими властивостями симетрії. Відповідний математичний опис проведено Г. Хакеном і носить назву "принцип підпорядкування параметру порядку". Цей принцип перестає виконуватися при переході до хаотичного руху. Динамічний хаос — це властивість, характерна для багатьох динамічних систем, нерегулярна, аперіодична зміна стану, що має основні властивості випадкового процесу. Такий рух може виникнути при відсутності випадкових факторів і повністю визначається початковими параметрами.

Найскладнішою задачею виступає визначення співвідношення структурної інформації та ентропії. Якщо для технічних систем така задача достатньо легко вирішується, то для соціальних організмів важко не тільки виявити, але і задати критерії, які адекватно відображають реальний стан об'єкта з позиції його інформаційно-ентропійних властивостей.

Таким чином, розробка таких критеріїв повинна проводитися в рамках міждисциплінарних досліджень з урахуванням усіх сторін феномена, який вивчається. При вирішенні цієї задачі стане можливим не лише аналізувати теперішній стан соціальної системи, робити прогнози на майбутнє, але і проводити політику, яка відповідає інтересам суспільства.

ПРОБЛЕМА ЖИТТЯ, СМЕРТІ ТА БЕЗСМЕРТЯ У ФІЛОСОФІЇ

Доп. - Толстун Ю.О., студ. гр. І-44.

Наук. кер. – викл. Опанасюк В.В.

Життя і смерть - вічні теми духовної культури людства. Навряд чи знайдеться доросла людина, що рано чи пізно не задумалася б про зміст свого існування, смерть і досягнення безсмертя. Ці думки приходять у голову дітям і зовсім юним людям.

За невеликим винятком у всі часи усі народи висловлювалися про життя досить негативно. Життя - страждання (Будда, А. Шопенгауер та ін.). Життя - сон (Платон, Паскаль). Життя - безодня зла (Стародавній Єгипет). "Життя - боротьба й мандрівка по чужині" (Марк Аврелій). "Життя - це повість дурня, яку розповів ідіот, повна шуму і люті, але позбавлена змісту" (У. Шекспір). "Усе людське життя глибоко занурене в неправду" (Ф. Ніцше) тощо.

Проте ніхто не хоче помирати, і питання про безсмертя людини постає у всі віки. Ось чому смерть і потенційне безсмертя - найдужча принада для філософського розуму, і всі наші життєві справи повинні, так чи інакше, порівнюватися з вічним. Людина приречена на міркування про життя і смерть, і в цьому її відмінність від тварини, що смертна, але не знає про це.

Проблема людини, її життя і смерті протягом багатьох віків приковувала до себе увагу мислителів. Люди намагалися сягнути таємниці буття, розв'язати одвічні питання: що таке життя? Коли і чому на нашій планеті з'явилися перші живі організми? Як продовжити життя? Питання про загадку виникнення життя спричиняє питання про сенс смерті. Що є смерть? Торжество біологічної еволюції чи плата за досконалість? Чи здатна людина запобігти смерті і стати безсмертною? І, нарешті, що панує в нашому світі: життя чи смерть?

З позиції християнства - життя було створене богом. Так, Августин Блаженний стверджував, що все розвивається тому, що бог вклав у матерію дієву силу. Починаючи з XVIII сторіччя, було доведено, що явище життя є строгою закономірністю. Еволюційна теорія Ч. Дарвіна "Походження видів шляхом природного добору", брошюра біохіміка С.П. Костичева "Про появу життя на Землі", доповідь В.І. Вернадського "Початок і вічність життя" по-новому пояснювали походження життя.

Інша проблема - сенсу життя - за словами Г. Гейне, стала "проклятим" питанням філософії та історії. Спробу її комплексного наукового аналізу здійснили родоначальники марксизму.

Проблема безсмертя цікавила вчених протягом усієї історії людства. У філософії про безсмертя душі вперше проголосив Платон. Ідея особистого безсмертя, що розвивалася головним чином завдяки релігії, була підхоплена різними ідеалістичними філософськими системами: в XVII-XVIII ст. – Г. Лейбніцем, Дж. Берклі, у наш час – персоналістами Хоккінгом, Флюеллінгом та ін. Останніми була створена ціла система “доказів” безсмертя душі, жоден з яких не витримує наукової критики, тому що наведені докази ґрунтуються на абсолютному протистоянні душі й тіла.

Значимою на часі була проблема подовження людського життя. З цього приводу зазначимо внесок у науку видатного російського терапевта С.П. Боткіна. Оригінальний російський мислитель М.Ф. Федоров стверджував, що давня й вища мета людства – перемога над смертю, відродження всіх, що жили на Землі.

Отже, питання про зміст, мету й цінність життя мають не тільки теоретичне, але й величезне практичне значення. Ось чому люди із самого виникнення суспільного життя виявили до них незгасаючий інтерес. Різні філософські системи не тільки з різних точок зору підходили до пояснення сенсу життя, але й робили це питання предметом світоглядних суперечок. Однак, тільки факт смерті глибоко ставить питання про сенс життя. Життя в цьому світі має сенс саме тому, що є смерть. Зміст зв'язаний з кінцем. Переконані, якби не було кінця, тобто якби була нескінченність життя, то змісту в житті не було б. Смерть – граничний жах і граничне зло – виявляється єдиним виходом з часу у вічність, і життя безсмертне і вічне виявляється досяжним лише через смерть.

Смерть є явище життя, вона ще по цю сторону життя, вона є реакція життя на вимогу кінця в часі з боку життя. Смерть є явище, що поширюється на все життя. Життя є безупинне вмирання, постійний суд вічності над часом. Життя є постійна боротьба зі смертю і часткове вмирання людського тіла і людської душі.

Таким чином, проблема безсмертя - основна проблема людського життя, і лише за своїм легкодумством людина про це забуває. Іноді вона хоче переконати себе, що забула, не дозволяє собі думати про те, що важливіше всього. Людина є істота, поставлена перед смертю протягом усього життя, а не тільки в його останню годину. Людина веде подвійну боротьбу: за життя і за безсмертя. Смерть - це явище всередині життя, а не за його межами, явище приголомшуюче, прикордонне з трансцендентним. Як би ми не теоретизували, якими б ідеями про перехід в інший світ чи у понаджиття біосфери не втішали себе, неминуче залишається найпростіший повсякденний вигляд смерті, що рано чи пізно очікує нас. І тоді багато що - якщо не все - залежить від нас самих.

Деякі думає, що в нісенітниці життя тільки й залишається гонити за задоволеннями і матеріальними благами. Такі люди здатні, про всяк випадок, формально сповідувати ту чи іншу віру. Однак, незважаючи на всі свої хитрування, вони час від часу випробовують тяжкий жах передчуття смерті, її прижиттєвого переживання. Інші прагнуть обґрунтувати науково-філософські концепції, що пояснюють зміст смерті. Стаючи предметом науково-філософського аналізу, смерть з'являється пересічним природним процесом, що супроводжує життя, - не більш того. У найкращому становищі виявляються мислителі, здатні глибоко перейнятися життям природи, Всесвіту. Та було б нерозумно вибирати з цих варіантів найкращий. Адже не ми вибираємо їх, а вони нас. Кожний має те життя, смерть та безсмертя якого заслуговує.

І ще одна очевидна істина: усі ми безсмертні, допоки живі.

ДІЯЛЬНІСТЬ ТА РЕЛІГІЙНО-ЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ Ф.СКОРИНИ

Доп.- Костіна М.В., студ. гр. ЕК-42.
Наук. кер. – викл. Опанасюк В.В.

Наприкінці ХХ століття на фоні різноманіття релігій найбільш актуальною стає християнська віра, саме тому метою дослідження є можливість звернути увагу на проблеми й морально - етичні відносини сучасного суспільства, віднайти спосіб пізнання істини через принципи викладені в Біблії, а також зрозуміти на скільки близькі релігійно - етичні погляди Ф.Скорини українському народові.

Досить розповсюдженим способом філософствування в епоху Відродження було коментування Біблії. Для Франциска Скорини, як видатного східнослов'янського мислителя даного періоду, властива спроба гуманістичної інтерпретації Священного писання. Він звертався до проблем людини і суспільства і намагався надати їм нового звучання, що відрізнялося від традиційно-християнського. Його світогляд - це спроба ревізії офіційного християнського вчення, перш за все, етики. Скорининська Біблія зіграла непересічну роль у становленні та розвитку суспільної свідомості й самосвідомості східнослов'янських народів. Переклад Біблії на близьку до народної (білоруську) мову робив її доступною широкому колу читачів, по суті, означав заклик до її вивчення та вільного дослідження. Таким чином, затверджувалися принципи особистого відношення людини до віри, відбувався злам у свідомості й характері мислення, відкривалася можливість для індивідуального релігійного філософствування, вільного від офіційних церковно - теологічних авторитетів.

Ф.Скорина був глибоко віруючою, релігійною людиною. У його відношенні до Священного писання, в його герменевтичному мистецтві міститься протиріччя: непідроблена, щира довіра, з одного боку, і спроба

нетрадиційного, вільного тлумачення тих чи інших релігійно-філософських проблем – з іншого.

Ф.Скорина вважав, що в Священному писанні схована не тільки вся божественна, „Соломонова”, але і вся природна, „Аристотелева”, мудрість. На його думку, знання є важливим компонентом людської мудрості. На відміну від Фоми Аквінського мислитель вважав, що істинна мудрість – це не богопізнання, а світопізнання, людинопізнання й самопізнання. Не відмовляючись від богопізнання, Скорина вважав, що пізнавальні зусилля людини в основному повинні бути напрямлені на вивчення природи, суспільства, людини, на опанування реальними знаннями. Під цим кутом зору вчений і дивився на Священне писання, вважаючи однією з його найголовніших функцій - пізнавальну.

Скориною зачіпалося найгостріше філософське питання епохи пізнього середньовіччя: створений світ Богом, чи існує він від віку? У передмові до книги Буття мислитель зіставляє християнське вчення про створення світу „з нічого” з натурфілософськими поглядами давньогрецьких філософів та аристотелівською концепцією вічності та незнищеності матерії. Християнський догмат про генезис природи, на думку Скорини, не може бути обґрунтований засобами філософського розуму. Це положення містить висновок про безплідність спроб схоластичної філософії раціонально обґрунтувати догмати християнства, думку про необхідність розмежування компетенцій віри й розуму, теології й філософії. Погляд Ф.Скорини на проблему походження світу відрізнялась від вчення Ф.Аквінського, який вважав за доцільне раціональний шлях обґрунтування. Характерно, що Скорина не прагнув, подібно до Ф.Аквінського, встановити гармонію між вірою та розумом, а скоріше намагався підкреслити їх відмінність. У цьому полягала одна з вихідних передумов протиставлення науки та релігії, обґрунтування незалежності світського знання, філософії від віри та релігії.

Великий інтерес викликають міркування Ф.Скорини про сенс життя та найвище благо. У передмовах до Притч Соломонових він стверджує, що головне призначення людини полягає в довершеному земному житті, а об'єктом етики є проблема, як жити на цьому світі. Скорина із розумінням відноситься до реальної, земної моралі людей, у той же час він протиставляє їй моральний ідеал, у якості якого виступає гуманістично модернізована християнська концепція життя. Для Скорини найвище благо – благо земне, інтелектуально насичене, морально довершене і суспільно корисне життя на землі. Це служіння людям, а потім вже Богу, або, точніше, служіння Богу шляхом служіння людям.

Таким чином, Біблія для Скорини не стільки релігійний, скільки інтелектуально-спонукальний і морально-повчальний твір. Виходячи з цього відношення до Священного писання, Скорина за допомогою коментарів Прагнув поставити у ньому відповідні наголоси, внести в біблійні розповіді та притчі новий сенс, загострити увагу на тих суспільних й морально-філософських проблемах, які ігнорувалися чи залишались у тіні ортодоксальних християнських філософів й піднімалися на щит мислителями - гуманістами епохи Відродження.

ФІЛОСОФСЬКА ТВОРЧІСТЬ ВОЛЬТЕРА

Доп. – Шмаргун С.М., студ. гр. ЕК-42.
Наук. кер. – викл. Опанасюк В.В.

Критика існуючого ладу в будь-який час не віталася урядом. Тому не кожен міг собі дозволити гострі виступи на адресу останнього. Вольтер був саме такою людиною.

Аналіз філософської творчості Вольтера, та визначення впливу його ідей на суспільство є метою доповіді. Осмислення філософської думки Вольтера дає можливість вирішити проблему боротьби зі спробами “релігійного відродження” та проявами “богошукання”.

До історії XVIII ст. увійшло як епоха Просвітництва. Його батьківщиною стала Англія, згодом воно охопило Францію, Німеччину та Росію. Для цієї епохи характерним є девіз: все повинно постати перед судом розуму! Усі праці діячів Просвітництва пронизані ідеєю апології Розуму, його світоносною силою, яка проникає крізь імлу та хаос. Май мужність мислити самостійно! – ось заклик Просвітництва. Просвітителі дбали про поширення ідей просвітництва серед народу. Вони боролися за те, щоб у суспільстві не було прірви між бідними та багатими. Ідеалом для діячів цієї епохи був принцип рівності як вимога здорового глузду. Видатними філософами епохи Просвітництва у Франції є Ф. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро, К.А. Гельвецій, П. Гольбах, Ж.Л.Д'Аламбер.

Основним змістом суспільного руху була критика - критика феодальних поглядів, критика релігійного марновірства, критика схоластики як форми філософствування.

Максимально загостреної форми скептицизм як спосіб філософствування набуває в творчості Марі Франсуа Аруе (1694-1778), більш відомого в історії культури під псевдонімом Вольтер. Народився він у Парижі, у сім'ї нотаріуса, закінчив езуїтський коледж. Навчався у школі правознавства. Рано почав діяльність на літературній ниві. За написання епіграм і памфлетів на впливових осіб декілька разів висилався за межі Франції та був ув'язнений у Бастилії. Літературно-філософська діяльність зробила Вольтера відомим у всій Європі. Його критики боялися герцоги та міністри, церковні ієрархи. Ним захоплювались, його поважали, любили та ненавиділи.

Вольтер володів розумом людей впродовж усього XVIII ст. Біля нього завжди бушували пристрасті. Він – чарівник слова; кругозір Вольтера на диво величезний, працьовитість невичерпна, темперамент динамічний.

До його пера належать такі філософські праці: “Філософські листи”, “Трактат про метафізику”, “Філософський словник”, “Кандід” та ін.

Усі твори Вольтера пронизані гострим публіцистичним началом. Багаточисельні твори – від трагедій і філософських

трактатів до сарказмів та памфлетів, ущипливих епіграм, поем й експромтів – наповнені енергією.

У своїх філософських працях Вольтер торкається проблем людини, її свободи, свободи людської волі, устрою суспільства.

Одним із основних об'єктів критики Вольтера була християнська церква. Він вважав, що діяння церкви – сплетіння утисків, актів мракобісся, знущань над інакомислячими та вбивств. Проте, мислитель визнає існування Бога як Першотворця Всесвіту і необхідність релігійної віри як гаранта суспільного порядку. Душевні явища Вольтер вважав виявом божественної сили. Він не припускав можливості існування суспільства поза вірою в Бога, та категорично заперечував проти ідеї суспільства, яке складається тільки з атеїстів. Згідно Вольтера, “якщо б не було ідеї Бога, її треба було б вигадати, але вона накреслена перед нами у всій природі!” (Вольтер. Філософские сочинения. М., 1988).

Цікавими також є міркування Вольтера про свободу волі. “Зізнаюся вам у тому, - пише Вольтер К.А. Гельвецію, - що довгий час я блукав у цьому лабіринті, тисячі разів уривалася нитка, що вказувала шлях, але все ж таки я повертаюся до того, що благо суспільства потребує того, аби людина вважала себе вільною... Я починаю... більше цінувати життєве щастя, ніж істину... Чому ж не припустити, що верховна істота, котра подарувала мені недосяжну здатність розуміння, могла б дати мені трохи свободи...” (Вольтер. Мемуары и памфлеты. Л., 1924. С.112).

Критиці Вольтера також піддавався феодальний режим зі страшними зловживаннями. Він не стомлювався закликати людей до активної діяльності з метою знищення всіх форм варварства та дикості феодальних зловживань.

Вольтер вважав, що живе у переломному часі, у часі, коли наближається перемога розуму та просвітницьких ідей, у “вік тріумфу філософії”.

Отже, творчість мислителя відрізняється виключною багатогранністю: він і філософ, і поет, і драматург, і романіст, й історик.

Погляди Вольтера були досить прогресивними та новими для його часу, багато з них не співпадали з загальноприйнятою суспільною думкою.

Основою всього Вольтер вважав розум, саме до нього він звертався у своїх судженнях. Філософ не намагався пояснити те, чого не можна досягнути розумом, а його погляди справили велике значення на прогресивно налаштовану Європу періоду Нового часу.

Ось чому творчий доробок Вольтера О.С. Пушкіну дав підставу стверджувати: "Если первенство чего-нибудь да стоит, то вспомните, что Вольтер пошел по новой дороге – и внес светильник философский в темные Архивы Истории." (Пушкин А.С. Полное собрание сочинений. М.; Л., 1949. Т. 10.С.95).

КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

В.С.АЛЕКСАНДРОВ – УПОРЯДНИК І ВИДАВЕЦЬ АЛЬМАНАХУ "СКЛАДКА" (ДО 180 РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Доп. – ст. викл. Батраченко Л.Ф.

У 80 - 90 роках 19 століття на небозводі українського культурно-громадського життя Володимир Александров був помітним явищем. "Во время люте", що настало після царського указу 1876 року він горів бажанням сколихнути суспільну думку. Наш поет-земляк П. Грабовський, який до заслання познайомився з ним у Харкові, у спогадах писав: "Щиро перейнятий любов'ю до рідного краю, він (Александров –

Л.Б.) ніколи не тремтів за свій чин і не вважав прихильності до рідної неньки-України за помилки молодощів”[1,103].

За словами І.Сердешного, не маючи великої ваги як художник-літератор, В.Александров мав іншу заслугу, а саме : як громадянин, у той період нашої історії, коли після смерті Т.Шевченка наше літературне і політичне життя йшло на спад, харківський лікар твердо стояв у своїх переконаннях і ні разу не збочив з не ухваленого московським урядом шляху [5,284].

На культурно-громадську роль письменника вказував також Б.Грінченко, називаючи працю Александрова мужністю : ”Він віддавав свої сили не тій роботі, за яку міг сподіватися хвали або ласки від тих, чию ласку й хвалу звичайно вважають за важливу. Ні, він мав громадську мужність віддавати її такій праці, що її здебільшого зневажено. Але то була ідея – освітити і підняти культурно вкраїнський народ”. Грінченко називає його єдиним репрезентатором вкраїнської ідеї в Харкові [3].

Про те, що у той час видавнича справа переживала не кращі часи, говорить також І. Франко: ” За херсонцями пішли й харківці, які в року 1887 здобулися (підкреслене Б.Л.) на невеличкий альманах ” Складку“, видану під редакцією Володимира Александрова” [5]. Далі Франко відзначає, що серед старшої генерації українських письменників(були вміщені твори самого В.Александрова, а також поезії К.Білиловського, В.Самійленка), в альманахові були представлені нові імена, поміщено твори Я.Жарка, оповідання Б.Грінченка ”Одна, зовсім одна!“, К.Білиловського ” Загублене життя“ та Ганни Барвінок ” П’яниця “ .

Про історію виходу альманаху ”Складка“ дізнаємося також із листування В. Александрова з П.Кулішем, а також із листів до В.Станіславського та спогадів К. Білиловського, укладача двох наступних випусків альманаху.До речі, український літературно-художній альманах був виданий 4-ма випусками – 1887, 1893 видані В.Александровим у Харкові, а два наступних - К. Білиловським 1896 у Харкові, 1897 – у С-Петербурзі.

Оригінальні та перекладні вірші першого випуску альманаху складали основний зміст і другого випуску. Високо оцінив роботу свого наставника К. Білиловський: "Цілими днями і довгими вечорами було сидить він над зібраним матеріалом для "Складки", лаптуючи, впорядковуючи його і щедро прикладаючи свою майстерну руку, де підправляючи, де скрашаючи, і при цьому ховаючи своє "Я" в сумирний куток" [2].

Сам редактор "Складки" про щоб не писав у листах до друзів, усе говорить про матеріал, що надійшов, або скаржить на матеріальні труднощі, але найбільше митарств було у нього з цензурою.

У листі до П. Куліша видавець не нарікає на долю, а радить і Кулішеві не сидіти, склавши руки : "Будь еси, друже, борцемъ, нымъ и заставайся: жизнь є боротьба! Хочь і все це у кінці кінців єсть vanitas vanitatum, але що жь? Коли з усього цього и наша жизнь складається" (стиль письменника зберігаємо – Б.Л.)

7 липня 1886 року В. Александров пише П. Кулішеві : " У кінці кінців і цей збірник, що, я вам писав, ми тут затіяли, прийшов з цензури. Але яким?! Мов той смалений вовк, коли ви його бачили... Найменш, що третю часть, вичеркнуто. І таке вичеркнуто, що Бог його віда, що там цензура убачила Наприклад :

У мене є одно кохання,
Котрого я не зраджу вік...
Росло воно не день ,не рік,
А довго, довго виростало
І квіткою рясною стало.
Не одцвіте моє кохання,
А буде в серцю до скінчення.

Ну, що тут такого? І се найпершим перекреслено, бо стояло першим". Так з болем пише про свої видавничі негаразди В. Але-ксандров, а далі додає: " А мою" Безталанну вдову" нічого не викинули. Мабуть, їм затуманило!"[6].

Підбираючи та редагуючи і першу, і другу "Складку" В.Александров часто, як ми бачимо з листів, звертався за порадою до П.Куліша, надсилав для перегляду і свої, і чужі роботи . Коли щось удавалось відстояти, писав у листі: "Поздоровляю Вас з великою цензурною ласкою", "Бодай и имь такь легко було, як намь". [6]

Із листів до В.Станіславського дізнаємося, як видавець радів, що твори можуть витримати будь-яку критику і за думкою, і за мовою. У листі від 20.02.1892 року В.Александров з гордістю пише: "Этот сборник не будет профанацией и позором для нашей несчастной литературы".

Література

Грабовський П. .Споминки про д – ра В. Александрова, //Твори : У 2т. – К.:Дніпро, 1964, - Т.2, с.103.

Білило Цезар (Білиловський).Споминки про д-ра В. Александрова // Зоря, - 1894, - №4, - С. 90 – 92.

Грінченко Б. .Д- р Володимир Александров// Зоря, - 1894, - №4, - С. 44- 48.

Сердешний І.В. Александров // Правда. – 1894, - №20, - С. 207 – 208.

Франко І. Твори : У 41 т. XLV. 80 – ті роки на Україні, - С. 284.
Відділ рукописів літератури ім.. Т. Шевченка АН УРСР, - ФХ, - №12563.

НЕОМІФОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО РОМАНУ : „МОСКОВІАДА” І „ПЕРВЕРЗІЯ” ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА

Ставнича О.М.,
викладач кафедри журналістики
та філології

Явище постмодернізму не є новим в українському письменстві, проте продовжує існувати суперечливий підхід як

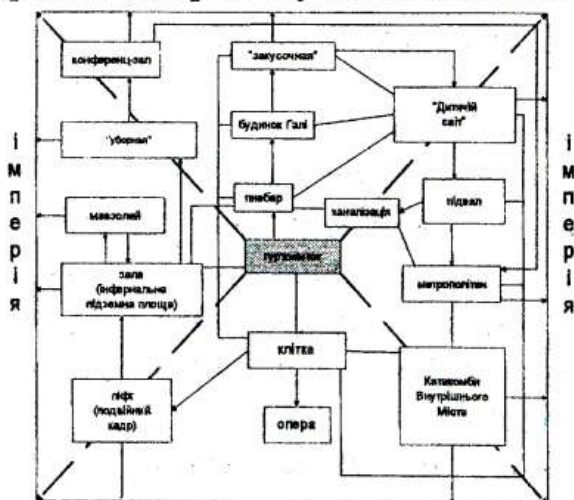
до самого терміну, так і до методології аналізу постмодерних творів. Одним з продуктивних підходів до інтерпретації „тексту, що розбігається” є міфокритика, базовим поняттям якої виступає міф. Найприйнятнішим для висвітлення теми будемо вважати визначення Я.Поліщука: міф—„універсальний культурний феномен, сенс якого виходить поза часові виміри, первісний код символів, смислів, світоглядних уявлень”[2;37].

До складу будь-якого культурного міфу (раціоналістичного, барокового, романтичного тощо) органічно входять, опозиціонуючись, взаємозалежачи або й контамінуючись, процеси реміфологізації (оновлення давнього міфу) і деміфологізації (руйнування міфологічних стереотипів). Дуалістична контамінація „міфо-логізація — деміфологізація” характерна для пост-модерного дискурсу і вкладається у поняття нео-міфологізації. Основна спрямованість даної культури — це авторефлексія, самоописи, висока інтелектуальність, тяжіння до синтезу філософії, науки, різних видів мистецтва. У межах постмодерного тексту міф нерідко „перетікає”, трансформується в „антиміф”, і навпаки. Виявляється це, насамперед, у структурній організації постмодерністського твору.

Автори постмодерністських текстів свідомо прирікають їх на функціонування у якості „ігрових просторів” — „тимчасових світів серед світу звичайного, створених для відправи окремого, замкненого в собі дійства” (Гейзінга Г., цит. за [3;7]), де текстом стає буквально все, внаслідок чого виникає „нелінійне” письмо. Саме жанр роману зафіксував найістотніші ознаки художньої парадигми постмодернізму: світ як текст, ідея лабіринту та ідея децентрації. Міфологічність побудови такого роману виявляється в ускладненості логічної побудови, у переплетінні повторів, подібностей і паралелей. Те, що з точки зору неміфологічної свідомості є різним, розчленованим, у міфі виступає як варіант (ізоморф) єдиної події, персонажу чи тексту. Через нелінійність, циклічність такої структури в розповіді неоміфологічного типу ланцюг подій (разом з відгалуженнями і самостійними утвореннями)

розкривається з будь-якої точки і будь-який епізод однаковою мірою актуалізує всі складові частини роману. Така вміщеність подій, частин тексту, образів один всередині одного найточніше може бути описана за допомогою понять макроструктури і мікроструктури. У романі Ю.Андруховича „Московіада” макроструктурою виступає Москва, блукання лабіринтами якої становить зовнішню канву твору. Дана макроструктура складається з окремих мікроструктур, тісно пов'язаних між собою за допомогою численних алюзій, автоцитат, ремінісценцій. У подієвості роману чітко прослідковується авторська настанова лабіринтної побудови тексту: розгалужена зовнішня оболонка має не менш розгалужений вміст, представлений снами,

листами, візіями, сповідями, роздумами, які відкривають текст для скрипторства. Висхідною точкою розповіді і першою мікроструктурою в „Московіаді” є гуртожиток, що співвідноситься з найширшим горизонтом розповіді — імперією, бо являє собою її зменшену модель. При розгляді кожної мікроструктури можемо спостерегти паралельність їх функціонування, оприсутнену не стільки в подієвості, скільки у внутрішньонастроевому та смисловому плані. Отже, загальна структурна схема роману має такий вигляд:

Якщо поглянути уважно, легко зрозуміти, що перед нами — класична модель лабіринту. Зовнішній його контур — імперія — містить усі послідовно й одночасно розміщені

мікроструктури й загальну макроструктуру Москви, котрі у кожній точці роману спрямовані на гіперструктуру й вихід з неї,— але виходу немає, бо навіть вихід у смерть є фіктивним. Акт несправжньої смерті уможливорює гіпотезу несправжнього життя і відіграє ключову роль у розвінчуванні імперського міфу. Рух лабіринтом відбувається відцентрово і донизу, тобто вглиб і вшир, що дає можливість для нескінченної множинності інтерпретацій і розширень смислів та маркувань окремих мікроструктур і макроструктури в цілому.

Сприяють реалізації зазначеного й міфологічний про-стір і час, демонстративно вживані Ю. Андруховичем. Мета зміщення й накладання часопросторових елементів полягає у настанові зображення світу як тексту, де „катакомби” змісту апелюють до обов'язково вербалізовано-ваного соціокультурного досвіду кожної людини. Це чергова спроба побороти усталені міфи, один з яких — кодифікація мови. Ще яскравіше декодифікація мови відбилася у „Перверзії”, де автор творить тканину гіпертексту, демонструючи та унаочнюючи закладені у тексті зв'язки з раніше створеними текстами.

Колажність, неоднорідність твору, позірна невпорядкованість структури, — такі тенденції відбилися у романі „Перверзія”. Початок, який є кінцем, бо в ньому міститься підсумок всього, про що буде йти мова; апелювання до попереднього досвіду читача (історичного, культурного, літературного); децентрованість роману, що виникає через відсутність сталого сюжету і взаємозамінність компонентів твору; неокресленість постаті головного героя; повторюваність ізоморфних сюжетів і одночасне взаємопроникнення їх; нічим не обмежене пересування з твору у твір, з цитати в цитату,— перелік неоміфологічних ознак можна продовжувати. Відпочаткова міфологічність як об'єднуючий елемент — злитість часу і простору, Танатосу й Еросу, внутрішнього й зовнішнього, істинного й хибного, існу-ючого й неіснуючого — і спричиняє той факт, що хоча „фабула — монтаж чужорідностей, але твориться враження міцної структури роману” [1;260].

Дослідниця О.Гнатюк визначає побудову „Перверзії” як „коробчану” [1;25]. Проте логічніше окреслити структуру роману як нестабільну, нестійку хімічну реакцію, що відбувається „тут і зараз” у межах гіпер-тексту — своєрідної колби. „Молекули” тексту неоднорідні, тому закономірною є взаємодія, взаємопро-никнення і, як наслідок,— трансформація одних еле-ментів, і відштовхування, незалежний рух інших. Подіб-ність і відмінність „молекул” твору у певний момент скрипторської діяльності творить нетотожну симетрич-ну рухому структуру, єдність якої зберігається за рахунок одночасного співіснування наратора, тексту й реципієнта всередині гіпертексту.

Отже, неоміфологічна структура романів Ю.Андруховича заснована на подієвій ізоморфічності, гіпер-текстуальності, розчленованості та колажності, що програмують гіпотетичну множинність інтерпретацій, базисом для яких є синтез досвіду і знань читача-співавтора.

Література:

1. Андрухович Ю. Рекреації. Романи.— Ред. рада: В.Шевчук та ін.; Вст. стаття О.Гнатюк.— К.: Час, 1996.—287с.
2. Поліщук Я. Поліфункціональність міфу в поезиці модернізму // Слово і час.—2001.—№2.—С.35-45.
3. Семків Р. Постмодернізм та іронія (Типологізація нетипового) // Слово і час.—2000.—№6.—С.6-12.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ. ЧУТКИ, ПЛІТКИ, НАКЛЕП ЯК ЗАСОБИ НЕКОРЕКТНОГО ВПЛИВУ НА СВДОМІСТЬ ЛЮДЕЙ

Доп. - ст. викл. Яременко Л.М.

На початку ХХ століття нові, революційні дослідження вивели психологію на якісно новий рівень, у науку ввійшли нові поняття “психотехнології”, “психоекологія”, “маніпуляція”.

В основі формування громадської думки лежить маніпулювання поведінкою людей. Німецький соціолог Г. Франке вважає: “маніпулювання – це своєрідний психічний вплив, котрий здійснюється таємно...”. Філософ Г. Шішков замість “маніпуляції” пропонує термін “омасування”, тобто “суспільне й державне культивування ситуацій безпосередньо через цілеспрямоване управління з тим, щоб вирішальним чином формувати державну структуру”.

Маніпулювання завжди здійснюється непрямо, таємно. На думку політтехнологів, маси живуть тільки міфами. Саме ці міфи й треба вміло застосувати в якості інструмента для маніпулювання масовою свідомістю.

Про силу слова як засіб психологічного тиску говорили філософи й лінгвісти. Так, В. Гумбольдт писав: “Благодаря ритмической и музыкальной форме, присущей звуку в его сочетаниях, язык усиливает наши впечатления от красоты в природе, еще и независимо от этих впечатлений воздействуя со своей стороны одной лишь мелодией речи на нашу душевную настроенность”, російський філософ П. А. Флоренський говорив, що “слово магично и слово мистично. Рассмотреть, в чем магичность слова, это значит понять, как именно и почему словом можем мы воздействовать на мир Самое слово уже есть живой организм, имеющий свою структуру и свои энергии”.

Такий ефект слова відомий у медицині під назвою “плацебо”: замість ліків пацієнту давалася “пустишка”, але лікар авторитетно повідомляв, що це – новітній засіб, панацея від усіх хвороб. І приблизно в 40% випадків дійсно спостерігалось поліпшення стану хворого.

Усна комунікація сьогодні недооцінюється. Японці давно визначили, що в ситуації такої “міні-комунікації” дуже ефективно створювати репутацію, наприклад, лікаря, або стверджувати про дієвість тих чи інших ліків. Природньо, що наявність у сфері усної комунікації чуток, котрі достатньо часто виникають в умовах дефіциту інформації, теж є прикметою кризи, й тому робота навколо них є засобом маніпуляції.

Цілеспрямоване використання різних чуток і пліток у внутрішньому політичному житті більшості держав, а також у зовнішньополітичній боротьбі досягло значного розмаху. Тому вивчення психологічних закономірностей циркулювання чуток і пліток важливо з двох причин: по-перше, чутки й плітки- важлива форма самовираження масових настроїв і суспільної думки, по-друге,- один із ефективних каналів формування суспільної думки та масових настроїв і управління ними.

Чутки й плітки- це завжди викривлена, спотворена, не перевірена з якихось причин інформація. Виділяють три типи чуток: “чутки-бажання”, “чутки-страховища”, “агресивні чутки”. Соціально-психологічна функція й надзадача чуток другого типу є спрямоване залякування населення, спроба активізувати опір новим соціальним силам і значно посилити хаос і плутанину, зруйнувати соціальний спокій. Третій тип чуток виникає в ситуаціях пікових протиріч, які пов’язані з соціальними міжгруповими та міжетнічними, міжнаціональними конфліктами.

В.Висоцький надав чудовий приклад “чуток-бажань”:
“Ходят слухи, будто сплетен вдруг не будет, ходят сплетни, будто слухи запретят”. Чутки й плітки неможливо заборонити, як і анекдоти. Чутки будуть завжди, оскільки психологія натовпу є вічною, є базовою формою її існування.

Дві фундаментальні причини, що зумовлюють виникнення чуток,- це наявність інтересу масової аудиторії до проблеми, актуальність даної проблеми та її зв’язок із життєвими потребами людей. І друга- недовіра до офіційних, урядових джерел інформації, тобто “інформаційний андеграунд”. Як додатковий фактор- потреба в регуляції емоційних станів.

У ході трансляції та ретрансляції, в ході самого процесу довільної циркуляції чуток відбувається їх трансформація. Виділяють три основні тенденції. По-перше, завжди відбувається згладжування самого змісту чуток, по-друге, загострення їх емоційних компонентів, по-третє, виникає своєрідна адаптація до тієї аудиторії, в якій вони поширюються.

Як правило, чутки руйнують офіційну сугестію, створюючи

власну, внутрішню сугестивну залежність психології має саме від чуток. Протидіяти ним може ефективна система ЗМІ, яка в очах населення має престиж надійності й достовірності, сталий зворотній зв'язок аудиторії з джерелом інформації, щоб своєчасно реагувати на інформаційні запити, психологічні потреби й очікування людей. Ефективним засобом протидії є виступи лідерів, їх авторитет, який нівелює вплив чуток-пліток. Єдиним активним засобом протидії некоректному впливу чуток є подавити їх швидкими неспростовними фактами, тобто вакуум інформаційний наповнити переконливою інформацією.

Механізм пліток дещо інший, але результат є схожий. Плітки більш інформативні, конкретні та більш деталізовані, але менш емоційні, носять більш локальний та "інтимний" характер, мають відтінок непристойності, торкаються "закритих" тем, являють собою "зворотній бік подій".

Сучасна людина частіше відчуває своєрідний емоційний голод до необ'єктивної, суб'єктивної інформації, особливо з присмаком "полунички". Пліткам – це не чулки, котрими можна поділитись як би "на ходу", з будь-яким співбесідником. Плітки вимагають своєрідного, спотвореного смаку до цього заняття. Як правило, пліткарі створюють свою компанію, своєрідний інформаційний "гурток". Плітки виступають у площині протиставлення "ми – вони".

Таким чином, плітки виконують шість основних соціально-психологічних функцій: інформативно-пізнавальну, афіліативно-інтеграційну, розважально-ігрову, проекційно-компенсаторну, функцію соціального контролю над елітою й тактичну функцію в маніпулюванні свідомістю пересічних громадян.

ЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНА ЯК СИСТЕМНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ ОДИНИЦІ МОВИ

Доп. - Василенко В.А.,
доц. Сумської філії НУВС

Термінологічна лексика є предметом дослідження майже всіх розділів лінгвістики, а також конкретної науки при розробці нею свого понятійного апарату. Вивчення різних аспектів проблеми терміна відбувається у відповідності до спеціально поставлених завдань, що вирішуються кожною наукою. Дану проблему висвітлювали у своїх працях відомі термінознавці: Лейчик, Лотте, Реформатський, Сенкевич та інші. Але в сучасній лінгвістиці немає однозначного розуміння теоретико-лінгвістичної інтерпретації терміна. Проблема системної організації лексики та розробка принципів побудови семантичних полів продовжують привертати увагу вчених. При всебічній вивченості питання до сьогодення не подолані труднощі, пов'язані з виявленням внутрішньої організації поля, його зовнішніх меж, уточненням критеріїв об'єднання лексичних одиниць, визначенням їх доміанти тощо. Це пояснюється, можливо, тим, що термінологія стала окремим об'єктом лінгвістичного аналізу лише в останні 30-40 років у зв'язку зі значним зростанням ролі науки у житті суспільства.

У семантичних дослідженнях останніх років важливе місце посідають питання встановлення статусу термінологічної лексики, виявлення її системності на сучасному етапі та в історичному процесі її формування. Тому в даній статті ми ставимо за мету визначити сутність терміна як системної лексичної одиниці мови.

У термінології знаходять безпосереднє відображення основні шляхи розвитку людського пізнання. Існування вузькоспеціальної, міжгалузевої та загальноновживаної лексики визначається процесами диференціації й інтеграції науки на сучасному етапі її розвитку. Дослідження галузевої

термінології вносить певний вклад у вирішення актуальних питань соціолінгвістики, яка вивчає соціально зумовлені аспекти мови та її зв'язок з мисленням, семантики як науки про значення лінгвістичного знака та семантичних зв'язків між словами термінологічного характеру, прагматики - тобто стоїть у центрі більшості лінгвістичних дисциплін.

У термінознавстві існує підхід до дослідження, розробки та впорядкування науково-технічних термінологій як систем термінів, що співвідносяться з відповідними системами понять. Слід зазначити, що такий підхід базується на взаємозв'язку предметів та явищ реальної дійсності, які не існують ізольовано, а зумовлені одне одним та складають одне організоване ціле. Поняття, що є результатом предметів та явищ реальної дійсності, також утворюють певну систему, тим самим зумовлюючи системність термінів, що виражають ці поняття.

Питання систематизації понять певною мірою висвітлені в теоретичних дослідженнях з термінології [1, 3-14; 2, 111-112; 3, 134-136; 4, 103-125]. Стосовно стандартизації термінології системний підхід реалізується за допомогою створення системи стандартизованої термінології, підсистемами якої є стандартизовані термінології різних тематичних галузей, особливого розряду лексичних одиниць полягає в мотиваційній спрямованості термінів, яка є наслідком необхідності відображення та номінації явищ і процесів, предметів та їх характеристик як продуктів виробничої та наукової діяльності, як відображення відповідних реалій екстралінгвістичного характеру.

При розгляді термінів як певного прошарку загальнолітературної лексики постає ряд труднощів у розумінні того, що таке термін. Так, визнання лінгвістичного статусу терміна, його зв'язків, положення в загальній системі мовних знаків та розвитку цієї системи ставить питання про те, як теоретичне знання про існування та розвиток мовної системи співвідноситься з трактуванням поняття "термін". Виникає також питання: термін - це слово чи значення цього слова. Термін - це слово або словосполучення, яке точно й однозначно

називає предмет, явище або поняття зі сфери науки й техніки та розкриває його зміст. В основі терміна лежить наукова дефініція [5, 68].

Проблема значення терміна як системної одиниці мови є семантичною проблемою, яку необхідно вирішувати в рамках лінгвістичної семантики, основне завдання якої полягає у вивченні специфіки змістових одиниць у мові, у дослідженні особливостей їхньої семантичної структури та визначенні значень цих одиниць.

Належність терміна до системи мови науки та техніки для позначення та вираження спеціальних понять конкретної предметної галузі визначають його місце в мові як системної одиниці, яке ми характеризуємо як властивість зовнішньої системності терміна.

Властивість зовнішньої системності терміна як одиниці номінації спеціального значення розкриває особливості семантичної виробничості, тобто способів утворення терміна та способів вираження понять, що ним термінуються.

Терміни - це слова, яким притаманні мовні риси. Зокрема, це і проявляється в тому, що вони здатні до семантичного розвитку.

Термін може отримати нове значення як в межах конкретної науки, так і в іншій терміносистемі. Більш звичайним при семантичній деривації терміна є процес детермінологізації-перехід його до загальнолітературної лексики з втратою термінологічності номінації та деспеціалізацією вживання. Але існує і зворотний процес - термінологізації слова з новим значенням [2, 111].

Семантичні явища, що супроводжують детермінологізацію, різноманітні. Іноді важко розмежувати такі явища, як нові узуальні значення, типові образні вживання слів, оказіональні значення, звичайне розширення значення старого слова без утворення нового.

Термінам притаманні всі види розвитку значень:

- розширення значення;
- звуження значення;

- переноси (метафоричний, метонімічний, функціональний). Однак семантичний розвиток терміна в тій самій галузі знання зазвичай являє собою розширення або звуження значення, а також функціональне перенесення; перехід в іншу терміносистему може бути пов'язаний з функціональним перенесенням значення. При детермінологізації розвиток значень здійснюється у більшості випадків на основі метафоричного переносу [2, 111-112].

На відміну від загальноживаного слова, термін є формою існування не повсякденного, а наукового поняття; його значення залежить від його місця у відповідній теорії; його смислова структура елементарніша за смислову структуру загальноживаного слова. Зміна системи понять відображається у відповідних формальних змістових змінах термінології, тобто збільшенні кількості термінів, зміні їх значень. Тому вивчення змін у термінології певної галузі знань дає можливість скласти уявлення про особливості та закономірності розвитку наукової думки.

Як уже було зазначено вище, сукупність термінів репрезентує особливий прошарок лексики, який знаходиться під впливом лексичної системи та системи наукових понять, тому в ньому поєднуються й взаємодіють два типи зв'язків: понятійний і мовний. Термін є продуктом абстрагуючої та узагальнюючої думки, служить для позначення цієї думки, має значення, є матеріальним за звучанням та написанням, називає предмет і виражає поняття, тим самим відображаючи певні реалії. Як і загальноживане слово, термін утворюється за існуючими у мові законами і вступає у зв'язок з іншими словами за законами певної мови.

Термін утворюється на основі лексичної одиниці, яка є субстратом терміна. У змістовій структурі конкретної лексичної одиниці можна виділити так зване термінологічне значення, яке існує поряд з нетермінологічними значеннями. Чим більш уживаним є термін, тим більш багатозначним він стає.

Термінам, як і загальноживаним словам, властиві всі види лексико-семантичних зв'язків, вони мають одну і ту ж саму

лінгвістичну природу. Проте термін виконує не лише номінативну функцію. Він як лексична одиниця має свій особливий статус. Репрезентуючи поняття науки, термін використовується як засіб пізнання, фіксації, збереження, акумуляції і трансляції наукових знань.

У питаннях визначення системності термінологічної одиниці ми виходили з викладених у цій статті теоретичних засад, що розроблені в результаті аналізу фактологічного матеріалу. Проте це питання і надалі залишається дискусійним, як і розуміння семантики терміна, а також шляхів розбудови термінологічних систем у плані їх унормування. Отже, будемо вважати, що дослідження онтологічних ознак терміна певної термінології, його семантики, прагматичних засад функціонування сприятиме не лише всебічному вивченню окремого прошарку певної метамови, але й розширить існуючі теорії про лексичну систему сучасної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лейчик В.М. Термины интерминосистемы- пограничная область между естественным и искусственным в языке // Вопросы терминологии и лингвистической статистики. - Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1976- С. 3-14.
2. Никитченко Н.С. Семантическая продуктивность терминов // Новые слова и словари новых слов.-Л.: Наука, 1983. - С. 111-112.
3. Новичкова Л.М. Особенности семантической структуры термина: два уровня плана содержания // Всесоюзная конференция «Совершенствование перевода научно-технической литературы и документов»: Тезисы докладов и сообщений. - М., 1988. -С. 134-136.
4. Реформатский А.А. Термин как член лексической системы языка // Проблемы структурной лингвистики. - М: Наука, 1968. - С. 103-125.
5. Сенкевич М.П. Стилистика научной речи и литературное редактирование научных произведений. - М: Наука, 1976. - 263с.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН

Доп. - Голишева Є., ЕФ-47.

Наук. кер. — ст. викл. Яременко Л.М.

Сьогодні я пропоную на ваш розгляд виступ на тему: „Мовна політика країн Західної Європи та американського континенту”.

У час нелегкого становлення української мови, як державної, варто звернути увагу на досвід у цьому питанні інших країн.

За результатами досліджень ЮНЕСКО половина з 6 тис. мов світу знаходиться під загрозою зникнення, що може призвести до втрати цілого прошарку людських знань.

У „Атласі мов світу, які знаходяться під загрозою зникнення” говориться, що тиск з боку домінуючих мов, таких як англійська, французька, іспанська, російська і китайська, призвів до того, що мови — „меншості” використовуються все менше.

При цьому розумна політика може врятувати навіть „найбезнадійніші” мови.

Найпоказовішим є випадок з давньоєврейською. До 1920—1925 років ця мова уже була мертвою понад 2500 років. З того часу, як Навуходоносор II вигнав євреїв з Вавилону, сім сотень років до Різдва Ісуса Христа, навіть він спілкувався арамейською, як і всі євреї його часу. У 1920 р. діаспора розмовляла єврейсько-німецькою (або ідіш), єврейсько-іспанською (або десмо). Давньоєврейська втратила слова, але її використовували як літургійну мову. Але євреї повернулися до мови першоджерел. Чому? По-перше, мали величезну кількість літератури, і перш за все — Біблію. А також завдяки величезному бажанню вижити, яке зростало у спротиві довгій історії геноциду — від Амалека до Гітлера. Якщо людське співтовариство справді хоче врятувати свою мову — воно її врятує.

На мою думку, вдале мовне законодавство має Франція. У Франції дозволено демонструвати не більше 40 % іноземної аудіо- і відео продукції тощо. Крім того, у цій країні законодавством передбачені великі грошові штрафи за філологічно не виправдане застосування слів іноземного (звичайно, здебільшого англо-американського) походження та кальок з них у друкованій та телерадіомовленні.

До речі, „Кодекс підданства” Франції проголошує: „Ніхто не може прийняти громадянство, якщо не надасть доказів своєї асиміляції у французьке суспільство, зокрема через достатнє знання... французької мови”

Усе це було викликано практичною необхідністю захистити мову від натиску грізної сусідки — англійської мови, а точніше — суржику (суміші з французьких та англо-американських слів), відомого під назвою „франгле”.

Сьогодні на сторожі французької мови стоїть низка розмаїтих інституцій, підпорядкованих президентові або прем'єр-міністрові.

Що ж до т. зв. „мови міжнаціонального спілкування”, то її можна визначити як мову, що використовується як засіб спілкування між представниками різних етносів у межах однієї багатонаціональної держави, одного культурно-історичного типу, чи навіть і в межах цілої Землі. Хотілося б підкреслити, що вибір мови міжнаціонального спілкування здійснюється незалежно від критеріїв етичних, естетичних чи доцільнісних. Мовою міжнаціонального спілкування стає лише мова нації, що переважає решту чи більшість інших націй у політичному та економічному, але зовсім не в культурному плані чи в плані найбільшої придатності саме її мови до засвоєння останньої іншими етносами.

Зараз у світі домінуючою є англійська мова, що пояснюється насамперед провідними позиціями у світі США, які є англійською країною. Такий статус англійської мови дає чималі дивіденди.

Нагадаю, що зараз в Україні актуальною є проблема введення двомовності. Але мусимо постійно пам'ятати, що

домагання офіційної двомовності для України впливають аж ніяк не з природнього розвитку її культурно-мовної сфери, а з вже давнього та свідомо здійснюваного і понині витіснення і нищення українського слова.

На сьогоднішній день в світі існує 40 країн, де дві мови є державними (у 1990-х роках таких країн було 353). Канада - одна з них. Так, з двох державних мов Канади французька мова належить до романської групи мов, в той час як англійська - до германської.

У Канаді друга мова стала офіційною порівняно недавно. Починаючи з 20-х років ХХ століття у Квебеці на зміну діяльності на захист французької мови приходить політика, яка ставить перед собою мету не тільки забезпечити французькій мові місце поряд з англійською, але і позбавити англійську мову привілейованих позицій у квебекському суспільстві, дати можливість квебекцям жити і працювати в рідному франкомовному середовищі і примусити до двомовності англосовне населення провінції.

Закон про офіційні мови (Official Languages Act), був прийнятий в 1969 році. Цей закон повинен був юридично закріпити рівність англійської і французької мов у федеральних установах і забезпечити повагу мовних прав, гарантованих канадською Конституцією.

Як легко спостерегти, ті мови, які в ряді країн паралельно функціонують як державні, є не близькі між собою, а достатньо віддалені. Щобільше, це - різні мовні групи. Чи зафіксований стосовно цього виняток? Так, це - Афганістан. Але цей виняток печальний! В Афганістані дві державні мови, споріднені між собою дарі і пушту, належать до однієї - іранської групи мов. Але що маємо в результаті? Те, що цю країну здавна роздирають гострі суперечності, що політична нація там глибоко розколена. Звичайно, мовна конфронтація - то тільки одна з часткових причин тривалої відсутності миру в цій країні.

Скажу у підсумку, що по-перше. Ніде в зарубіжжі - ніде - не виявимо аналогу тим мотиваціям, посилаючись на які певні політичні сили намагаються у нас надати офіційний статус

російській мові. Всюди в тих країнах-винятках (саме винятках, бо, як ми пересвідчилися, нормою для держав сучасного світу є одна офіційна (державна) мова), де функціонують як офіційні (державні) дві або кілька мов, це обумовлено такими справді поважними, вагомими причинами - історичними, географічними тощо, жодної з яких для надання якійсь іншій мові в Україні, крім української, статусу офіційної просто у природі не існує.

По-друге, ніде, ніякій іншій мові не було надано статус другої державної (чи офіційної), доки не була належно утверджена у державі мова народу, що дав назву країні. Аніде на обстежених нами світових обширах не зустрінеш ситуації, за якої державна (офіційна) мова перебувала б ось у такому приниженому, ущемленому, не утвердженому, не відродженому і т. д. стані, як то є сьогодні українська в Україні. Навпаки - непослабна увага до зміцнення позицій, авторитету офіційних мов - така тенденція у всьому цивілізованому чи й не зовсім цивілізованому світі. Причому в більшості країн вона органічно поєднується з турботою про мовно-культурну ідентичність і всіх інших - дуже чисельних і зовсім нечисельних, хто дану країну населяє.

Список першоджерел

1. Ахонин В.С. Англо-французское двуязычие в Канаде. - www.demoscope.ru. - 2004. - № 99.
2. Марусик Т. І співайте французькою. //Урок української. - 2000. - №9. - ст. 62-63.
3. Мировые дискуссии.- www.wdi.ru.- 21.02.2002.

МІМІЧНИЙ ПОРТРЕТ ЛЮДИНИ У КОМУНІКАТИВНІЙ ПРАКТИЦІ

Доп. – студ. Масло В., Ю-43.
Наук. кер. - Батраченко Л.Ф.

За останні десятиріччя інтерес різних наук і галузей психології до невербальної комунікації помітно зріс як у

теоретичному, так і в практичному аспекті. І причин при цьому називають багато. Одна з них, на думку більшості фахівців, полягає у протесті людства проти образу „раціональної людини”, імідж якої створено останнім часом.

Науковими дослідженнями доведено, що за рахунок невербальних засобів відбувається від 40% до 80% комунікації [5]. При цьому 55% повідомлень сприймається комунікатором через вирази обличчя, позу, жести і лише 38% - через інтонацію і голос [3].

Одна з причин, чому недооцінювалося значення цього виду спілкування у сфері як правничої, так і інших комунікацій, розкривається в тому, що невербальна система діє на несвідомому рівні, тому не всі вміють її адекватно розпізнавати. Водночас зауважимо, що саме невербаліка несе більш правдиву інформацію. Мова тіла є відображенням самого ества людини. Вона є первинною, і тому замінити або фальсифікувати цю мову на тривалий час людині важче, ніж змінити свій світогляд.

Серед невербальних засобів спілкування першою називають оптико-кінетичну систему, тобто жести, міміка, пантоміміка та кінетика (рухи тіла). Так, наприклад, вираз, супроводжуваний відповідною мімікою та жестами, може набути протилежного значення, наприклад: „Я прошу тебе йти у своїх справах” з благальним виразом обличчя, може значити залишитися стояти на місці.

Наукові спостереження та узагальнення невербальної комунікації виокремилися у науковий напрямок у 50-ті роки ХХ ст. на основі праць минулого з риторики, хорології та антропології.

Якщо найвиразнішому і найуживанішому засобу із кінетики жесту присвячено чи не найбільше досліджень, то міміці, експресії людського обличчя як емпатійному співпереживаючому спілкуванню ще належить вивчатись.

Рекомендації щодо корекції міжособистісної поведінки за характером міміки і жестів знаходимо в О.Корніяки, Т.Чмута, А.Піза та інших стилістів, висновки яких базуються на

розробках зарубіжних біхевіористів, учених, які вивчають невербальні засоби спілкування.

Людське спілкування не було б таким повнокровним і змістовним, якби не оживлялося мімікою або жестом. Міміка і жести, за висновками психологів та соціологів, допомагають зафіксувати, як налаштований на сприйняття суб'єкт спілкування. Крім того, вони є елементом загальної культури людини, результатом естетичного виховання.

Міміка і жести, несучи в собі емоційний заряд, є відображенням внутрішніх станів і почуттів, виявом зв'язку між духовним життям і почуттєвою сферою, „німою мовою” особи. Міміку вважають також жестом. Взагалі її ще не описано як засіб виразності звукового мовлення і подають разом із жестом, тому що вони „працюють” у парі.

Опис ознак мімічного стану людини дає В.О. Табунська, називаючи загальні психологічні стани радості, гніву, здивування, страждання, страху і презирства. Хоча індивідуальні вияви цих станів охарактеризувати звичайно важко.

Інші розрізняють міміку верхню (очна і лобова), а також нижню - ротову. Функціональний резерв очної міміки вважається досить великим: від вираження сильної волі до розгубленості і засмучення. Але більш за все буває вираженою міміка уваги.

Мова тіла, як і мова слів, досить не проста. Ці мови можуть доповнювати одна одну, а можуть суперечити: на словах людина говорить одне, а її міміка, жести - інше. Як бачимо, саме експресія здатна видати справжні наміри, правдиві відчуття, хвилювання.

Читати обличчя людини - це наука і мистецтво. Вивчення основних мімічних станів виробило одиницю аналізу виразу обличчя - мімічну ознаку, а кілька таких ознак складають мімічний код [2].

Курбатов В.І. виділяє такі мімічні «коди» емоційних станів, як гнів, зневага, страждання, страх, подив, радість [1].

Осовська Г.В. називає деякі особливості міміки, мускулатури обличчя, тісно пов'язаної з активністю очей. Використовуючи „коди” емоційного стану людини, можна скласти перші і нерідко головні враження про людину. Вміння читати мімічний образ людини, оцінювати і використовувати в комунікативній практиці – важлива складова методики ділового спілкування. Нам, майбутнім юристам, бажано розвивати здатність читати невербальні сигнали. До того ж невербальні засоби слід навчитися інтерпретувати не ізольовано від вербальних, а в єдності і в контексті

Література

1. Курбатов В.И. Стратегия делового успеха. – Ростов - на – Дону: Феникс, 1995.
2. Лабунская В.А. Способность к психологической интерпретации невербального поведения // Вопр. психологии.-1987. - №3.
3. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М., 1992.
4. Осовська Г.В. Комунікація в менеджменті: курс лекцій. - Житомир, ЖІТІ, 2000.
5. Пиз А. Язык телодвижений. - Новгород, 1992.

СИМВОЛІЧНІ ОСНОВИ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Доп.- Беркаш І., студ.
Сумської філії НУВС
Наук. кер. - доц. Василенко В.А.

Юридична термінологія формувалася протягом тривалого часу. Засоби утворення термінологічних одиниць достатньо вивчені у працях багатьох лінгвістів. Особливу ж увагу слід приділяти універсальному процесу, що каузує формування ідеальних слів-знаків, тобто термінів. Таким процесом є процес

десимволізації лексики. Основою юридичних термінів є символи. Процес переходу від слів-символів до слів-знаків (термінів) розглянемо в нашій статті.

Звернемося до наших спостережень.

Рос. мера. Слід відзначити, що слово *мера* первісно мало вигляд *мра*, бо голосний *є* - вокалізація м'якості зіткнення. В свою чергу, *мра* співвідноситься із *мраком* в російській мові та *мрякою* - в українській. Елемент *мра* семантично та фонетично близький до слова *мла/мгла*; *мла/мгла* - це тьма, яма, а *яма/дірка* співвідноситься з *колом*, *ротом*. Отже, значення *рот* є символічною основою термінів: рос. *мера*, укр. *міра*.

Рос. мошенник. Відновлення символічного значення даного слова-знака вимагає проведення аналізу на діяхронічному рівні. У давньоруській мові слово *мошна* позначало гаманець, що прикріплювався до пояса, тобто знаходився збоку, поруч. Фонетична близькість основ *мош-* і *мох* підтверджується і на рівні семантики. *Мох* росте біля чого-небудь, поруч з чимось. Відповідно до спостережень лінгвістів, *мох* асоціюється з тим, що росте біля рота - бородою, вусами. Відповідно до принципу "частина за цілим" борода, вуса співвідносяться з *ротом*. Отже, *рот* є символічною основою термінів: рос. *мошенник*, *мошеннический*, *мошенничество*.

Рос. развращение. У даному слові *вра-* аналог до *врата* і *рот*. Ворота призначені для входу чи виходу. Когнітивно та номінативно *врата* співвідносяться з дорогою, шляхом. *Рот* - це не тільки *вхід* чи *вихід*, але і *пустота*, *діра*. *Порожнеча*, *порожнєс*, у свою чергу, *марним*, *поганим*. *Поганий*, *негативне* і *шлях* - два важливих моменти, що цікавлять нас при відновленні потрібних символічних значень. Оскільки в сучасній термінології фразеологізм являє собою креативний міні-текст, то й вираз *спантеличити*, *збити зі шляху щирого* допомагає розкрити символічне значення вищевказаного терміну. Символічною основою терміну *развращение* є *погане*, *марне*. Дане символічне значення стосується також термінів рос. *разврат*, *развратник*, *развратность*, *развратный*, *развращенность* та ін.

Рос. укыватель. Зіставлення слів *укрыть, крыть, рыть* дозволяє відзначити їх схожість на фонетичному рівні, де *к* є вибуховим перед плавним приголосним. Рити можна заглиблення, тобто дірку, яму. Згідно зі спостереженнями лінгвістів, діра\ яма співвідносяться з ротом, яма = рот. Отже, смисл рот є символічною основою термінів: рос. *укыватель, укывательство, укывать, уккрытие, уккрыться, соккрытие* та ін.

Укр. слідчий. Слід, след асоціюється зі світлом, слід- це світло. Смысл світло у свою чергу пов'язаний зі своїм засобом - дірою. Діра ж - це знов-таки рот (і око). Відповідно до принципу "частина за цілим" рот/ом) співвідносні з обличчям, головою. Голова ж-це розум. У словах *след,следователь, слідчий та ін..* відбита ідея відношення до об'єкта переслідування; ідея уважності, розуму; відповідно, ідея думки, дослідження. Отже, смисл розум/рот є символічною основою термінів укр. *слідчий, слідство*; рос. *след, следователь, следственный, следствие*.

Аналіз розглянутого матеріалу дозволяє зробити такі висновки: 1) процес десимволізації лексики представляє собою семантичний процес, який здійснюється на основі використання різних видів переносів; 2) цей процес є універсальним процесом, що каузує формування ідеальних слів-знаків-термінів; 3) трансформація одного символу в кілька слів-знаків свідчить про його продуктивність та історичну давність.

ДЕЩО ПРО ПАРАДИГМУ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЮРИДИЧНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА

Доп. – Василенко М., студ. Сумської філії НУВС.
Наук. кер. – доц. Василенко В.А.

Головним структуротвірним елементом наукового тексту є термін. Проте терміни не є однорідними за своєю будовою, семантикою та функціями у тексті. На особливу увагу заслуговують терміни, з огляду на те, що вони слугують для повідомлення нової інформації.

Останніми роками зростає інтерес до функціонально-комунікативного вивчення мови внаслідок поширення контактів та можливостей обміну інформацією з різних галузей науки. Посилена увага до питання термінотворення зумовлена необхідністю дослідження лінгвістичних та прагматичних аспектів термінології в юридичних текстах,

Об'єктом нашої статті є терміни в текстах юридичної спрямованості. Проблеми семантики, деривації та тенденції розвитку термінологічних одиниць фахової лексики вивчали вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема В.Н.Лейчик. Проте немає узгодженого розуміння таких понять, як термін, термінологічне словосполучення, термінологізація, детермінологізація, парадигма теоретичних концепцій термінознавства.

Термінологія функціонує не ізольовано, а у поєднанні із загальноновживаною лексикою, при тому у спеціальному тексті можна ідентифікувати семантично загальноновживану лексику та фахову. Підставою для розмежування є взаємозв'язок термінів та загальноновживаних слів стосовно різних понять.

Терміни в мові науки використовуються у своєму прямому значенні, вони потребують реле вант ного вживання. Для виявлення лінгвістичних особливостей термінології, зокрема юридичної, правомірним є осмислення джерела формування та лексико-граматичних параметрів. А це потребує врахування системи, до якої належить досліджувана термінологія, бо лексичний склад мови є загальним фоном для термінології.

Юридична термінологія - це прошарок лексики, яка обслугує правознавство і пов'язана з юриспруденцією як наукою, як фахом, як сферою професійної діяльності. Особливість юридичної термінології порівняно з іншими термінологічними системами полягає у своєрідних словотворчих моделях, у специфіці її становлення та розвитку. До юридичної термінології відносять назви предметів, дій, явищ, пов'язаних з юриспруденцією та її функціонуванням у суспільстві. Функціонування юридичної термінології передбачає

інтерпретацію уточнення понять "термінологічне поле" і "дискурс". Термін є членом будь-якої термінології, в межах якої він має одне значення. У своєму полі термін - слово набуває точності та однозначності. Термін у кожній терміносистемі співвідноситься з тими чи іншими поняттями.

Аналізуючи сучасну юридичну термінологію у генетичному ракурсі, ми розрізняємо ті джерела, з яких запозичені терміни, та шляхи створення термінів засобами деривації. Процес утворення спеціальних термінів передбачає осмислення їх як слів, які утворюються за моделями. Базовими терміноелементами є греко-латинські за походженнями морфеми, які стали міжнародним термінологічним фондом.

Аналіз текстової фактури показав, що значний відсоток термінів - це слова, запозичені з інших мов. У юридичному тексті, наприклад, можна виділити наступні категорії термінів:

- неоніми (терміни, які виражають нові поняття, тобто поняття, невідомі усім фахівцям відповідної галузі знань або переважній більшості фахівців, за винятком авторів та їх послідовників);
- інформативні маркери (терміни-нотоніми, які виражають складні вузькоспеціальні поняття, ймовірність неповного або неточного розуміння яких і досить великою);
- індикативні маркери (терміни-нотоніми, які виражають базові поняття відповідної галузі знань);
- нотоніми.

Процес створення юридичної термінології сягає коріннями у середньовіччя, коли починали зароджуватися правові відносини між соціогрупами.

Юридичні терміни вживаються практично в усіх ділових паперах, і документ має юридичну основу, якщо він набуває юридичної сили і може розглядатися в суді, в іншому разі його не можна кваліфікувати як документ.

Тенденція до гібридизації терміна (творення термінів у результаті міжмовного контактування як взаємодії морфоелементів своєї та чужої мови для номінації спеціального поняття) помітно і закономірно активізувалась у

східнослов'янських мовах в останні десятиріччя, ілюструючи взаємодію національного та іншомовного на морфемному та словотворчому рівнях, бо "мовна актуальність є реалізацією мовних потенцій тих сфер, де є наявною та чи інша упорядкованість конститuentів уїхніхвзаємозв'язках".

Процеси гібридизації заслуговують поглибленого вивчення на багатому і різностильовому матеріалі національної мови. Це дозволить описати специфіку "входження" запозичень (наприклад, із дистантно споріднених мов) у лексико-семантичні та словотворчі зв'язки з автохтонними морфоелементами як оригінальний спосіб неологізації. Типологію морфемної гібридності у сфері національної термінології на матеріалі близькоспоріднених російської та української мов досліджується у багатьох роботах.

Юридичні терміни входять у правову літературу різних жанрів. Дискурсний аналіз свідчить про те, що терміни є інтеркатегоріальні та інтердисциплінарні. Створення юридичних терміноелементів зумовлено передусім суспільними процесами, міжсоціальними процесами та відносинами. Терміни різних галузей знань утворюють в українській мові свої системи з внутрішньою впорядкованістю компонентів. Знайти оптимальну відповідність цих систем - важливе завдання сучасної філологічної науки.

ТРАГІЧНИЙ ЛІТОПИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Доп. - Гайдіна Ю.В., ЖТ-41.
Наук. кер. – доц. Євграфова А.О.

В історії української мови було чимало драматичних моментів: вона не раз офіційно заборонялася, ставилась "під сумнів", лукаво витискувалася з різних сфер ужитку царською (у ХІХ ст.) або ж радянською (у ХХ ст.) владою заради "общерусского языка"... Причому кожного разу лінгвістичні

проблеми набували гострополітичного характеру. Перегорнімо декілька сторінок цього сумного літопису.

1654р.- Переяславська рада, якою започаткований український лінгвоцид.

1693р.- московський патріарх забороняє ввозити до Москви українські книги, попередньо сповна використавши їх. Наказами Петра I 1708,1709,1720,1721,1726рр. було замінено кирилицю на гражданку, яка абсолютно не відповідала фонетико-морфологічній природі нашої мови, що перервало нормальний розвиток українського правопису на два століття, закувавши мову в чужу уніформу й силоміць поєднавши її з граматичними законами російської мови.

1720р. Петро I вводить цензуру на українські видання і згодом в цілому забороняє книгодрукування українською мовою.

1729р. Петро II звелів переписати з української мови на російську всі державні постанови і розпорядження.

1753р.- вводится заборона викладати українською мовою у Києво-Могилянській академії, яка була головним науковим центром української культури.

1817р. Києво-Могилянська академія була закрита.

1834р.- починається масове вивезення архівних документів з України до Петербурга.

1863р. вводится Валуєвський циркуляр, яким заборонялося видавати підручники, літературу українською мовою на тій підставі, що такої мови не існує. Найзнаменитіша фраза валуєвського листа -“ никакого особенного малороссийского языка не было, нет и быть не может”- цитувалася в українській публіцистиці безліч разів.

1876р. Емський указ Олександра II заборонив привозити українські книжки, друкувати твори й перекладати “ на том же наречии”.

1888р. Олександр III заборонив вживати українську мову в офіційних установах і давати українські імена під час хрещення.

1895р. видано розпорядження про заборону друкувати українські книги для дітей.

Цей сумний перелік українського лінгвоциду, на жаль, можна продовжувати. Русифікація української мови не лише нищила нашу мову, вона знищувала нашу історію, нашу сутність. Про трагічну історію української мови слід пам'ятати, щоб не прогавити свою мову вже за часів незалежності.

ІВАН БАГРЯНИЙ – ПУБЛІЦИСТ

Доп. – Кльова М., група ЖТ-41.
Наук. кер. - ст. викл. Садівничий В.О.

Кожен, хто познайомиться з творчістю Івана Багряного, дізнається про його життєвий шлях, буде немало подивований людинолюбству, яке письменник не втратив ні в тюремних застінках, ні в засланні...

Народився І.Багряний 2 жовтня 1906 року в Охтирці. Шестирічним його віддали до початкової церковно-парафіяльної школи, після закінчення якої навчався у вищій початковій школі, Охтирській технічній гімназії та в Краснопільській художньо-керамічній школі. Працював то в цукроварні, то в міліції, то на шахтах Донбасу, то журналістом. Потім навчався в Київському художньому інституті. У 1932 р. заарештований. Під час окупації Охтирки німцями редагував газету "Голос Охтирщини". За антигітлерівську п'єсу "Генерал" ледь не поплатився життям. Після війни довго поневірявся, доки не оселився в Новому Ульмі (Німеччина). Тут він заснував Українську Револьюційну Демократичну партію та газету "Українські вісті". Тут 25 серпня 1963 р. помер. Тут створив цілу низку літературно-художніх та публіцистичних творів.

Однією з головних тем публіцистики І.Багряного було викриття системи більшовицького терору, показ жорстоких і підступних методів роботи каральних органів. А ще – Україна, яка була для нього органічною сферою виявлення політичної, інтелектуальної й творчої енергії. Багатьма європейськими

мовами перекладений памфлет "Чому я не хочу повертатись до СРСР". Цей твір – його пристрасна розповідь про страждання селян, робітників, інтелігенції у більшовицькому "раю" та про власні поневіряння – став у 40-ві рр. одним із документів, які змінили ставлення західної громадськості до переміщених осіб, а водночас і початком деміфологізації сталінщини.

Публіцистика І.Багряного, а це сотні творів, є квінтесенцією національної гідності й суверенності, обстоюванням повноти національного буття. На жаль, публіцистичний доробок автора, здобутки його політичної та громадянської думки ще належним чином не вивчені й не затребувані. А вони ж, багато в чому повчальні й актуальні, являють надзвичайний інтерес і сьогодні. Особливо для нас, студентів, які навчаються на спеціальності "Журналістика". Не всі з нас можуть погодитися з поглядами автора (та в цьому й немає потреби), але, поза сумнівом, його публіцистичні твори кожному можуть дати неабиякий імпульс для роздумів, для порівняння двох уже досить віддалених один від одного періодів нашої та світової історії, для безкомпромісного служіння власному народові. А найголовніше – це першоджерело становлення майбутнього журналіста: і як літературного працівника, і як громадського діяча.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС В ОЦІНЦІ СУЧАСНИХ МОВОЗНАВЦІВ

Доп. - Ісіпчук Н. В., ЖТ-41.
Наук. кер. – доц. Євграфова А.О.

Правопис – це закон, тому формулювання правил має бути чіткішим, з якнайменшою кількістю винятків (а ще краще без них), – пише у ст. "Ще раз про український правопис" Н. Тишківська [3, 3].

Сучасний український правопис викликає багато нарікань саме через значну кількість винятків. Але суть незадоволення

українським правописом слід шукати в інших, більш серйозних, причинах.

В останні роки розпочалося обговорення “Українського правопису”. Як відомо, український правопис сформувався на основі правописних традицій давньоруської мови, що ґрунтувалася на фонетичному принципі, за яким написання має відбити вимову. Засади давньоруського правопису використовувалися в українській писемності XIV-XVI ст. У кінці XVI - на початку XVII ст. в українському правописі уставився історико-етимологічний принцип, який зберігався до початку XIX ст. Від початку XIX ст. в українській мові поширюється фонематичний принцип. У 60-80-х рр. XIX ст. користувалися двома правописами: історико-етимологічним М. Максимовича (москвофіли) і фонетичним П. Куліша (народовців). Між прихильниками обох правописів велася боротьба, яка закінчилася аж у кінці XIX ст. перемогою прихильників фонетичного правопису. У подальшому до „кулішівки” додалася „драгоманівка”, згодом вводиться так звана „желехівка”. Історія на цьому не зупиняється [1, 479]. Виходить декілька правописів: 1918 р. , 1921 р. , 1929 р. Як зазначає О. Пономарів, “...заборонений перший загальноукраїнський правопис 1929 року – це частка нашого розстріляного відродження, оскільки більшість його авторів репресовано і знищено комуністичним режимом. Прийняття пропонованих змін буде гідним шануванням їхньої світлої пам’яті.”[2, 13]. Отже, у наші дні проблема українського правопису стала не тільки науковою, але й позамовною. Потреба у створенні єдиної для всього українства правописної системи, яку обстоювали діячі нашої культури упродовж майже двох століть, актуальна й досі.

Починаючи від І. Огієнка, переважна більшість мовознавців розглядає графіку та правопис як елементи етнічної культури (Б. Антоненко-Давидович, С. Караванський, В. Німчук, Яр Славутич, Ю. Шевельов). Найбільш радикально налаштовані мовознавці вважають, що український правопис

повинен відповідати культурно-політичному вибору країни (І. Фаріон).

Література

1. Півторак Г. П. // Українська мова. – Енциклопедія./ Редколегія: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К.: "Українська енциклопедія" 2000. – 752 с.
2. Пономарів О. Український правопис – повернення до національних засад – К., 2003
3. Тишківська Н. "Ще раз про український правопис" Українська мова та література – 2001 р. 17 травня. – Число 17 (225)

СВІДОМЕ Й НЕСВІДОМЕ АВТОРСТВО, ФАКТИ І ГІПОТЕЗИ

Доп. – Карпенко Ю., група ЖТ-41.
Наук. кер. - ст. викл. Чубур В.В.

Мовлення для професійного журналіста є свідомо керованою активністю. Він – частина соціуму, але як професійний комунікатор має поставити себе осторонь, „поза суспільством”, аби якомога об'єктивніше, неупереджено оцінити той чи інший факт, суспільне явище. Для цього, крім усього іншого, треба мати здатність до контролю за процесом власного мовлення, особливо при створенні тексту твору (газетної статті, радіо чи TV передачі).

Такий, свідомий контроль, якщо дивитися з погляду розвитку природи людини як мовної особистості, можливий лише за двох умов: через усвідомлення мовця себе автором і відчуження тексту від автора. Свідоме авторство – це активізація творчих можливостей, здатність до плідного засвоєння і трансформації традицій. При несвідомому ж авторстві внесок окремої людини в створення тексту, як правило, не підлягає визначенню.

Еволюційний перехід від несвідомого до свідомого авторства не є стрибкоподібним. Він розтягнувся на багато віків,

залежав від конкретної суспільної ситуації в тій чи іншій країні, інших складових. Проблеми свідомого й несвідомого авторства розглядали у своїх працях Зігмунд Фройд, Карл Юнг, видатний лінгвіст Олександр Потебня (до речі, наш земляк, народився на Роменщині), Іван Франко, серед сучасних дослідників Мішель Фуко, Леві-Стросс, інші.

У даній роботі досліджуються деякі аспекти проблеми свідомого і несвідомого авторства в журналістиці.

МЕЖІ ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРО-ЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В ЖУРНАЛІСТИЦІ

Доп - Попова С., група ЖТ –41.
Наук. кер. - ст. викл. Чубур В.В.

Нейро-лінгвістичне програмування – це самостійна область знань, яка розглядає структуру суб'єктивного досвіду людей, їх розумові і поведінкові стратегії, моделювання і навчання успішним стратегіям. Зміст комунікації для журналіста – в отриманні певної реакції реципієнта (читача, глядача, слухача). Визначення меж допустимого використання такої психотехніки, як НЛП, в засобах масової інформації, надактуальна проблема взагалі, а за умов демократичного суспільства особливо, адже воно передбачає і гарантує певні права і свободи особистості, які при необмеженому використанні НЛП можуть бути порушені. Цій проблемі і присвячується дана робота.

Великий вплив на результат комунікації має форма повідомлення, а не його зміст: лише одна шоста частина сприйняття інформації передається змістом повідомлення, п'ять шостих – формою. Знання *карти* іншої людини (у даному випадку реципієнта) дозволяє оперувати у світі близьких для неї понять, Для найкращого сприйняття газетної статті, радіо чи TV-передачі необхідно точно знати, які використовувати вирази, щоб інформаційний продукт зацікавив якомога більше реципієнтів. Або, скажімо, при безпосередньому спілкуванні з

людиною, у якої береться інтерв'ю, також важливо знати, який канал сприйняття у співбесідника преувалює. Але, крім прийнятих у конкретному суспільстві законів та правил (до речі, в декількох штатах США використання НЛП законодавчо обмежене), існують ще й загальнолюдські.

Наскільки допустиме втручання у внутрішній світ людини (як масової, так і окремої) для журналіста - проблема досить нова для журналістикознавства.

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Доп. - Мазна І., студ.
Сумської філії НУВС.
Наук.кер. - доц. Василенко В.А.

Історія формування української юридичної термінології бере свій початок із часів Київської Русі й продовжується протягом багатьох століть. Як відомо, правничі терміни фіксувалися в грамотах, актах, ізборниках, судовниках та інших документах. Згодом з'явилася потреба у виданні окремих лексикографічних праць, де подавалася б юридична термінологія, оскільки вона входила й до реєстру українських словників загальнономовного типу.

Значним поштовхом до видання першого словника юридичної термінології, як вказує Т.Кульчицька, стало прийняття Конституції (перша половина ХІХ ст.), згідно з якою всі народи, що входили до колишньої Австро-Угорської Імперії, проголошувалися рівноправними. Для масового поширення законів Конституції створювалися комісії з опрацювання юридичної термінології мовами, якими користуватися в імперії, у тому числі українською.

У 1893 р. у Львові К. Левицький упорядкував і видав "Німецько-руський словар висловів правничих і адміністраційних". Джерелами для словника К.Левицького були пам'ятки давньоруського права, твори руського письменства, в яких уживалася юридична лексика, словники О.Партицького,

Є.Желехівського, Л.Чопея, юридична лексика, записана з уст народу, юридичні терміни, вживані в слов'янських народів - поляків, росіян і чехів. У передмові до свого словника К.Левицький писав, що він узяв деякі терміни зі словника "Юридично-політичної термінології" Я.Головацького, Г.Шашкевича, Ю.Вислобоцького..

Зауважимо, що юридична термінологія набувала свого поширення й почала плідно проникати в лексичний фонд української мови. Таким чином, у тлумачних словниках подаються статті з інтерпретацією юридичних термінів та поданням їх в ілюстративному матеріалі. Наприклад, у "Словаре українського язика" Б.Грінченка маємо: *Позов, зву и позову, м. Искъ, тяжба Позов дати. Возбудить процессъ. Пан Возний позов дасть. Котл. Ен; Правосудецъ, дя, м. Правый судья. Це наші правосудці так розсудили їх. Лебед.у.; Злодіяка, ки, м. Большой воръ. Злодіяка такий, що ні з чим не розминеться. Кв.1.233. Дещо детальніше фіксуються такі терміни у "Словнику української мови" Д.Яворницького 1920 р., оскільки автор підібрав яскравий синонімічний ряд та проілюстрував слова в контексті, вказавши джерела, з яких взяті слова: *Діреція, ції, управління, покровительство, протекція. Оные (татари) на нас (запорозцевъ) навітують и вспять до их діреції приблизить помишляють. П.Короленко, Матеріали по исторіи войска запорожскаго, Харьковь 1896. Интенція, ції, предметъ, цель, постановленіе. Русь православная згеретичала, личбы ,формы ,матерій, интенціи и skutювь Таинь божественнѣтхъ незнаеть. Требникъ Петра Могильї, Кіевъ, 1646, передмова, 5.**

Із відривом у два десятки років, після видання вищезгаданих словників різко сплеснула хвиля видань перекладних словників юридичної термінології. Так, протягом 1918-1919 рр. виходять у світ такі лексикографічні праці: "Короткий російсько-український правничий словник", "Короткий московсько-український словник" і "Короткий московсько-український словник судівництва та діловодства", автор яких І.Жигадло, "Короткий московсько-український словник для юристів"

Ф.Ловецького, "Кишеньковий російсько-український правничий словник для адвокатів, суддів, нотарів та урядовців" Є.Ванька, "Московсько-український правничий словничок" В.Леонтовича та О.Єфімова.

Отже, всі ці напрацювання в галузі перекладної юридичної лінгвістики стали основою для видання в 1926 р. "Практичного правничого російсько-українського словника" із реєстром близько 9600 юридичних термінів, укладеного С.Верветкою і М.Матвієвським. Так, російське *заведомо* - українське *зазнаки, недоимка* - *зависка, ссуда* — *вигода, очная ставка* - *зводи й под*".

При укладанні словничка автори помічали недосконалість української юридичної термінології, яка в основному полягала в неоднозначності та неточності її вживання.

Таким чином, у XIX - поч. XX ст. українська юридична лексика не могла мати загальноновизнаної й загальнообов'язкової термінології. Як видно з усього сказаного, термінологічна правнича лексика тільки фіксувалася, накопичувалися матеріали до різних термінологічних словників. Відсутність загальнообов'язкової наукової термінології, некритичне використання народних назв, штучне кування термінів, ігнорування міжнародних термінів тощо - усе це дуже гальмувало розвиток української правничої лексики.

Отже, джерела для дослідження формування та розвитку української юридичної термінології збережені для своїх нащадків історією й мало вивчені. Із цього приводу ще в 1923 р. професор І.Огієнко писав, "що сотні тисяч актів по архівах у Варшаві, Львові, Вільні та Києві виразно свідчать про оригінальність нашого права, а також і про те, що за старі віки суд був у нас своєю рідною мовою..." .

ПОНЯТТЯ ПРО МОВНУ КАРТИНУ СВІТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Доп. - Сахненко О., 254 гр., СумДПУ.
Наук. кер. – канд. філол. наук Ярова А.Г.

Поняття „мовна картина світу” розробляють сучасні вітчизняні дослідники і науковці (Кононенко В., Кочерган М., Богдан С., Чукіна В., Голубовська І., Русанівський В. та ін.), намагаючись дати найбільш точне визначення цього терміна. Мовна картина світу трактується як зафіксована в мові, специфічна для конкретного мовного колективу (етносу) схема відображення особливостей національного характеру, а також світосприйняття, за допомогою якої з'ясовують специфіку буття людини й народу в цілому, фонові знання носіїв мови (визначаються національними традиціями, звичаями, віруваннями, особливостями контактування різних національних культур) [3, 87].

На уроках мови є доцільним звертатись до цього поняття, оскільки й досі майже кожен урок орієнтований на збирання й виправлення типових помилок учнів в усному та писемному мовленні, а також на доведення того, що українська мова найбагатша, наймилозвучніша, найкраща і ще багато „най-”. Але ми забуваємо, що учня потрібно навчити відчувати те, що різні мови являють собою далеко не однакові картини світу, бо мова – це справді душа народу. І треба пізнати її, цю душу. На жаль, сучасні підручники містять дуже мало такого матеріалу, а навчити учнів пізнавати душу народну через мову вкрай необхідно. Наприклад, вивчаючи фразеологію, можемо провести міжмовні паралелі. *Білою вороною* називають і українці, і росіяни людину, яка відрізняється від усіх інших певними ознаками, а для німців така особа – *чорна вівця*; вираз *писати, як курка лапою* збігається і з російським варіантом, але передається англійським зворотом *пише рукою, як ногою*; *чорна заздрість* у росіян, для німців – *жовта* і т.д. Варто було б розповісти і про психолінгвістичні експерименти, які свідчать

про специфічність асоціацій у різних етнічних групах (для українців червоний колір - це калина, кохання, вогонь, серце, а для німців - агресивність, кров, кохання, пристрасть). Хоча фразеологізми і є певними засобами зберігання та трансляції знань, уявлень, образів певного етносу, позначають стереотипи етносвідомості, справді відбивають ментальність певної нації, але не тільки при вивченні фразеологізмів можна глибше розкрити зміст поняття мовної картини світу. Адже все залежатиме від майстерності вчителя-словесника і його бажання провести такого роду експеримент на своєму уроці.

Література.

1. Голубовська І.О. Душа і серце в національно-мовних картинах світу (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов) // Мовознавство.-2002.- № 4-5.-С.40-47.
2. Русанівський В.М. Мовна картина світу в етнокультурній парадигмі // Мовознавство.-2004.-№ 4.-С.3-7.
3. Соколовська Ж.П. Картина світу та ієрархія сем // Мовознавство.-2002.- № 6.-С.87-91.
4. Чукіна В. Мовна картина світу українців (на матеріалі фразеологізмів) // Українська мова та література.-2004.-Число 8 (360).-С.3-8.

І.ОГІЄНКО ПРО ЗНАЧЕННЯ МОВИ ДЛЯ НАРОДУ, ОКРЕМОЇ ОСОБИ, ПРО ЇЇ ОБОВ'ЯЗКИ ЩОДО РІДНОЇ МОВИ

Доп. - Сукачов І., ЛС-403.
Наук. кер. - ст. викл. Яременко Л.М.

І завжди мовні особливості несли в собі ознаки духовного життя суспільності і сформованої нею людини. Цю традиційну для української культурності прикмету увібрив у себе, розвивав і збагачував протягом дев'яти десятиліть свого сповненого

невсипущої праці життя І.Огієнко, в духовній діяльності митрополіт Іларіон, геніальний вчений-мовознавець, педагог, літературознавець, письменник, перекладач, богослов, державний і громадський діяч.

На посту міністра освіти УНР І.Огієнко в січні 1919 року підписує Закон про мову, яким передбачалося викладання в усіх типах шкіл українською мовою. За розпорядженням міністра усі школярі Кам'янця-Подільського (тодішньої столиці України) безплатно відвідували вистави й виступи українських хорових та театральних колективів, а 10 березня в усіх державних школах було оголошено днем літературних ранків і вечорів з обов'язковими лекціями про Т.Шевченка.

Ставши 15.09.19 р. міністром віросповідань УНР, І.Огієнко підписує циркулярного листа єпископам Пимену й Фадею з вказівками: приступити до українізації церкви, зокрема проводити служби, читання, спів і треб виключно українською мовою, а в духовних школах вивчати слов'янські тексти тільки по-українськи. За формою- циркуляр, але людинолюбна сутність вимоги постала й між рядків суворого наказу: "...вимову українську заводити поступово й лагідно, а сама вимова повинна бути милозвучною".

Уже не маючи влади адміністративної, педагог береться до створення підручників, посібників, таблиць для школи і самостійного вивчення української мови та її культури. Активно викладає учням і учителям- в УПА, що була прообразом андрагогічного (удосконалення) навчального закладу.

РИТМОМЕЛОДИКА ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК СУГЕСТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАМОВЛЯНЬ

Доп. -Іщенко О.С., студ. 254 гр., СумДПУ
Наук. кер. – канд. філол. наук Ярова А.Г.

Поняття „замовляння” слід розуміти не тільки як фольклорний текст, але і як акт, дію, обряд. Отже, виголошення

заговірних текстів уже виступає сугестивно-психологічним чинником. Форма виголошення магічної поезії тісно пов'язана з ритмікою, адже вимова слова сама по собі є дією, що спричинена ритмізованими зусиллями нашого мовленнєвого апарату.

На наш погляд, тон оповіді, який формує ритмомелодичний каркас замовляння, включає:

- інтонаційно-синтаксичний малюнок фрази: звертання, модальні різновиди речень, інтонаційні моделі;
- розстановка слів: повтор, полісиндетон, інверсія.

Наприклад, звертання, як один із найсильніших засобів, що впливає на інтонаційну картину замовлянь, часто стає домінуючим фактором напруженого мовлення, адже знання справжнього імені об'єкту здавна вважається магічним знаряддям впливу на нього. У найдавніших язичницьких замовляннях звертаються, як правило, до різних природних стихій – вітру, води, землі, а також до астральних сил – зірок, місяця, сонця: *„Добрый день тобі, сонечко яснее!“*. Звертаються також безпосередньо до хвороб: *„Бешишнику, я тебе прошу, відступися“*. В епоху розвитку міфології, коли міф став релігією, за допомогою звертали до міфологічних богів: Велеса, Дажбога, Лади, Сварога, Стрибога, Перуна та інших: *„Боже Свароже, помози, і ти, Ладо-Мати“*. За християнської доби звертали до різних святих угодників та типових українських покровителів Ісуса Христа і Матері Божої: *„Пресвятая Богородице, просим собі в поміч“*.

Важливим для ритмомелодики замовлянь є розміщення слів. Тут особливе значення має нагромадження певних елементів у вигляді повторного їх уживання в межах одного висловлювання. Слова, що повторюються, мають вагоме значення, бо цей процес відбувається з метою підсилення сугестивної дії: повтори збільшують імовірність бути почутим, від чого залежить кінцевий результат замовляння. Застосування повторів сприяє наростанню інтонації та створенню

речитативної ритмомелодики текстів: „*Болячка навіяна, болячка набродяна, Болячка наслана, Болячка наспана – Я тебе вимовляю*”.

Ритмомелодичні засоби є виразовими засобами думки, смислу твору, засобами, з допомогою яких мовець досягає певної цілеспрямованості свого висловлення, його смислового, емоційного чи сугестивного, тобто лікувально-впливового ефекту.

Література

1. Киченко О. Фольклор як художня система (проблеми теорії). – Дрогобич, 2002.
2. Малишко Г.І. та ін. Естетична функція слова в поетичному творі. – Суми, 2001.
3. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика /За ред. І. Білодіда. – К., 1973.
4. Темченко А. Синтаксичні фігури замовлянь як сугестивно-психологічний медіатор // Народна творчість та етнографія. – 2002. – № 4. – С. 104 – 111.

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Доп. - Деменко Д., група ЖТ-41.
Наук. кер. - ст. викл. Чубур В.В.

Значну роль у громадянській соціалізації відіграють засоби масової інформації. Вони виконують функції соціальної комунікації, інформування і виховання, формування громадянських цінностей, створюють відповідний соціально-політичний клімат. Виділяються п'ять елементів масової комунікації: хто?, що?, як?, кому?, з яким ефектом? Засоби масової інформації здійснюють серйозний вплив на суспільство, його стан і розвиток. Вони можуть сприяти прогресу або гальмувати його. Створюють різні потоки, різні рівні інформації, насамперед елементарні повідомлення про події і

факти. Їх прийнято називати новинами. Це поверхнева, так би мовити, інформація, об'єктивне відтворення того, що відбулося або відбудеться. Ці події відповідним чином пояснюються, коментуються, тобто пов'язуються з уже існуючими базовими знаннями, своєрідно вписуються у систему існуючих теоретичних понять.

Засоби масової інформації виражають і формують громадську думку, яку прийнято розглядати як колективне судження людей, в якому ставлення до подій і явищ виявляється у формі схвалення, осуду або вимоги. Громадська думка формується в процесі руху інформації в суспільстві, відображає людське буття, суспільну практику людей і виступає як регулятор діяльності. Вона створюється під впливом буденної свідомості (включаючи соціальну психологію), емпіричних знань, навіть забобонів, а також науки, мистецтва, політики і, зрозуміло, всіх джерел масової комунікації.

Будучи станом суспільної свідомості, громадська думка є ніби посередницею між свідомістю і практичною діяльністю людей. Не підмінюючи ні однієї із форм суспільної свідомості, не спираючись на організовану силу як закон, не визначаючи цілей, як це робить та чи інша політична програма, громадська думка з допомогою специфічних засобів, шляхом схвалення або осуду, захоплення чи зневаги, акцентування інтересів, раціональної та емоційної оцінки людей і їхніх учинків сприяє трансформації тих чи інших ідей у конкретні вчинки.

Отже, виражаючи і формуючи громадську думку, засоби масової інформації, з одного боку, акумулюють досвід і волю мільйонів, а з другого — впливають не тільки на свідомість, а й на вчинки, групові дії людей. Проблеми їх взаємодії і досліджуються в даній роботі.

СВОЄРІДНІСТЬ ЗАПОВНЕННЯ “БІЛИХ ПЛЯМ” В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Доп. - Киба В., група ЖТ-41.
Наук. кер. - доц. Калантаєвська Г.

Густо засіяне “білими плямами” поле українського літературного процесу ХХ ст. Микола Хвильовий, Майк Йогансен, Гнат Михайличенко, Валер’ян Підмогильний, Дмитро Загул, Євген Плужник, Микола Зеров, Михайло Драй-Хмара - ці імена мало відомі широкому колу читачів або невідомі загалом. Ще донедавна їхньої творчості та багатьох інших “так наче й не було” в українській літературі ХХ ст., наче ця “озонна діра” в духовній атмосфері літератури нікого й не тривожила.

За усунення “білих плям” українські дослідники активно взялися наприкінці 80-рр. ХХ ст. Чимало зусиль науковця доклав до цього академік М. Жулинський. У своїй праці “Із забуття в безсмертя” він говорить про замулені криниці українського літературного процесу, які потрібно очистити для повноводного служіння культурі. Відтоді й до сьогодні в першу чергу завдяки зусиллям науковців Інституту літератури ім. Шевченка НАН України очищення цих джерел триває. Широкому читацькому загалові повернуті твори періоду, названого “розстріляним відродженням”. Громадянську реабілітацію здобули такі твори, як “Собор” О.Гончара, “Іван” І.Чендея, “Катастрофа” В.Дрозда, “Мальви” Р.Іваничука. Справедливо високу оцінку сучасників отримали недруковані раніше твори Р.Андріяшика, С. Плачинди, Є.Гуцала, Гр. Тютюнника, Д.Міщенка, М.Данька. Як світло далеких ясних зірок доходить до нас поетичне слово справжніх лицарів духу, загнаних тоталітарною системою за ґрати та колючий дріт: відразу дві колективні поетичні збірки (“Очима серця” та “З облоги ночі”) у 1993 р. реабілітували творчість І.Багряного, В.Стуса, І.Світличного, В.Голобородька, В.Борового, Г.Кочура, З.Краківського, І.Ратушинської та інших.

Промовистим залишається і той факт, що жодна з історій української літератури, написаних до 1917 р., не видавалася в радянські часи. Лише в останні роки ми ознайомилися з творчістю таких дослідників як О.Огоновський, М.Грушевський, Б.Лепкий, С.Єфремов.

На сьогоднішній день по відновленню “духовних оазисів” та заповненню “білих плям” зроблено чимало. Але фактично непроаналізованою й майже невиданою залишається публіцистика гнаних свого часу світочів духу, не проаналізовані й неопубліковані статті з раритетних нині періодичних видань, не перевидані масовими накладками самвидавівські часописи, за допомогою яких пробивався до світла голос правди.

СТАНОВЛЕННЯ ЕПІСТОЛЯРНОГО СТИЛЮ

Доп. – Грищенко О., ЕФ-47.
Наук. кер. – ст. викл. Яременко Л.М.

Будь-яке листування, власне, як і мова взагалі, якщо розглядати ці поняття з комунікативного погляду, — явище суспільне. Отже, сенс, доцільність письменницького листування також впливає із суспільної природи мовлення, яке завжди комусь адресоване. Поза суспільством мова немислима. Так само немислимий за межами суспільства твір епістолярний, адже його будівельним матеріалом є слово. На комунікативну природу художніх цінностей вказував ще Гегель: „Будь-який твір мистецтва являє собою діалог з кожною людиною, що постає перед ним”.

Історичні умови розвитку листування в Україні визначили його неперервний зв'язок з високою епістолярною культурою Стародавньої Греції та Риму. Через перекладну літературу візантійського та болгарського походження давньоруські книжники мали відомості про античну міфологію, філософію і красне письменство, фактом якого була й епістолографія.

Величезний масив приватної кореспонденції залишила у спадок нащадкам Візантійська епоха. Однією з назв письмовників чи

листівень, тобто збірок найкращих зразків різноманітних типів епістол з невеликими коментарями до них або без коментарів, у період розквіту візантійської імперії була „biblia”. У середні віки листи як повнокровний факт літератури поцінювалися досить високо: їх читали, переписували, ретельно збирали і часто зберігали навіть разом з коштовностями. Мистецтву писати листи за доби Середньовіччя навчали в тогочасних школах нарівні з читанням, арифметикою, а також іноземними мовами. Були навіть спеціалісти з письма, котрих називали „диктаторами” (від дієслова „dictare” – диктувати). Найвидатнішим „диктатором” вважається Іоанн Каєтані, який розробив основні частини західноєвропейського листа та поетику епістолярного вчення — закони акцентуації (низка особливих правил побудови стереотипної фрази та чергування в ній наголошених і ненаголошених складів). За середньовічними приписами, епістола композиційно повинна була складатися з п'яти частин: привітання, преамбули, викладу суті справи, прохання та заключної частини. пропонувались різні варіанти привітань (залежно від статусу людини, до якої звертаються). Найвідомішим письмовником кінця Середньовіччя став «Твір про типи листа» афінського епістолографа Феодосія Феофіла Корідаллевса (1563—1647) Староукраїнських епістолярних пам'яток XIV—XV ст. майже не збереглося. Помітний слід у подальшому розвитку приватної кореспонденції людства лишила епоха Відродження. Якщо за доби Середньовіччя писання листів оживає в основному як шкільна вправа, як спосіб навчання латини, то з XIVст. епістолографія поступово розвивається до форми розваги і відпочинку освіченої публіки. Написання листів стає модою. У 1345 р., працюючи в єпископальній бібліотеці Верони, Франческо Петрарка виявив невідомі дотоді «Листи до Агапка» Цицерона, великий ритор писав ці листи не для публічних виступів, а з приводу «домашніх справ», і в зв'язку з поточними буднями. За доби Відродження в Європі «богомерзку латину» (З. Копистенський) активно почали витісняти національні мови. Наприкінці XVI ст. жива мова «щораз сильніше вдиралася в святе письмо» (М.Возняк), і знехтувати цим явищем було неможливо.

З кінця XVI до останньої чверті XVIII ст. в європейському мистецтві панівне становище займав художній напрям бароко, що був перехідним етапом від культурних надбань епохи Відродження до класицизму.

Красне письменство цього періоду характеризується ширшим освоєнням дійсності, розкриттям суперечностей у релігійній і соціальній свідомості. Барокова література забарвлена енциклопедичною освіченістю, вбирає в себе, так би мовити, позалітературний матеріал, що вражає здебільшого своєю рідкістю та екзотичністю. Складна метафоричність як основна риса стилю, алегоризм образів, прагнення вразити читача, заволодіти його почуттями і свідомістю, а звідси — схильність до пишного й барвистого декору — специфічні особливості цієї літератури. Прояви барокового стилю в українській епістолярній прозі, яка усвідомлювалася рівноправним літературним жанром, наявні вже на межі XVI—XVII ст. (феномен періоду є українські чолобитні до московського царя). Значний інтерес для науковців і всіх поціновувачів творчості видатного українського філософа становлять листи Г. Сковороди до М. Ковалинського, В. Тев'яшова та інших адресатів. Великий філософ-гуманіст прагнув передати набуті знання про навколишній світ і природу людини своїм учням.

Кінець XV — початок XVIII ст. у давньому вітчизняному письменстві позначений також піднесенням полемічного і гумористично-сатиричного жанрів («Пересторога», «Апокрисис», «Листування запорожців з турецьким султаном»). Наступна епоха класицизму суворо регламентувала систему жанрів, у якій конкретне місце відводилося також і жанру епістолярному та його різновидам або піджанрам. Основна тенденція класицизму — зниження індивідуалізації стилю письменників, що було незаперечним досягненням літератури бароко. Класицизм в епістолографії формувався у боротьбі з бароко, для якого характерні пишність, патетична піднесеність, пристрасть до ефектних видовищ, а в мові переважали складні і химерні звороти та висловлювання. Зміст послань почасти був шаблонним. Невдовзі з'явилися керівництва для написання листів та збірники епістол («Приклади, како пишутся комплименты разные, то есть писання от потентатов к потентатам, поздравительные й сожалетельные й иные, также между сродников й приятелей» (1708)) В українському епістолярному мистецтві класицизм не переріс у розгалужену художню систему. З другої половини XVIII ст. література сентименталізму зосереджується на людській особистості та її душевному, емоційному

стані. Епістола займає почесне місце в ієрархії жанрів, проникає майже скрізь: у журналістику, літературу і побут. Становленню своєрідного культу дружнього листування значною мірою сприяло створенню в Європі у XVII—XVIII ст. регулярного й недорогого поштового зв'язку. У другій половині XVIII ст. приватний лист сприймається сучасниками як явище літератури. Риси сентименталізму в українському письменстві найяскравіше проявилися не стільки у листуванні, скільки в сентиментально-реалістичних творах (повістях Г.Квітки-Основ'яненка «Маруся», «Сердешна Оксана», «Щира любов» інші).

Окремий етап у розвитку європейського письменства знаменував собою романтичний напрям початку XIX ст. Найцікавішим зразком є «Листування Гете з дитиною», оприлюднене у 1835 р. Бетгіною фон Арнім.

Першим, хто став широко вживати українську мову для кореспонденцій, був Тарас Шевченко, поет просить своїх рідних, земляків та найближчих друзів писати до нього тільки «по-своєму, а не по-московському». Значним поштовхом у подальшому розвитку листування по-українськи стала й публікація Шевченкового епістолярію одразу ж по смерті поета. З другої половини XIX ст. жива українська мова досить активно проникає у приватні кореспонденції освічених верств населення (опубліковані листи земляків до Т. Шевченка, листування П. Куліша, М. Вовчка, Л. Українки та ін.). Образи суворих охоронців чистоти української мови постають перед нами і з листів Л. Українки, І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, В. Стефаніка. Вони звертаються до своїх адресатів мило, шанобливо і з великим пієтетом.

Сьогодні епістолярний стиль втратив свою популярність, дуже мало людей спілкуються за допомогою традиційної пошти, здебільшого спілкування відбувається електронною поштою, телефоном. Тож, на мою думку, зараз наша роль – відродження епістолярію, надання йому другого життя!

Список використаної літератури:

1. Мацько Л.І. Стилїстика української мови. - К.: „Вища школа”, 2003р. – с.295 – 302

2. Пелешенко Ю.В. „Епістолія небесна” в словесності //Європейське відродження та українська література XIV – XVIII ст. – К.: 1993 р. – с.160 – 174
3. Передрієнко В.А. Мова староукраїнських епістолярних пам'яток XVIII ст. // Жанри і стилі в історії української літературної мови. – К.: 1989р. – с.144-150

НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ІДЕОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Доп. - Герман О., група ПР-24.
Наук. кер. - доц. Євграфова А.О.

НЛП – «нейролінгвістичне програмування» - самостійна царина знань, котра розглядає структуру суб'єктивного досвіду людей, їх мисленнєві й поведінкові стратегії, моделювання й навчання успішним стратегіям[1,7]. «Нейро – це те, що стосується діяльності нервових клітин головного мозку, п'яти базових органів відчуття. Лінгвістичне – ця частина назви показує, яку роль відіграє мов у нашому спілкуванні. Програмування підкреслює, що ми і нам здатні програмувати думки і поведінку» [2,8].

Метою роботи є дослідити матеріали політичної агітації в пресі, передвиборчої пропаганди, публіцистичних текстів та виявити, які методи впливу використовуються в засобах масової інформації.

У політичній агітації застосовуються прийоми **короткостроковості інформації** – відомості, що подаються, стосуються короткострокових, вирваних з контексту подій; **персоналізації** – увага ЗМІ фіксується на особистостях, що знижує увагу громадян до їх програм та планів діяльності; **негативізм** – передбачає поширення негативної інформації про політичних опонентів.

Для ефективного впливу на людину має бути сформульована **мета(обов'язково позитивно)**, яка

підштовхуватиме отримувача інформації до дії, навіть якщо той не може цього усвідомити. Наприклад, *«Так! Ющенко!»*, *«Я Українець...»*.

Після того, як ідея визначена, можна використати різні психологічні прийоми:

1) вводити в текст слова, що впливатимуть на 3 основні канали сприйняття(аудіальний: *сказано, говорю, голосисті промовці*; візуальний: *прозорість, ясно, бачити*; кін естетичний: *рухатись до, відчувається, назрілі проблеми*), де перевага повинна надаватися візуальним мовним одиницям;

2) уникати імперативів(вони викликають супротив – *«Працюй!»*), особливо із часткою «не», яку мозок не сприймає(*«Не мовчіть!»*);

3) вживати емоціональну позитивно чи негативно забарвлену лексику, залежно від мети висловлювання(позитивні слова: *лідери, підтримувати, радісна*; негативні: *неспокійна, злочинність, підворотня, СНІД*);

4) подавати інформацію з певної позиції(я, ми, ви): *«У Вас ще немає кондиціонера? Тоді для Вас...»*, *«Наша підтримка йому потрібна.»*;

5) вживати узагальнюючі слова, щоб унеможливити альтернативу: *ніколи, завжди, кожен, всі тощо*;

6) наводити приклади;

7) залишати в тексті «шпарини», щоб отримувач інформації міг сам прийти до певного висновку: *«Бюлетні, які нищать; протоколи, які не підписують; міліція, що охороняє бандитів...»*;

8) спочатку навести кілька фактів(3-4), з якими не можна не погодитися – людина налаштовується на довіру до тексту;

9) використовувати слова на кшталт: *очевидно, зрозуміло, всім відомо*, щоб створити у людини ілюзію інформованості, показати свою повагу до читача, налагодити з ним психологічний контакт;

10) апелювати до авторитету, наводити думку експертів;

11) формувати у отримувачів інформації певні стереотипи: *«Разом нас багато, нас не подолати»*, *«Тому що надійний»*;

12) *послугуватись гумором: «Я вибираю Віктора Януковича, тому що він забезпечить стабільність, і я буду працювати вантажником на ринку ім. Барабашова і в майбутньому. Кандидат технічних наук Михайло».*

Отже, бачимо, що всі методи нейролінгвістичного програмування впливають на психічну сферу людини, пов'язані із зниженням рівня усвідомлення і критичності при сприйманні й реалізації навіюваного змісту з відсутністю цілеспрямованого, активного розуміння, розвернутого аналізу й оцінки у співвідношенні з попереднім досвідом і даним станом суб'єкта.

Методи НЛП покликані сформувати визначену, цілеспрямовану, цілком однозначну, безкомпромісну позицію, згідно з якою отримувач інформації буде вчиняти.

Використана література:

1) Анвар Бакиров. Роли, которые играют люди. - С.-П.: Питер, 2002.-160с.

2) Гарри Алдер. Технология НЛП. – С.-П.: Питер, 2002. – 224.

3) Гриценко О.М. Політична комунікація та проблеми консолідації суспільства.//Вісник Київського міжнародного університету. – К.: КиМУ, 2003.- 307с. – Вип.2. – С.5-11.

4) Ковтун Т.В. Масова комунікація – ефекти та ефективність.//Вісник Київського міжнародного університету. – К.: КиМУ, 2003.- 307с. – Вип.2. – С.189-195.

ВЗАЄМОДІЯ ВЕРБАЛЬНИХ (СЛОВЕСНИХ) І НЕВЕРБАЛЬНИХ (ЗОБРАЖУВАЛЬНИХ) ТЕКСТІВ У ЖУРНАЛІСТИЦІ

Доп. - Пиріг І., студ. гр. ЖТ-41.
Наук. кер. - ст. викл. Чубур В.В.

Робота присвячена проблемі взаємодії на сторінках газет і телебаченні вербальних (словесних) і невербальних (паралінгвістичних) текстів.

На перших стадіях розвитку людства тексти масової комунікації зводилися до мінімуму. Це були, переважно, невербальні тексти. Пралюдина успадкувала від найбільш розвинених мавп типові для них засоби комунікації – жести, пози, міміку, звуки. Чимало дослідників вважають, що австралопітеки, наприклад, вже мали систему символів у вигляді жестів, поз і т.д., тобто паралінгвістичну мову.

Невербальна мова має три типи знаків комунікації: симптоматичні, інтенціональні та довільні. Симптоматичні знаки характерні не лише для людини, але й для тварин, оскільки це спонтанні тілесні реакції живого організму, що не мають комунікативної дії (інтенції). Іншими словами, це жестове або мімічне позначення людиною або вищою твариною свого ставлення до нестандартної ситуації, що виникла.

Інтенціональні знаки виявляє і висловлює лише людина, здійснюючи ними комунікативну дію стосовно інших. Це, в основному, комунікація за допомогою жестів. Знаки, в основі яких лежать довільні жести, називаються довільними, комунікативна дія у цьому випадку здійснюється за допомогою жестової комунікації.

У словесній (вербальній) комунікації використовуване метафорично або фігурально слово набуває різноманітних значень залежно від контекстуальних відношень. Невербальна комунікація також підпорядкована цим відношенням: один жест може мати різні значення у різних контекстах і культурах. Ця комунікація має часово-просторовий характер, оскільки різні знаки (пози, гримаси, одяг і т.д.) виступають у сукупності і семіозис обумовлений цілісністю цих компонентів повідомлення у межах певного відрізка часу.

Варіація жесту – це поза тіла і міміка (вираз обличчя). Поза як комунікативна дія – це наповненість жесту, як основного знаку-індексу, нерелевантними (другорядними) жєстами і мімікою для посилення і надання значимості індексу з початковим значенням. Оскільки на газетній шпальті поряд із вербальними текстами постійно знаходяться невербальні (фото, художні, графічні матеріали), то постає проблема їх взаємодії,

взаємовпливу та сприйняття і витлумачення наслідків цього "сусідства" реципієнтом. Дослідженню цієї проблеми і присвячується дана робота.

РЕПРЕСОВАНА БУКВА Ґ

Доп. - Кривець О.В., ЖТ-41.
Наук. кер. – доц. Євграфова А.О.

Буква Ґ у сучасному українському алфавіті знайшла своє місце і посідає в абетці п'яту позицію. Ця традиційна літера була вилучена з української абетки у далекому 1933 році і протягом майже 60 років не мала права на існування. Відтоді питання про відродження літери Ґ стало не лише мовознавчим, а й цілком політичним.

Понад 370 років тому Мелетій Смотрицький, один з найосвіченіших українських філологів кінця XVI століття, запровадив літеру Ґ. Сам звук, очевидно, існував в усному мовленні задовго до вводу літери, бо вже в пам'ятках XIV-XV сторіч зустрічаються слова, в яких Ґ (звук) передавався буквосполученням КҐ: кґрунтъ, кґанок, Скрикґайло, кґвалт... Літеру Ґ зустрічаємо і в „Лексиконі” Памви Беринди (1629), у пізніших документах. Але заборона друкованого українського слова у Східній Україні наклала табу й на літеру Ґ. У Галичині ця буква переважала в граматиках, художніх творах та газетах минулого століття. Вперше запровадив її Й.Левицький у своїй граматиці 1834-го року. Борис Грінченко у своєму Словарі української мови (1907-1909) дав місце трьомстам словам з цією літерою. 6 вересня 1928 року букву Ґ було введено до українського алфавіту, і вона проіснувала поряд з літерою ґ майже 5 років, не змінюючись і не конкуруючи з нею. Ґ входила в офіційний правопис так званої „желехівки” і проіснувала до 1939-1944 рр.. у Галичині та на Закарпатті.

У Східній Україні після скасування заборон на друковане слово літера Ґ ввійшла до складу алфавіту, схваленого комісією петербурзької Академії наук, і вживалася до 1933 року.

Заборона графемі Г – це тільки маленький штрих до тієї кампанії, яку спрямували русофіли та українофоби на знищення специфічно українських мовних характеристик.

У часи хрущовської відлиги, 60-их роках було поновлене Г, проте тільки для фонетичної транскрипції. І, навіть це робилося непослідовно, в різного роду наукових працях домінувала літера g, бо всі відбитки букви Г вишукувалися радянською владою і нищилися – як вияв націоналізму.

Значною подією було вставлення Г до „Українського правопису” (видання 1990 та 1993 років). На жаль, до масового застосування Г не дійшло – через брак цієї літери в друкарських засобах.

Зараз дуже добре, що є поступ у відновленні літери Г. Але треба, як каже Олександра Захарків, узаконити словник-довідник О.Пономаріва з коментарями, в яких загальних та власних назвах слід запровадити (відновити) Г, а в яких залишити Г.

Історично склалося, що ця буква, яка зазнала багато репресій має стати повноправною українською орфографічною одиницею. Іншої долі в нашої багатостраждальної літери не може бути.

Література:

1. Пазяк О. З історії літери Г // Урок української. – 2002 - № 10. – С. 22.
2. Пономарів О. Фонемі Г та Г. Словник і коментар. – К., 1997.
3. Славутич Я. У яких словах писати Г // Мовознавство. - 1996 – № 1. – С. 63-67.

ДІЕСЛІВНА СИНОНІМІКА ТВОРІВ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА

Доп. - Гришук Л.М., 253 гр., СумДПУ.
Наук. кер. – канд.філол.наук. Ярова А.Г.

Юрій Андрухович – один із найпомітніших представників постмодернізму, член поетичного угруповання “Бу-Ба-Бу”. У 2000 році його було нагороджено премією “The Antonovych Foundation Inc.” за розвиток української літератури і культури. Творчий доробок поета і прозаїка заслуговує на увагу. Як представник постмодернізму, тобто всього того, що відбувається “після модернізму” (хоча за своєю внутрішньою структурою в постмодернізмі переплітаються всі ті явища культури, які заперечувалися модернізмом), Ю.Андрухович приніс нове і в мову літератури. У його текстах можна знайти, крім мови літературної, старий галицький та “діаспорний” її варіанти. Автор показує розмовне багатоголосся України і через нього малює різні групи українців, перетинаючи часові (розмова на Віллі з Грифонами) та просторові (мова діаспори, якою говорить пан Попель) кордони.

Надзвичайно яскраво з погляду мови представлена у текстах синоніміка. Оскільки най-розгалуженішою є дієслівна синоніміка, то саме її ми і розглядали.

Чи не найбільшим синонімічним рядом у сучасній українській літературній мові є ряд із домінантою *іти* – *ходити, рушати, прямувати, ступати, брести, блукати, лізти, валандатися, сунути, пливти, швендяти, шкутильгати,, плентатися, нипати, діал. катуляти...* Ось далеко не всі дієслова цього ряду, що трапляються у творах бубабіста. Ці загальномовні синоніми мають різноманітні відтінки значень. Ю.Андрухович доповнює цей ряд контекстуальними синонімічними одиницями: *урити* “*йти швидко геть*”, *гребти* “*йти поволі і без бажання*”, *пензлювати*

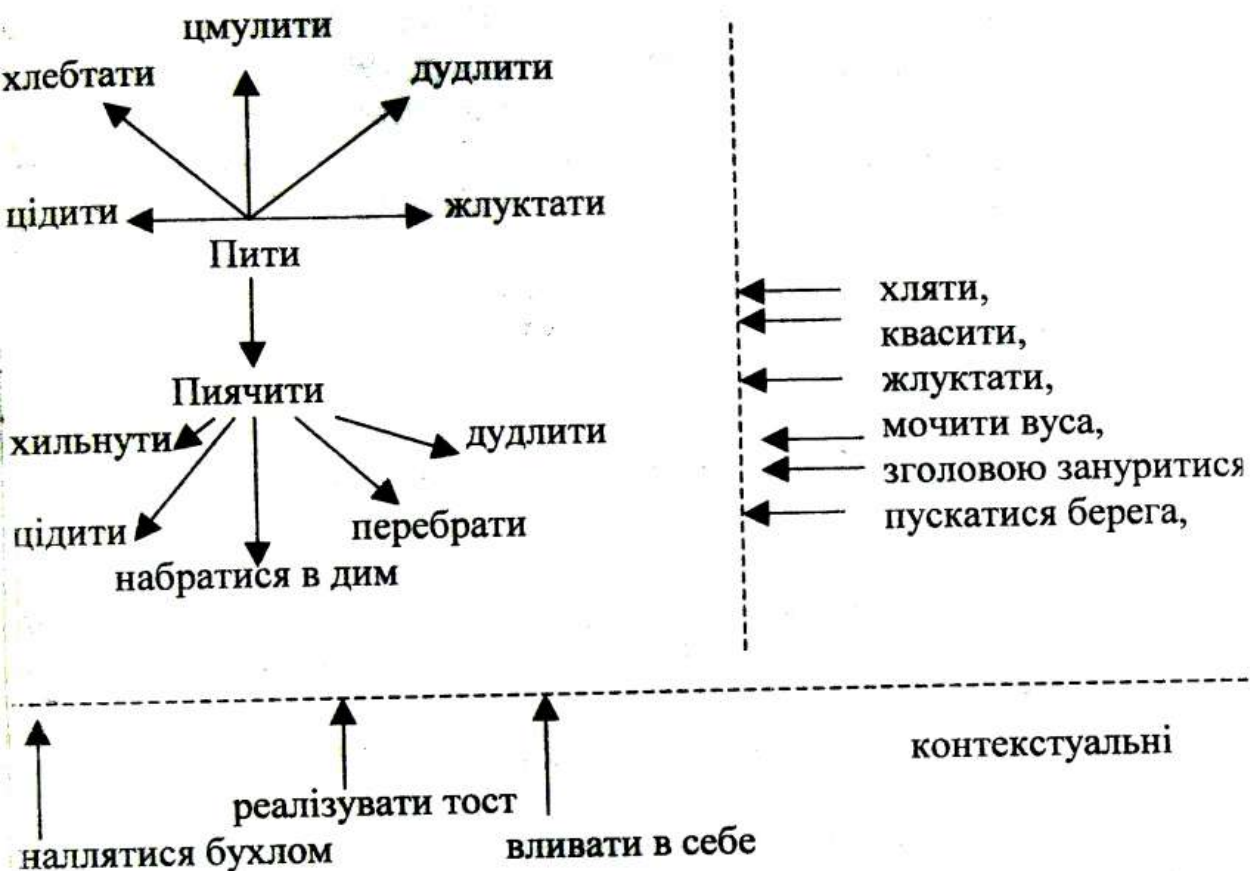
“йти у невідомому напрямку, куди-небудь”, *шлангувати* – те ж саме, що й *пензлювати*.

Не менш широко представлені синонімічні ряди з домінантами *бити*, *ударити*. Це слова доконаного і недоконаного виду із значенням “навмисне завдавати комусь ударів, намагаючись заподіяти біль або убити” [СУМ, т.2, с.168].

Загальнономовні синоніми становлять такі дієслівні одиниці: *гатити*, *гамселити*, *лупити*, *лупцювати*, *молотити*, *товкти*, *ляпнути*, *зацідити*, які зафіксовано в “Словнику синонімів української мови”. До цього ряду залучаємо і загальнономовні синонімічні одиниці, які у загаданому вище словнику не подаються, проте їх значення ми з’ясували за тлумачним словником. Це розм. *ляснути*, *копати* (*копнути*), *шваркнути* та діал. *валити*, *кляпнути*. Дієслова *відмагуляти* й *катрупити*, які також належать до цих синонімічних рядів, є діалектними. Вони не згадуються в жодному із наявних тлумачних словників, але значення їх можна з’ясувати з контексту.

Контекстуальні синоніми тут представлені слабо. Це дієслова *пальнути* та *тріпнути*. Це пояснюється, мабуть, багатим складом загальнономовних синонімів, наявних у текстах.

Розмаїтою є і синоніміка до слів *пити* (*пиячити*), що пояснюється описуваною у творі подією. Схематично цей ряд можна зобразити так:

Отже, з проаналізованого матеріалу випливає, що у творах Ю. Андруховича тісно взаємодіють дієслівні лексеми й сполуки, які становлять лексичну норму літературної мови, а також одиниці, що перебувають на периферії лексичної системи української мови.

Література.

1. Андрухович Ю. Рекреації. Роман. – К.:Час, 1997.
2. Андрухович Ю. Московіада /Рекреації. Роман. – К.:Час, 1997.
3. Андрухович Ю. Кохання і смерть по-лицарськи: визволення панни //Сучасність. – 1994. - №1. – С.69.
4. Словник синонімів української мови. – У 2-х т. – К.: Наукова думка, 1999 – 2000.

5. Словник української мови в 11-ти томах. – К.: Наукова думка, 1970-1980.
6. Новий тлумачний словник української мови / Укл. Яременко В., Сліпушко О. – К.: Аконіт, 1998.
7. Рогачова О. Специфіка постмодерного тексту в постконіальному контексті (на прикладі роману Ю. Андруховича “Рекреації”) // Молода нація. – 1999. – №10. – С.195.
8. Андрухович Ю. Бо все, що в мене є, – це мої сумніви // Слово і час. – 2001. – №8. – С. 67.

КАФЕДРА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

РОЛЬ ГУМАНІЗАЦІЇ В КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Доп. - ст. викл. Сірик А.Є.

Фізичне виховання студентської молоді має глибокі соціально-економічні передумови, на нього є обґрунтоване соціальне замовлення з боку суспільства, держави, виробництва. Заняття фізичним вихованням ефективно сприяють всебічному формуванню особистості фахівця, визначають його психофізичну готовність до життєдіяльності та високопродуктивної праці в умовах ринкового виробництва. Разом з тим, фізичне виховання студентської молоді реалізується далеко не адекватно запитам суспільства, держави і його можливостей. Спостерігається суб'єктивна тенденція зниження його ролі в загальній системі формування фахівців.

Аналіз сучасних проблем фізичного виховання показує, що його кризовий стан зумовлений багатьма причинами. Мають місце недостатнє матеріально-технічне, фінансове, інформаційне забезпечення, нечітке системне уявлення, неефективність дидактичного наповнення,

недостатній рівень гуманістичної, професійно-прикладної спрямованості і якості навчально-виховного процесу. На жаль, спостерігається низька активність студентів у їх фізичному вдосконаленні та творчому використанні фізкультурно-оздоровчої діяльності для досягнення їх особистих та професійних цілей.

Усе це сприяє різкому погіршенню дієздатності випускників вузів і об'єктивно знижує соціально-економічний потенціал нашого суспільства, сповільнює темпи його динамічного розвитку.

Одним з аспектів загальної концепції розвитку фізичного виховання є послідовна гуманізація навчально-виховного процесу, збільшення його професійно-прикладної дієвості, якості та ефективності в цілому. Визначальною умовою на сучасному етапі побудови педагогічного процесу є забезпечення творчої співпраці всіх його суб'єктів та особистісно-орієнтованої системи навчання.

Гуманізація процесу фізичного виховання полягає у створенні умов для усвідомленої участі студентів у задоволенні природних потреб до раціональної рухової активності, мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної культури, широкого використання методів особистісного підходу і принципів педагогіки співробітництва, вдосконаленні форм спілкування між студентом та педагогом.

У зв'язку із соціальним запитом на фізичне виховання і з урахуванням сформованих реалій, фізичне виховання у вищих навчальних закладах має розвиватися в таких напрямках:

- послідовна гуманізація навчально-виховного процесу та підвищення професійно-прикладної дієвості фізичного виховання;
- підвищення соціальної значущості та внутрішньовузівського статусу дисципліни "Фізичне виховання", підвищення ролі позаучбових форм навчання;
- розв'язання проблеми мотивації студентів до активних занять своїм фізичним удосконаленням;

- поліпшення кадрового, наукового, методичного, інформаційного, матеріально-технічного, фінансового забезпечення;

- запровадження сучасних методів керування фізичним вихованням на рівні вузу та розвиток зв'язку фізичного виховання з його системним оточенням.

З метою поліпшення якості і ефективності навчального процесу слід підвищити його технологічність, включати в програму в достатньому обсязі теоретичну, методичну і практичну підготовку студентів, насичити її дидактичне наповнення засобами і методами з традиційних для вузівського фізичного виховання видів спорту (легкої атлетики, плавання, гімнастики, спортивних ігор, лижного спорту) та видів спорту, що цікавлять сучасну студентську молодь (аеробіка, шейпінг, атлетична гімнастика, єдиноборства та ін.).

Особливу увагу приділяти підвищенню дієвості фізичного виховання на III-IV курсах, прагнучи прищепити студентам інтерес до динамічного самовдосконалення після закінчення вузу з метою забезпечення свого фізичного і матеріального добробуту.

З огляду на недостатню спрямованість молоді на своє фізичне вдосконалення, широко використовувати такі заходи, як регулярну діагностику стану здоров'я і фізичного стану студентів, державне та відомче тестування фізичної підготовленості, придбання досвіду творчого використання фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності для досягнення особистих і професійних цілей.

В міру соціально-економічного розвитку нашого суспільства фізичне виховання студентів повинно розвиватися і вдосконалюватися у напрямку подальшої гуманізації, демократизації, забезпечення потреби молоді в руховій активності, оволодіння особистісно-орієнтованим підходом та розширенням самодіяльного початку, інтеграції з дисциплінами та науками, покликаними ефективно формувати фізично дієздатну, надійну, всебічно розвинену особистість та фахівця відповідного рівня.

Література

1. Ведмеденко Б.Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури. – Київ, 1993
2. Домашенко А.В. Концепція розвитку фізичного виховання студентів у вузах України 3-4 рівнів акредитації// Физическое воспитание студентов творческих специальностей: Сборник научных трудов. - № 4. – 2002. – С.31-37.
3. Раевский Р.Т., Канишевский С.М., Лапко В.Г. Физическое воспитание студенческой молодежи в XXI веке: прогностическая концепция// Олимпийский спорт и спорт для всех: Тезисы V Международного научного конгресса/ Под ред. М.Е.Кобринского. – Мн.: Белорусская государственная академия физической культуры, 2001. – С.374.

РАЗВИТИЕ СКОРОСТНЫХ И СИЛОВЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ПЛОВЦОВ

Докл. – преп. Марченко А.В.,
асп. Бурла А.А.

Физическая подготовка пловца направлена на всестороннее развитие организма спортсмена, укрепление его здоровья, совершенствование двигательных качеств и навыков, т. е. на создание прочной функциональной базы для выполнения высоких и постоянно растущих тренировочных нагрузок в воде, базы для достижения высоких спортивных результатов. Плавание само по себе является одним из средств физической подготовки, в значительной мере способствующих повышению тренированности спортсмена, уровня развития его физических качеств. Однако этого недостаточно для разносторонней физической подготовленности пловца. Поэтому в дополнение к тренировкам в воде в спортивной практике применяется система разнообразных физических упражнений на суше.

Тренировка на суше и тренировка в воде, преследуя единую цель — подготовить организм пловца к эффективной спортивной борьбе, значительно отличаются по средствам и методам, по направленности и степени воздействия. Естественно, они могут дополнять друг друга, но не заменять. Тренировка на суше проводится в условиях, которые в ряде случаев позволяют спортсмену более полно, быстро и успешно решать некоторые задачи общего тренировочного процесса.

В тренировке на суше спортсмен имеет возможность использовать упражнения, позволяющие более разносторонне и эффективно влиять на развитие необходимых двигательных качеств и навыков. Кроме того, привычное устойчивое положение при твердой опоре помогает выполнять эти упражнения в оптимальном режиме. В физической подготовке пловца могут применяться разнообразные средства: плавание всеми способами, в том числе с многочисленными вспомогательными упражнениями; силовые упражнения с отягощениями (штанга, гантели, набивные мячи, резиновые амортизаторы); кроссовый бег; спортивные игры; гребля; изометрические упражнения и др.

По направленности воздействия применяемые средства обычно делят на средства общей физической подготовки (ОФП) и средства специальной физической подготовки (СФП). В подготовке пловца такое деление весьма условно, так как цели и задачи использования этих средств в большинстве случаев близки.

К наиважнейшим качествам пловца, развитию которых необходимо уделять внимание, как новичку, так и спортсменам — разрядникам являются скоростные и силовые способности.

Быстрота пловца — качество, которое трудно поддается развитию и быстро утрачивается. Поэтому в процессе занятий необходимо широко использовать средства, развивающие быстроту движений.

К таким упражнениям относятся общеразвивающие гимнастические упражнения, выполняемые в высоком темпе;

плавание по элементам и в волной координации коротких отрезков в около предельном или предельном темпе.

Развитие быстроты движений зависит от способности мобилизовать свою волю. Этому служит ряд широко известных в практике методических приемов, таких, как введение в тренировочное занятие элемента состязания, использование лидера, применение звуковых сигналов, навязывающих пловцу определенный темп движений.

Развить качество быстроты можно, выполняя движения конечностями в очень высоком темпе, достигающем предельного.

Скоростные упражнения, требующие максимального проявления нервно-мышечных усилий, ограничены 4-8 с. При более длительном выполнении скоростных упражнений происходит снижение темпа.

Учитывая это, скоростные упражнения следует прекращать, если темп их снижается. Так как упражнения выполняют в короткие промежутки времени, их следует повторять многократно.

Выполняя гребковые движения, спортсмену приходится преодолевать сопротивление воды, которое возрастает при увеличении скорости. Следовательно, повышение скорости будет зависеть от уровня силовой подготовки.

Преодолевая дистанцию, пловец выполняет множество гребковых движений, каждое из которых требует применения силы. Силовая подготовка пловца должна быть направлена не на развитие абсолютной силы, необходимой, например, штангисту, выполняющему лишь, одно движение с максимальным усилием, а на развитие силовой выносливости.

Если учесть, что пловец совершает гребковые движения руками и ногами с высокой скоростью, то ему необходима также и скоростно-силовая подготовка.

Упражнения с гантелями.

Упражнения с гантелями отличаются большой динамичностью и значительным физиологическим

воздействием на организм. Их выполняют главным образом для развития силы рук, гибкости, укрепления мышц туловища и живота. Для занятий используют гантели весом по 1-3 кг.

Упражнение 1, И.П. - ноги на ширине плеч, руки внизу с гантелями. Одновременное маховое движение прямыми руками вперед - вверх. Обратным движением опустить руки вниз.

Упражнение 2. И.П. - ноги на ширине плеч, туловище наклонено вперед до горизонтального положения. Прямые руки с гантелями отведены назад. Одновременное маховое движение прямыми руками вперед до горизонтали. Обратным движением вернуть руки назад.

Упражнение 3. И.П. - ноги на ширине плеч; одна, рука с гантелью сверху, другая внизу. Маховыми движениями менять положение рук.

Упражнение 4. И.П. - ноги на ширине плеч, туловище наклонено вперед до горизонтального положения - одна рука с гантелью впереди, другая - сзади. Маховыми движениями менять положение рук.

Упражнение 5. И.П. - то же, но руки согнуты в локтях, ладони внутрь. Шаховыми движениями менять положение рук.

Упражнение 6. И.П. - ноги на ширине плеч, руки с гантелями опущены вниз. Дугообразные скрестные движения прямыми руками спереди (движения снаружи и внутрь).

Упражнение 7. И.П. - ноги на ширине плеч, туловище слегка наклонено вперед, руки с гантелями направлены в стороны. Круговое вращение прямыми руками вперед. Имитация движений, как при плавании баттерфляем.

Упражнение 8. И.П. - ноги на ширине плеч, одна рука внизу, другая сверху. Противоположные движения прямыми руками - правая вперед, левая назад. То же, меняя направление рук.

Упражнение 9. И.П. - ноги на ширине плеч, вытянутые руки вправо (на уровне плеч). Маховым движением перевести руки вправо и, не опуская их, вернуть в исходное положение.

Упражнение 10. И.П. - ноги шире плеч, вытянутые руки в стороны на уровне плеч. Повороты туловища до отказа вправо и влево (руки не расслаблять).

Упражнение 11. И.П. - ноги шире плеч, руки с гантелями вверх. Наклоны туловища вправо и влево ("маятник").

Упражнение 12. И.П. - ноги шире плеч, руки согнуты в локтях, гантели за головой. Наклоны туловища вправо и влево.

Упражнение 13. И.П. - ноги шире плеч, туловище наклонено вперед до горизонтального положения, выпрямленные руки разведены в стороны. Повороты туловища вправо и влево (руки не расслаблять).

Упражнение 14. И.П. - ноги шире плеч, руки с гантелями вверх. Наклон туловища вниз, руки с гантелями до отказа отводятся назад между ног. Обратным движением вынести прямые руки по большой дуге, отвести их назад, прогнуться в пояснице.

Упражнение 15. И.П. - ноги шире плеч, туловище наклонено вниз, руки опущены. Круговое вращение туловищем вправо и влево (прямые руки с гантелями описывают большой круг).

Упражнение 16. И.П. - лежа на спине, носками зацепиться за гимнастическую скамейку или стенку, руки согнуты в локтях за головой. Сгибаясь в тазобедренном суставе, сесть. Обратным движением возвратиться в исходное положение.

Упражнение 17. То же, но сидя на скамейке.

Упражнение 18. И.П. - лежа на груди, зацепиться ступнями за рейку гимнастической скамейки или стенки; руки, согнутые в локтях, за головой. Прогибаясь в пояснице, наклонить туловище назад.

Упражнение 19. И.П. - ноги вместе, руки с гантелями опущены вниз. Выпад правой вперед, прямые руки маховым движением поднять вверх и отвести до отказа назад. Отталкиваясь правой ногой, обратным движением рук возвратиться в исходное положение (то же - с другой ноги).

Упражнение 20. И.П. - то же, выпад правой ногой в сторону, руки дугами поднять вверх. Отталкиваясь ногой, обратным

движением рук возвратиться в исходное положение (то же-с другой ноги)

Упражнение 21. И.П. - "НА СТАРТ". Имитация стартового прыжка вверх.

Упражнение 22, И.П. - ноги шире плеч, туловище наклонено вниз, руки с гантелями вытянуты вперед. Поворачивая руки кнаружи, выполнить движение, как при гребке в способе "басс".

Упражнение 23. И.П. - ноги на ширине плеч, туловище слегка наклонено вперед, одна рука вверху, другая - внизу. Имитация грибковых движений прямыми руками как при плавании кролем на груди

Упражнение 24. И.П. - лежа на скамейке на спине, одна рука вдоль бедра, другая - за головой. Имитация движений руками как при плавании - кролем на спине.

Упражнение 25. И.П. - ноги на ширине плеч, прямые руки с гантелями вверху. Опуская руки до отказа назад, согнуть их в локтях.

Упражнения с гантелями (каждое движение в ту или другую сторону) выполняют до 20-25 раз и более. Для большего воздействия на организм их следует выполнять в достаточно быстром темпе. Дозировка варьируется по усмотрению преподавателя.

После выполнения трех-четырех упражнений рекомендуется углубленное дыхание и движения на расслабление.

В дальнейшем по мере втягивания организма в работу с отягощениями после упражнений с гантелями эти же движения повторяют без них. Такой прием помогает снять напряжение мышц.

Занятия с гантелями лучше проводить по заранее составленному комплексу, начиная с восьми - десяти упражнений.

Каждый комплекс упражнений в зависимости от степени подготовленности спортсменов можно применять в тренировке несколько раз. Переходить от одного комплекса к другому

следует через несколько занятий. На каждом занятии к комплексу можно добавлять одно - два новых упражнения.

Упражнения с набивными мячами

Упражнение 1. И.П. - ноги на ширине плеч, мяч в согнутых руках за головой. Наклон туловища до прямого угла и возвращение в И.П.

Упражнение 2. И.П. - ноги на ширине плеч, мяч в вытянутых руках вверх. Наклон туловища до прямого угла и возвращение в И.П.

Упражнение 3. И.Д. - ноги шире плеч, мяч в прямых руках вверх. Сгибая правую ногу, - наклон туловища влево; обратным движением, сгибал левую ногу, - наклон вправо.

Упражнение 4. И.П. - то же. Круговое вращение туловищем вправо и влево.

Упражнение 5, И.П. - ноги на ширине плеч, мяч в прямых руках внизу. Приседание на полной ступне, руки с мячом поднять вверх. Вставая, опустить мяч вниз.

Упражнение 6. И.П. - стоя на краю скамейки, ноги на ширине плеч, мяч в прямых руках вверх. Наклониться вперед и достать мячом пол. Выпрямляясь, вернуться в И.П.

Упражнение 7. И.П. - лежа на спине на полу или на гимнастической мате, мяч закат между внутренними сторонами ступней, ноги выпрямлены. Руки в стороны. Согнуть ноги в тазобедренных в коленных суставах. Обратным движением возвратить ноги в И.П.

Упражнение 8. И.П. - то же. Согнув прямые ноги, коснуться мячом пола за головой. Обратным движением возвратиться в И.П.

Упражнение 9. И.П. - то же. Согнуть прямые ноги до вертикального положения. Обратным движением возвратиться в И.П.

Упражнение 10. И.П. - лежа на спине на полу или на гимнастическом мате, мяч в прямых руках за головой, ноги выпрямлены. Сгибая туловище, наклониться вперед, касаясь мячом пола. Обратным движением возвратиться в И.П.

Упражнение 11. И.П. - сед ноги врозь, мяч в прямых руках • вверху. Наклон к правой ноге, коснуться мячом ступни. Обратным движением возвратиться в И.-П. Последующий наклон к левой ноге.

Упражнение 12. И.П. - лежа поперек скамьи, зацепиться ступнями за рейку гимнастической стенки, мяч в согнутых руках за головой. Прогибаясь в пояснице поднять туловище вверх. Обратным движением возвратиться в И.П.

Упражнение 13. И.П. т ноги шире плеч; мяч в прямых руках вверху. Наклонить туловище вниз, мяч пронести до отказа между ног назад. Обратным движением возвратиться в И.П.

Упражнение 14.И.П. - ноги шире плеч, выпрямленные руки в стороны. Мяч на ладони правой руки. Движением правой руки влево переложить мяч на ладонь левой, правую руку отвести вправо (то же - левой рукой).

Упражнение 15. И.П. - нога шире плеч, мяч у груди в согнутых руках. Вытолкнуть мяч и поймать его.

Упражнения в парах

Упражнение 16. И.П. - встать друг против друга на расстоянии 8-10 м, ноги на ширине плеч. Броски мяча друг другу прямыми руками из-за головы.

Упражнение 17. И.П. - то же. Броски (толчки) мяча от груди.

Упражнение 18. И.П. - встать левым боком друг к другу. Броски мяча прямой правой рукой из-за головы.

Упражнение 19. И.П. - встать правым боком друг к другу. Броски мяча прямой рукой, из-за головы.

Упражнение 20. И.П. -.встать спиной друг к другу на расстоянии 6-8 м. Броски мяча двумя руками с поворотом вправо, ловля мяча с поворотом влево "восьмерка" (то же - в обратную сторону).

Упражнение 21. И.П. - встать спиной друг к другу на расстоянии 8-10 м. Броски мяча прямыми руками через голову с прогибанием туловища назад; ловля мяча с поворотом лицом к мячу.

Упражнение 22. И.П. - сед на матах или на полу, ноги врозь, друг против друга на расстоянии 4-5 м. Бросок мяча двумя руками из-за головы; партнер - ловит мяч и переходит с ним в положение лежа, руки за головой. С возвращением в сед бросить мяч первому партнеру.

Упражнение 23. И.П. - сед ноги врозь на расстоянии 4-6 м. Мяч у одного из партнеров на ладони правой руки за спиной. Бросок мяча партнеру с наклоном туловища вперед (то же - левой рукой).

Упражнение 24. И.П. - стойка на коленях на расстоянии 4-6 м друг от друга. Мяч у одного из партнеров на ладони правой руки за спиной. Бросок мяча с наклоном туловища вперед; (то же - левой рукой)

Упражнение 25. И.П. - стойка, левая нога на колене, правая - согнутая в колене, на правой ступне, туловище отведено назад. Мяч в прямых руках у одного из партнеров. Бросок мяча из-за головы с наклоном вперед.

Упражнение 26, И.П. - встать друг против друга на расстоянии 1 м. Толчки мяча от груди.

Упражнение 27. И.П. - сед ноги врозь на расстоянии 1 м друг от друга. Имитация игры в волейбол.

Упражнение 28. И.П. - встать друг против друга на расстоянии 5-8 м, ноги шире плеч, наклониться (мяч у одного из партнеров внизу). Посылая руки вперед и разгибая туловище до горизонтального положения, бросить мяч партнеру.

Каждое упражнение с набивным мячом, как и с гантелями, выполняют 20-55 раз и более. Можно индивидуально дозировать нагрузку, меняя количество повторений и вес мяча.

Предпочтение следует отдавать выполнению упражнений в быстром темпе.

Занятия с набивными мячами лучше всего проводить по заранее составленному комплексу, в котором наибольшее место должно быть отведено упражнениям для рук и укреплению мышц туловища. Комплекс' может состоять вначале из восьми - десяти упражнений, затем количество упражнений увеличивают.

Для развития силы полезны также упражнения на таких гимнастических снарядах, как перекладина (подтягивание), брусья (сгибание и разгибание рук в упоре), кольца (подъем силой).

ВОДНЫЕ ПРОЦЕДУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ОРГАНИЗМ ЧЕЛОВЕКА

Докл. — преп. Марченко А.В.,
доц. Бурла А.М.,
ст. преп. Котов В.Ф.

С глубокой древности известно, что плавание и физическая красота человека не делимы. Индийские философы были убеждены, что «10 преимуществ дает омовение: ясность ума, свежесть, бодрость, здоровье, силу, красоту, молодость, чистоту, приятный цвет кожи и внимание красивых женщин».

Плавание оказывает своеобразное, присущее только этому виду спорта, влияние на организм человека. Находясь в воде, человек испытывает ощущение, во многом сходные с состоянием невесомости, поскольку плотность воды в 769 раз больше плотности воздуха. Это обстоятельство позволяет человеку находиться в ней в расслабленном антигравитационном состоянии, при чём своеобразном — горизонтальном — положении.

Всем хорошо известно, что правильная и красивая осанка положительно влияет на психику, на самочувствие. Именно

умение правильно держаться и двигаться в значительной степени определяет внешний вид.

Правильная осанка — это красота, культура тела. При правильном строении тела создаются более благоприятные условия для всестороннего развития организма, деятельности внутренних органов, обеспечивающих лучшее и более экономное протекание жизненных процессов.

Оздоровительное действие физических упражнений в воде проявляется в любом возрасте. В детском и юношеском возрасте преобразовательные возможности плавания выражены более значительно благодаря пластичности находящегося в процессе роста и развития организма. Именно поэтому подростки и юноши, занимающиеся плаванием, значительно опережают в росте и уровне физического развития своих сверстников.

Плавание создает мышечный корсет, закрепляющий позвоночный столб в естественном прямом положении или близком к нему. У пловца прекрасно развиваются все группы мышц. Гармоничность развития мышц обеспечивается равномерным распределением нагрузки на мышцы спины, ног и рук.

Фигура пловца отличается стройностью линий — вода как бы "обтачивает" все углы, придает обтекаемость фигуре. Мышцы становятся сильными, очень работоспособными и в то же время не гипертрофированными. Вот почему систематические занятия плаванием следует считать прежде всего условием оптимального, гармонического формирования пропорций тела, а затем уже средством коррекции их нарушений.

Все перечисленные выше факторы, воздействующие на организм человека при плавании вызывают мощное корригирующее действие. Систематические занятия плаванием, в комплексе со специальными упражнениями на суше, помогут вам, сформировав мышечный корсет, избавиться от начальных нарушений осанки, укрепив свод стопы, — от плоскостопия.

Специально подобранные упражнения в воде помогут вам изменить форму ног и др.

Занятия плаванием создают благоприятные условия для работы сердечнососудистой системы, поскольку в воде физические нагрузки происходят в антигравитационных условиях, при горизонтальном положении тела. Положительное влияние на работу сердца и сосудов оказывает также отсутствие статического напряжения. Ритмичные сокращения мышц в сочетании с глубоким дыханием усиливают приток венозной крови к сердцу. В этих условиях оно выталкивает кровь через артериальную систему к периферии по горизонтали, а не по вертикали, как обычно, т.е. работает в облегченных условиях. Мышцы, сокращаясь, действуют, как насос, помогая выталкивать кровь по венозной системе к сердцу. Все это благотворно действует на органы кровообращения.

У людей, занимающихся плаванием, сердце более выносливо. В покое оно сокращается не чаще 60-65 раз за 1 мин, каждое движение мощное. При таком ритме само сердце больше отдыхает, успевает обильно омыться кровью через сеть кровеносных сосудов, тем самым сохраняется в хорошем рабочем состоянии. Тренированное сердце пловца затрачивает меньше усилий на перекачивание крови и тем самым экономится значительная часть энергии сердечных сокращений.

Учеными доказано, что систематические занятия плаванием оказывают положительное влияние на состояние кровеносных сосудов: увеличивается их сократительная способность, эластичность и крепость, улучшается энергетический обмен веществ в стенках сосудов, обновляется их ткань. Тем самым предупреждается отложение на стенках сосудов холестерина. Установлено также, что у пловцов диаметр артерий, в том числе и венечных, увеличивается в 1,5-2 раза.

Наконец, установлено, что у людей, занимающихся плаванием, нормализуется артериальное давление, оставаясь годами, десятилетиями таким же, каким оно было в 20-30 лет, и чаще всего составляет 16/10,7 кПа (120/80 мм рт.ст.).

Плавание способствует активизации периферического кровообращения, заставляя действовать вместе с основными сосудами и дополнительные, увеличивая тем самым капиллярное русло в работающих органах. Действующие коллатерали, не допуская нарушений в деятельности сердечной мышцы, сами поддерживаются в рабочем состоянии.

Аналогичные изменения происходят и в системе дыхания, поскольку эти системы работают в тесной взаимосвязи, обеспечивая совместно доставку работающим органам кислорода и питательных веществ, а также удаление продуктов обмена.

Систематические занятия плаванием положительно влияют на систему дыхания, заметно укрепляют и улучшают ее деятельность. Связано это прежде всего с тем, что пловец дышит в необычных условиях. Вдох и выдох он совершает, преодолевая сопротивление воды. Это способствует развитию дыхательных мышц, увеличению жизненной емкости легких, совершенствованию дыхательного ритма.

В результате занятий плаванием вырабатывается совершенный тип дыхания: оно становится глубоким и полным и потому более редким. Обычно взрослый человек в покое выполняет в минуту 14-16 дыхательных циклов, а пловец — 7-8. При такой частоте дыхания легкие и связанные с ними органы успевают хорошо отдохнуть, получить полноценное питание, их износ замедляется.

Давайте обратим внимание на работу диафрагмы — одной из главных дыхательных мышц организма — во время плавания. Исследования показали, что при глубоком дыхании во время плавания, когда диафрагма опускается в нижнее положение, она каждый раз давит на печень, а через нее на другие органы, массируя их и способствуя полноценной деятельности.

Специалисты отмечают, что при глубоком дыхании во время плавания осуществляется хороший массаж сердца. Ведь наш главный двигатель лежит в углублении между легкими,

которые при своем движении то эластично надавливают на сердечную мышцу, то как бы отпускают ее.

Регулярные занятия плаванием развивают глубокое, полное дыхание, мощные дыхательные мышцы и подвижность грудной клетки. Это позволит избежать многих заболеваний, а также преждевременного наступления старческой предрасположенности к атрофии мало действующих частей легочной ткани, будет способствовать хорошей вентиляции легких во время работы, оказывать положительное массирующее воздействие на внутренние органы.

Реакция нервной системы под влиянием водных процедур намного превосходят по своей степени те же реакции, возникающие в обычных условиях, на воздухе. При этом качество образующихся нервных связей рождается количеством и силой температурных, двигательных и многих других факторов воздействия водной Среды, солнечной радиации и воздуха.

Вода, действуя на кожные рецепторы, повышает электрическую активность биотоков, их напряжение, заставляя все нервные клетки работать в полную силу. Под влиянием воды и воздуха от периферии к центру со всех участков тела к 15 млрд. нервных клеток центральной нервной системы идет поток мощных импульсов. Водная среда оказывает огромное тонизирующее влияние на нервную систему человека. Нервные окончания, сосредоточенные в коже, способны дифференцированно воспринимать температурные раздражители а также давление водной среды. Через восприимчивые нервные структуры кожи осуществляется множество рефлексов автономной нервной системы, регулирующей деятельность внутренних органов. Плавание оказывает уравнивающее действие на автономную нервную систему, умеренно снижая тонус симпатического ее отдела и повышая активность парасимпатического. Это приводит к нормализации деятельности сердечно-сосудистой, дыхательной, пищеварительной систем.

Регулярные занятия плаванием дисциплинируют человека, что в свою очередь, помогает легче переносить различные стрессовые ситуации, в которые время от времени мы попадаем.

Плавание способствует продлению активной жизни, являясь мощным источником положительных эмоций.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФИЗИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ЗАНЯТИЙ СО СТУДЕНТАМИ В ЦЕЛЯХ ПРОФИЛАКТИКИ И ЛЕЧЕНИЯ ВАРИКОЗНОГО РАСШИРЕНИЯ ВЕН

Докл. – доц. Бурла А.М.,
ст. преп. Долгова Н.А.,
преп. Черняк Н.В.

Целью работы явилось раскрытие особенностей проведения занятий со студентами СГПИ им. А.С.Макаренка, которые имеют варикозное расширение вен нижних конечностей.

Для достижения поставленной цели решались следующие задачи:

1. Разработать комплекс упражнений для занятий со студентами, имеющими варикозное расширение вен.

2. Выявить отличительные черты данного комплекса от других, ранее разработанных.

3. Используя средства физической культуры, вести профилактику варикозного расширения вен.

Большое количество женщин и мужчин, юношей и девушек имеют различные заболевания сосудов, такие как облитерирующий эндартерит, различные виды атеросклероза, варикозное расширение вен.

Опасность этого заболевания заключается в дальнейших патологических изменениях стенок сосудов и, в следствие этого, заболевания некоторых внутренних органов. Осложнения проявляются в тромбофлебитах - закупорках сосудов, разрывах венозных узлов и кровотечениях. Трофические нарушения: отек, индурация, язва - приводят к потере трудоспособности.

Возникновению заболевания и его развитию способствуют так называемые факторы риска - особенности внутренней среды организма и условий жизни, повышенное кровяное давление, избыточный вес, сахарный диабет, неблагоприятная наследственность, чрезмерное содержание жиров и холестерина, недостаточная физическая активность, курение, психоэмоциональное перенапряжение и др.

Варикозное расширение вен в бассейне большой и реже малой подкожных вен нижних конечностей. Различают первичное и вторичное расширение вен. Первичное расширение большой подкожной вены обусловлено рядом причин: врожденной наследственности клапанного аппарата, слабостью венозной сетки, постоянным высоким гидростатическим давлением крови, нарушением оттока крови, сбросом артериальной крови через артеровенозные шунты. Предрасполагают к варикозному расширению чрезмерная физическая нагрузка, длительное стояние, нарушение сосудистого тонуса в результате инфекции.

Вторичное варикозное расширение вен возникает как комплексаторная реакция при тромбозе глубоких вен голени и бедра. Резкое повышение в основном венозном стволе ведет к увеличению оттока по комуникантным венам и постепенному развитию клапанной недостаточности в этих сосудах. В варикозно - расширенных венах наступает замедление кровотока, снижается насыщение крови кислородом. Недостаточность капиллярного кровоснабжения, повышенная проницаемость венозной сетки приводят к нарушению питания тканей: развиваются отек и склеротические изменения подкожной жировой ткани, пигментация кожных покровов с последующим образованием трофических язв. По мере развития

болезни наступает выраженная атрофия всей венозной стенки, в результате чего возникают цилиндрические, мешчатые, змеевидные или смешанные расширения вен. Более частое поражение большой подкожной вены обусловлено ее анатомическими особенностями надфасциальным положением /Д.Ф.Скрипниченко 1994/

Клиническая картина: сначала больных беспокоит только косметический дефект - расширение вен на голени и бедре. Однако вскоре появляются отеки на стопах, особенно к концу рабочего дня, возникает чувство усталости, боли, судороги в икроножных мышцах. Отеки проходят к утру или при поднятом положении конечности. Постепенно развивается пигментация кожных покровов в нижней трети голени, затем образуются язвы в области внутренней лодыжки.

При начальных признаках заболевания и наличии факторов риска для профилактики дальнейшего развития заболевания необходимо устранить те из них, на которые можно воздействовать. Поэтому эффективными являются занятия ЛФК, диета со снижением продуктов, богатых холестерином и жиром, отказ от курения, а также выбор подвижного режима и трудоустройства.

Учитывая отмеченное, мы разработали методику проведения занятий физической культурой для лиц, имеющих варикозное расширение вен нижних конечностей.

С сентября по май 2003 - 2004 года мы наблюдали группу студентов в количестве 11 человек, имеющих варикозное расширение вен нижних конечностей. Для учета эффективности влияния физических упражнений на организм занимающихся, были использованы следующие методы влияния - антропометрические измерения (окружность нижних конечностей на разных уровнях, кистевая и стантовая динамометрия, спирометрия, рост, вес, изучение функциональных показателей: АД, ЧСС задержка дыхания на вдохе и выдохе, ЖОЛ. Кроме перечисленных методов для учета динамики функционального состояния организма под влиянием средств ФК применялись функциональные пробы,

специфические для пораженных конечностей - проба Тренделенбурга - Троянова и проба Дельте - Петерса.

Для оздоровления занимающихся, мы предложили режим двигательной активности, который включает недлительные медленные прогулки и пробежки на свежем воздухе до 30 минут, гимнастические упражнения, плавание, малоподвижные игры.

Опрос, анкетирование, наши педагогические наблюдения свидетельствуют о том, что 75 - 80 % % занимающихся свободно переносят предлагаемые нагрузки, что позволило увеличить число занятий с 4 до 6 часов в неделю.

Анализ полученных данных показал, что у студентов, занимающихся по данной методике, произошли положительные изменения функциональных, антропометрических показателей и эти изменения были более выраженными, чем у студентов, занимающихся в обычных спецгруппах, что свидетельствует о эффективности данной методики.

Вывод: опыт нашей работы может быть использован для проведения занятий физкультурой в спецгруппах как высших так и средних учебных заведениях со студентами, имеющими варикозное расширение вен нижних конечностей.

ПРОЯВЛЕНИЕ СКОРОСТНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ЧЕЛОВЕКА И МЕТОДИКА ИХ РАЗВИТИЯ

Докл. – ас. Бурла А.М., Лысенко А.В.

Существует множество определений понятия «быстрота движения». Ниже приводим лишь некоторые из них, наиболее часто встречающиеся в литературных источниках и, как нам представляется, наиболее полно отражающие ее содержание. «Под быстротой как физическим качеством понимается способность человека совершать двигательные действия в максимальный для данных условий отрезок времени» - (Б.А. Ашмарин, 1990, В.П. Филин, Л.П. Матвеев, 1977, 1990)

«Под быстротой понимают комплекс функциональных свойств человека, непосредственно и по преимуществу определяющих скоростные характеристики движения, а также время двигательной реакции» - (В.М. Зациорский, 1980).

«Быстрота- это способность человека в течении ограниченного времени в ответ на внешнее воздействие (прямое или опосредованное) совершать двигательное действие с предельно возможной для него скоростью или частотой движений»- (Н.В. Зимкин, 1979).

Как видим, различные по форме определения быстроты движений характеризуют сложность и многогранность ее содержания. Сегодня ни у кого не вызывают сомнений тот факт, что быстрота движений не обеспечивается одним фактором, а является комплексным двигательным качеством человека. Многочисленные данные позволяют считать, что основными (элементарными) формами проявления быстроты являются:

- 1) латентное время двигательной реакции;
- 2) максимальная скорость выполнения одиночного движения (при условии, что внешнее сопротивление невелико);
- 3) частота движений.

Актуальность работы : изучение особенностей развития скоростных качеств легкоатлета остается и в настоящее время еще малоисследованной.

Цель работы: изучить особенности развития скоростных качеств легкоатлета.

Задачи:

1. Сделать аналитический обзор научно-методической литературы по вопросу развития скоростных и скоростно-силовых качеств легкоатлета.
2. Изучить особенности развития скоростных качеств легкоатлета.
3. Исследовать взаимосвязь скоростных и скоростно-силовых качеств легкоатлета.

Методы исследования:

1. анализ научно-методических источников;
2. наблюдения.

Важную роль в достижении высоких спортивных результатов в беге на короткие и средние дистанции играют скоростные и силовые способности бегуна. Проявление первых из них, в частности быстроты движений, увязывают с основными свойствами нервной системы. В то же время рядом исследований показано, что быстрота движений наследственно обусловлена, поскольку генетически детерминированы свойства нервной системы и возможности анаэробной системы энергообразования обеспечивающей выполнение быстрых движений (Ю.Н. Фурман),

Скоростные способности бегуна однако определяются не только быстротой движений но и уровнем развития силы мышц. Установлено что на проявление относительной силы значительное влияние оказывают наследственные факторы тогда как абсолютная сила преимущественно обусловлена средовым влиянием – тренировкой. Существенная наследственная зависимость выявлена и в отношении проявления гибкости в суставах которая играет немаловажную роль в овладении рациональной техникой бега. Однако на темпы развития этого качества оказывают примерно одинаковое влияние наследственность и тренировка.

Наследственный фактор может оказывать существенное влияние на физическое развитие спортсмена в целом и каждого в отдельности а также на производительность энергетических систем организма и прирост его функциональных возможностей под воздействием спортивной тренировки. При этом необходимо учитывать что генетическая информация составляющая основу наследственности в полной мере может реализоваться только в том случае если она в каждом случае будет оптимально взаимодействовать с тренировочными

нагрузками соразмерными морфологическим и функциональным особенностям организма конкретного бегуна.

Признавая роль наследственного фактора в развитии физических качеств, тем не менее необходимо ориентироваться и на исключительно большие возможности спортивной тренировки. Однако только рационально организованная тренировка, основанная на учете врожденных и приобретенных индивидуальных особенностей того или иного спортсмена, может обеспечить достижение максимального для него уровня физической подготовленности.

Эффективная соревновательная деятельность в беге на короткие и средние дистанции в первую очередь обеспечивается возможностями функциональных систем организма и уровнем физической подготовленности, а также волевыми качествами и технической подготовленностью. Скоростная подготовленность бегунов рассматривается как важнейшая составная часть системы спортивной тренировки легкоатлета на различных этапах многолетне спортивной подготовки.

Для бегунов на короткие и средние дистанции большое значение имеют комплексные формы проявления скоростных способностей, к которым относятся:

- способность к достижению высокого уровня дистанционной скорости;
- умение быстро набирать скорость на старте;
- выполнять с высокой скоростью движения (ускорения).

Основными предпосылками скоростных способностей являются подвижность нервных процессов и эффективность нервно-мышечной координации. Кроме того, рассматриваемые способности определяются и особенностями мышечной ткани: соотношения мышечных волокон, их эластичностью. Проявление скоростных способностей тесно связано также с уровнем развития силы, гибкости и координационных способностей, совершенством спортивной техники и, наконец, возможностями биохимических механизмов к быстрой мобилизации и ресинтезу анаэробных поставщиков энергии.

Биохимическую основу скоростных способностей составляют содержание АТФ в мышцах, скорость ее расщепления под влиянием приходящего нервного импульса, а также быстрота ресинтеза АТФ. При спринтерском беге на короткие дистанции, когда требуется проявление максимальной быстроты, относительная величина кислородного долга составляет 95 % и более от кислородного запроса, причем в данном случае алактатная часть этого долга наибольшая. Объясняется это тем, что в процессе кратковременных спринтерских нагрузок креатин-фосфокиназный механизм ресинтеза АТФ используется в максимальной мере, а гликолитический не успевает достичь своей максимальной активности. Тем не менее содержание молочной кислоты к концу бега на 100 м достигает довольно высоких величин – 16,6 ммоль/л и более. В тех же случаях, когда упражнение более кратковременно, содержание молочной кислоты возрастает незначительно, Например, в беге на отрезках дистанции 20 и 30 м оно достигает лишь 5,5 ммоль/л.

Характеризуя скоростные способности, следует учитывать, что элементарные формы их проявления лишь создают предпосылки для успешной скоростной подготовки, развитие же скоростных комплексных способностей должно составлять ее основное содержание. Комплексное проявление скоростных способностей определяется спецификой соревновательной деятельности, в частности бега на средние и длинные дистанции (В.Н.Платонов, 1997).

Уровень проявления скоростных качеств у квалифицированных бегунов на короткие и средние дистанции во многом зависит от подбора таких средств и методов, которые обеспечили бы предельное проявление скоростных способностей. Как показывает практика, необходимость выполнения скоростных упражнений на предельном уровне довольно часто игнорируется и заменяется скоростной работой хотя и больших объемов, но с интенсивностью, значительно уступающей максимально доступной. Тем не менее, скоростная подготовка не может быть ограничена выполнением упражнений

только с максимальной и близкой к ней интенсивностью. Совершенствованию скоростных различных способностей способствуют упражнения, выполняемые и с меньшей интенсивностью – 85-90 % от максимально доступной. Именно большая вариативность интенсивности скоростной работы при выполнении отдельных упражнений с широким использованием средств, требующих предельной мобилизации скоростных качеств, является одним из неперенных условий планомерного повышения уровня скоростных способностей бегунов (Л.П. Матвеев, 1999).

При развитии скоростных способностей бегунов обычно применяется повторный метод тренировки и метод вариативного выполнения упражнений, то есть с варьированием скорости по заданной программе. Тренировочный эффект выполняемых в занятии скоростных нагрузок во многом зависит от режима чередования работы с отдыхом. Интервалы отдыха должны быть такой продолжительности, чтобы обеспечить относительно полное восстановление работоспособности. После выполнения скоростного упражнения может наблюдаться два типа протекания восстановительных процессов. Первый тип отмечается после нагрузки, вызвавшей состояние выраженного утомления, и характеризуется фазовыми изменениями работоспособности. Второй тип встречается после скоростной работы, прерванной до наступления утомления. В этом случае работоспособность после прекращения работы некоторое время превышает исходный уровень.

При повторном выполнении скоростных упражнений целесообразно использовать активный отдых, что обеспечивает поддержание возбудимости ЦНС на достаточно высоком уровне. Средствами активного отдыха служат упражнения относительно небольшой интенсивности. Так, при выполнении прыжковых упражнений интервалы отдыха между ними следует заполнять медленным бегом, а между сериями – упражнениями на растягивание. Если же в занятии применяется спринтерский бег, паузы между сериями можно заполнять короткими прыжками вперед-вверх с ноги на ногу на расстоянии 80-100 м,

высоко поднимая бедра и упруго ставя стопу на поверхность дорожки. Использование таких прыжков повышает способность мышц к реализации их эластических свойств в процессе последующего быстрого бега и тем самым обеспечивает создание наиболее благоприятных условий для предельного проявления скоростных способностей.

Важная роль в повышении скоростных способностей отводится бегу в гору и с горы. Применение первого упражнения способствует развитию силы ног, правильному подъему бедер и как следствие – увеличению длины шагов и скорости бега. Бег с горы обеспечивает повышение частоты шагов. При использовании приведенных упражнений крутизна подъема не должна превышать 3-4 град. В одном тренировочном занятии следует применять бег, как в гору, так и под гору. В целях предотвращения травм, особенно коленного сустава, в разминке и после использования бега в гору и под гору необходимо выполнить упражнения на гибкость и расслабление. Тренировочное занятие, включающее рассматриваемые средства развития скоростных способностей, следует заканчивать быстрым бегом на дорожке.

Скоростные способности повышаются также за счет применения различных прыжковых упражнений (прыжки в длину с места, в глубину с последующим отталкиванием, многоскоки на одной и двух ногах, многоскоки с ноги на ногу), которые способствуют увеличению длины и частоты шагов. Многоскоки следует выполнять как на ровной местности, так и в гору. Обязательным условием применения прыжковых упражнений является выполнение после них упражнений на гибкость и спринтерских пробежек.

В целях развития скоростных способностей бегуны применяют:

1. Бег на отрезках дистанции от 30 до 60 и 100 м со скоростью 90-100 % от максимальной. Применение отрезков дистанции 60-80 м способствует повышению скоростных способностей, а отрезков длины 100 м и более – одновременно и специальной выносливости. Придерживаться приведенных параметров

скоростных нагрузок следует при условии круглогодичного применения работы, направленной на развитие скоростных способностей.

2. Бег в гору (угол наклона от 3-4 до 7-8 град.) на отрезках дистанции 60-200 м со скоростью до 95 % от предельной в данных условиях. Использование коротких отрезков (60-80 м) приводит к повышению возможностей креатинфосфокиназного механизма энергообеспечения, силовых качеств и тем самым - к росту скоростных способностей. Бегунам на средние дистанции рекомендуется применять бег в гору со скоростью 95 %, а бегунам на длинные дистанции - 90 % от максимальной. При этом первым следует выполнять 2-3 серии из 5-6 забегов в каждом, тогда как вторым количество серий можно увеличить до 4. Продолжительность интервалов отдыха между отрезками должна составлять не более 60 с, между сериями - 4-5 мин. Паузы между сериями желательно заполнять медленным бегом.

Повышению скоростных способностей и одновременно гликолитических анаэробных возможностей, а следовательно, и специальной выносливости в целом, способствует и бег в гору на отрезках длиной 100-200 м со скоростью до 90 % от предельной. Продолжительность интервалов в данном случае составляет 2-3 мин., заполняются они медленным бегом с горы. Общий объем бега в занятии на таких отрезках может достигать у бегунов 2000 м.

3. Бег с горы под углом с крутизной наклона не более 2,5 град. Немало тренеров считает, что частота шагов является врожденным качеством и с трудом поддается изменению. Однако результаты исследований опровергают это мнение. Частота движения ног может быть изменена за счет использования различных вспомогательных тренировочных программ. Одним из средств тренировки, направленной на повышение частоты шагов, является бег с горы - под уклон. Увеличение же этого параметра техники бега приводит к увеличению скоростных возможностей спортсмена. Бег с горы проводится, как правило, на отрезках дистанции 60-150 м. Первая часть отрезка (25-35 м) пробегается вниз по склону горы,

а вторая – по ровной поверхности. Скорость бега на дистанции колеблется от 90 % на первом ее участке до 95-100 % на втором при условии сохранения контроля за правильной техникой бега. Продолжительность пауз отдыха между забегами может составлять 2-3 мин в зависимости от длины отрезков. Объем бега с горы в тренировочном занятии, направленном на развитие скоростных способностей, не должен превышать 600-800 м, поскольку при большом объеме спортсмен, во-первых, привыкает бежать в облегченных условиях, во-вторых, может получить травму в связи с увеличением нагрузки на коленный сустав при постановке ноги на опору.

4. Для развития способности к реализации эластических свойств мышц и накопления энергии упругой деформации следует использовать прыжки с ноги на ногу на отрезках 800-100 м с установкой на сильное отталкивание вверх-вперед с высоким подъемом бедра маховой ногой и упругой постановкой стопы на поверхность опоры. Длина каждого прыжка – не более 150 см. Быстрота движений – предельная. Упражнение целесообразно выполнять двумя сериями, не более 3-4 отрезков в каждой, отдых между отрезками может достигать 2-3 мин, между сериями – 5 мин. При определении числа упражнений следует исходить из подготовленности конкретного бегуна. После выполнения запланированного для данного занятия объема прыжков в гору необходимо выполнить 5-6 пробежек со скоростью не ниже 90 % от доступной на отрезках дистанции 100-150 м по дорожке или другой ровной местности. В одном тренировочном занятии целесообразно применять прыжки в гору для развития длины шага (силового компонента скоростных возможностей) и скоростной выносливости или для совершенствования способности к реализации эластических свойств мышц

5. Прыжки с ноги на ногу, прыжки в длину тройным с места, в глубину с последующим отталкиванием, скачки на одной ноге, прыжки на двух ногах, используемые для развития «взрывного» компонента скоростных возможностей бегунов.

ПИТАНИЕ ФУТБОЛИСТОВ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ УЧЕБНО-ТРЕНИРОВОЧНОГО СБОРА

Докл. – преп. Песоцкий С.Н.,
доц. Бурла А.М.

В настоящее время достижение высоких спортивных результатов в футболе невозможно без больших физических и нервно-психических нагрузок, которым подвергаются спортсмены во время тренировок и соревнований.

Для компенсации энергозатрат и активации анаболических процессов и процессов восстановления работоспособности спортсменов необходимо снабжение организма адекватным количеством энергии и незаменимых факторов питания.

Рекомендации по питанию футболистов должны основываться на экспериментальных исследованиях влияния физических нагрузок на некоторые показатели состояния регулирующих систем и обмена веществ в организме спортсменов. А также на изучение особенностей биохимических процессов при физических нагрузках.

Величины энергозатрат спортсменов являются крайне разнообразными и зависят, в основном от объема выполняемой тренировочной работы. Энергозатраты могут колебаться в очень больших пределах для одного и того же вида спорта в зависимости от собственного веса спортсмена. Поэтому энергозатраты целесообразно учитывать в каждом отдельном случае. В среднем футболисты-мужчины затрачивают в сутки от 4500 до 5500 Ккал, женщины – от 4000 до 5000 Ккал.

Для поддержания нормальной деятельности спортсмена необходимо поступление в организм пищевых веществ не только в соответствующих количествах, но и в оптимальных для усвоения соотношениях. При этом необходимо помнить, что вредна не только недостаточность отдельных незаменимых факторов питания, но и опасен и их избыток, включая многие аминокислоты, витамины и другие пищевые вещества.

Из чего же состоит наша пища и какую роль играют компоненты пищи в поддержании нормальной жизнедеятельности организма спортсмена?

Человеческий организм на 55-65 % состоит из воды. В организме взрослого человека с массой тела 65 кг содержится в среднем 40 литров воды. По мере старения количество воды в теле снижается.

Многие считают одной из причин старения организма понижение способности коллоидных веществ, особенно белков, связывать большое количество воды. Вода является основной средой, в которой протекают многочисленные химические реакции и физикохимические процессы, лежащие в основе жизни. Организм строго регулирует содержание воды в каждом органе и в каждой ткани. Постоянство внутренней среды организма, в том числе и определенное содержание воды – одно из главных условий нормальной жизнедеятельности.

Вода, отвечающая требованиям организма, в изобилии находится в овощах, фруктах и свежесжатых овощных и фруктовых соках. В овощах и плодах ее содержится 70-90 %. Много воды содержат огурцы, салат, томаты, кабачки, капуста, тыква, зеленый лук, спаржа и, конечно, арбузы и дыни. Как правило, прием сочных плодов и овощей насыщает нас самой лучшей водой, и нам вообще не хочется пить. Прекрасными характеристиками обладает талая вода.

Потребление воды, находящейся в свежесжатых соках, талой воды оказывает целебное и омолаживающее действие на организм. Именно такой водой лучше утолять жажду. Количество воды в пищевом рационе спортсменов должно составлять около 2-2,5 л, с учетом чая, молока, кофе, супов, а также воды, содержащейся в различных блюдах, фруктах и овощах.

В дни напряженных учебно-тренировочных сборов и соревнований повышается потребность в воде. Однако, следует помнить, что выпивая сразу большое количество жидкости, спортсмен не может утолить жажду и восстановить потерю воды, имевшую место во время физической нагрузки. Чувство

сухости во рту, обуславливающее жажду, объясняется, прежде всего торможением слюноотделения при выполнении интенсивной мышечной деятельности.

Минеральные воды целебны не составом растворенных в них веществ, а информацией, которую вода вобрала в себя, проходя сквозь толщу земли.

При организации и проведении учебно-тренировочного сбора по футболу распределение рациона в течении дня зависит от того на какое время суток приходится основная спортивная нагрузка. Если тренировочное занятие или соревнования проводится в дневное время (между завтраком и обедом), то завтрак спортсмена должен иметь преимущественно углеводную ориентацию, но быть достаточно калорийным (25-30 % общей калорийности суточного рациона), небольшим по объему и легко усвояемым. Не стоит включать в его состав продукты с высоким содержанием жиров и большим количеством клетчатки.

Физиологическое значение обеда состоит в восполнении многообразных затрат организма футболиста во время тренировочных занятий. Калорийность обеда должна составлять примерно 35 % суточной калорийности пищи. Калорийность ужина – 20-25 %. Ассортимент продуктов должен соответствовать восстановлению тканевых белков и пополнению в организме углеводов запасов. В ужин целесообразно включать творог и изделия из него, рыбные блюда, каши. Не следует употреблять продукты долго задерживающиеся в желудке.

После ужина (перед сном) рекомендуется стакан кефира или простокваши, которые являются дополнительным источником белков, способствующих ускорению процессов восстановления, также они улучшают пищеварение, содержащиеся в них микроорганизмы угнетают развитие болезнетворных и гнилостных микробов, обитающих в кишечнике.

Прием пищи необходимо приспособить к режиму тренировок так, чтобы от момента основного приема пищи до тренировки проходило не менее 1,5–2 часа.

Для обеспечения футболистов оптимальным питанием во время усиленных тренировок совершенно необходимым является разработка специализированных продуктов, блюд и рационов, которые в наибольшей степени отвечают особенностям потребностей организма спортсмена в пищевых веществах и энергии. Все продукты питания делят на 6 основных групп. Которые полезны при составлении меню и выборе продуктов и блюд в соответствии с потребностями спортсменов на сборе:

1. Молоко, сыры, кисломолочные продукты: творог, кефир, простокваша, йогурт.
2. Мясо, птица, рыба, яйца и продукты изготовленные из них.
3. Мука, хлебобулочные изделия, крупы, сахар, макароны, кондитерские изделия, картофель.
4. Жиры.
5. Овощи.
6. Фрукты и ягоды.

1 и 2 группы продуктов являются главными источниками полноценных животных белков. Они содержат оптимальный набор аминокислот и служат для построения и обновления основных структур тела.

Овощи и фрукты являются важнейшими поставщиками витаминов С, Р, некоторых группы В, минеральных солей, ряда микроэлементов. Весьма важным свойством овощей являются их способность значительно увеличивать секрецию пищеварительных соков и усиливать их ферментную активность. Мясные и рыбные блюда лучше усваиваются организмом если их употреблять с овощами.

В настоящее время считается установленным что, рациональное питание может быть достигнуто только при достаточном разнообразии продуктов и правильным их сочетании. Перечисленные 6 групп продуктов дополняют друг

друга, забезпечують організм необхідними матеріалами для побудови і оновлення структур людського тіла, забезпечують його нужним кількістю енергії, а також речовинами в регуляції фізіологічних процесів (вітамінами і мікроелементами).

Питання футболістів повинно бути різноманітним і забезпечувати організм всіма необхідними речовинами. Одностороннє харчування, надмірне використання м'яса, яєць і молока, себе не виправдовує більше того, - воно може послужити причиною порушення обміну речовин і перевантаженню організму певними продуктами обміну, ускладнюючими роботу печінки і нирок.

В раціон гравців повинні бути включені продукти всіх 6 груп, особливо молочні і м'ясні, які є носіями повноцінного білка. Рекомендовано включати в харчування в достатній кількості овочі і фрукти, які легко засвоюються, а також забезпечують організм вуглеводами, мінеральними речовинами і вітамінами.

Слід також пам'ятати про забезпечення організму необхідною кількістю поліненасичених жирних кислот.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ КОМБІНОВАНОЇ ДІЇ НА КІСТКОВУ СИСТЕМУ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ І СОЛЕЙ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ НА ТЛІ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ

Доп. – ст. викл. Шепелєв А.Є.

Вступ. Живий організм не можна розглядати як ізольовану систему, а тільки в єдності з навколишнім середовищем, із яким він перебуває в рівновазі. Для нього характерний так званий

стаціонарний стан, коли кожний орган зберігає сталим концентрації всіх речовин і має здатність до саморегулювання.

Особлива увага приділяється виявленню негативної дії радіаційного фактору на здоров'я молоді особливо після аварії на ЧАЕС.

Найважливішим чинником, що мобілізує організм і підтримує у ньому готовність до адаптивних перебудов, служить рухове навантаження. Їх обмеження в умовах забрудненого середовища протиречить біологічним традиціям організму, викликає його деградацію і погіршення здоров'я.

Під впливом занять спортом на забруднених територіях в кістках крім прогресивних змін, які збільшують їх міцність і надійність, можуть з'являтися остеопоротичні перетворення, остеопіти та інші процеси, характерні для перетренування організму.

Для в'яснення суттєвості цього поняття спеціалісти все частіше звертаються до даних морфологічних досліджень, результати котрих використовуються для рішення практичних завдань фізичного виховання та сучасного спорту.

Метою нашої роботи було вивчення лінійних розмірів та вмісту макро- та мікроелементів в кістках щурів після комбінованої дією малих доз іонізуючого випромінювання та солей важких металів на тлі навантажень динамічного характеру.

Матеріал і методи дослідження. В експерименті моделювались інтенсивні фізичні навантаження у тварин, які вживали солі важких металів та опромінювались малими дозами іонізуючого випромінювання. Дослідження проведено на 30 білих щурах- самцях 3-х місячного віку, для яких характерний нетривалий життєвий цикл при безперервному рості. Тренованих тварин двох експериментальних груп протягом місяця опромінювали на установці "Rocus" в загальній дозі 0,2 Гр Одночасно щурі отримували з питною водою солі цинку (0,5 мг/л), свинцю (0,1 мг/л) та хрому(0,1мг/л.) Друга група тварин, відрізнялися від першої зміненою дозою опромінювання-0,3Гр. Контрольна група тварин протягом місяця виконувала інтенсивні фізичні навантаження в третбані. Моделювання

динамічних фізичних навантажень здійснювали в третбані за методикою В.В. Алексєєва та В.І. Без'язичного(1969). Швидкість руху третбана складала 1,8 км/год. На атомному абсорбційному спектрофотометрі С-115 М за загальноприйнятою методикою визначали в довгих кістках кількість кальцію,натрію,магнію, міді, марганцю, цинку, свинцю.Їх остеометрія проводилась за W.Duerst.

Реакція клітин і тканин на радіактивне опромінення і вживання солей важких металів у людей і тварин однотипні, що дає можливість екстраполювати результати експериментальних досліджень.

Результати дослідження та їх обговорення.

Після місячних інтенсивних динамічних навантажень, іонізуючого випромінювання 0,2 Гр і вживанні важких металів, максимальна довжина довгих кісток зменшена, ширина проксимального і дистального їх епіфізів вужча, ширина середини діафіза і переднього-задні розміри їх також менше норми. А опромінення 0,3 Гр, призводить до подальшого зменшення темпів росту і формоутворення кісток скелета.

В кістках тварин, після тривалого експерименту та адаптаційних перетворень проходять певні зміни їх хімічного складу Вміст води значно перевищує норму, а загальна кількість мінеральних речовин знижена. Спостерігається значне зниження кальцію. Одночасно дуже різко підвищена кількість таких мікроелементів, як калій, натрій, цинк, хром, свинець. Зменшений вміст міді, марганцю, магнію. Демінералізація макро-елементами значно вища ніж у нетренованих тварин.

Таким чином, інтенсивні динамічні навантаження підсилюють негативний вплив на скелет негативних чинників зовнішнього середовища Сумщини. Вищезгадане диктує необхідність корекції та профілактики остеотоксичних перетворень.

К ВОПРОСУ МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ

Докл. – доц. Берест Ю.К.

С целью анализа мастерства преподавателей был проведен анализ занятий (на протяжении многих лет), а так же анкетирование.

Результаты исследований показали, что чаще всего в своей работе педагоги решают следующие задачи: 1) совершенствование общего физического развития студентов; 2) обеспечение интересной организации занятий; 3) формирование двигательных умений и навыков; 4) подготовка студентов к выполнению тестов по физическому воспитанию.

Управление учебной группой осуществляется на фоне взаимоотношений, складывающихся между преподавателем и студентами. Наиболее высоких достижений в работе добиваются те преподаватели, которые успешно сочетают требовательность к себе и студентам, осуществляют систематический контроль за выполнением заданий, постоянно используют методы поощрения и наказания.

Главной трудностью в управлении группой является поиск меры между строгостью и требовательностью с одной стороны и уважительным, лояльным отношением к студентам с другой. Нахождение оптимальной границы между этими противоречивыми компонентами педагогической деятельности позволяют установить оптимальный психологический климат в учебной группе.

Так или иначе, время от времени, как между преподавателем и студентами, так и между самими студентами могут возникать конфликтные взаимоотношения. В этих случаях от преподавателя требуется особая объективность и твердость в принятии решений и их реализации на практике. В таких видах спорта, как спортивные игры и единоборства в азарте спортивной борьбы под действиями соревновательных эмоций у студентов возникают психические состояния,

приводящие к жестоким, неэтичным поступкам, агрессивному поведению. Это требует проведения систематической работы, направленной на профилактику возможного проявления неэтичного поведения. В случае возникновения конфликтной ситуации необходимо остановить занятия, дать оценку случившегося в присутствии всех членов группы. Настоять на взаимном извинении участников конфликта. Положительные результаты дает способ, при котором участники конфликтажимают друг другу руки. В случае повторного нарушения дисциплины виновный удаляется с занятий с последующим наказанием в административном порядке.

Случается, что в период занятий сессии студенты уговаривают или просто требуют аттестовать их, хотя они или много пропустили занятий или не выполнили зачетные требования. В ряде случаев преподаватели допускают слабость и удовлетворяют просьбы студентов. Как правило, в таких случаях педагог расплачивается низкой посещаемостью студентов и плохой дисциплиной в группе в следующем семестре.

В большей мере интерес студентов к занятиям связан с личностью преподавателя. Влюбленность педагога в свое дело, разнообразные формы и методы работы, работы, использование различных стимулов, личный пример, частое использование соревновательного эффекта на физическое самочувствие, работоспособность, творческую и социальную активность, способствуют формированию стойкого интереса студентов к занятиям.

В повседневной работе преподавателя следует помнить о том, что конечной целью воспитания остается сам человек, единство его физических и духовных способностей.

С бесед преподавателей видно, что многие из них в процессе занятий целенаправленно пытаются развивать у студентов жизненно важные черты личности: трудолюбие, активность, патриотизм, самостоятельность, упорство, честность.

Обобщение результатов работы преподавателей показывают, что в большей степени средства физической культуры используются преподавателями для развития волевых и нравственных качеств, в меньшей степени для развития интеллектуальных качеств и идейных черт личности.

Эффективность реализации образовательных и воспитательных задач в условиях вузовского физического воспитания зависит от влияния двух видов факторов объективных и субъективных. К объективным относятся — условия занятий, например, состояние спортивных баз, а также формы организационной работы. К субъективным относятся — условия преподавания предмета, зависящие от отношения преподавателей к работе и их квалификация.

Изучение отношений преподавателей к профессиональной деятельности показало, что оно характеризуется двумя параметрами — степенью моральной и материальной удовлетворенности работой.

Педагогическая активность преподавателя тесно связана со степенью удовлетворенности избранной профессией. Средний показатель такой удовлетворенности составил 80%.

Если большинство преподавателей вполне удовлетворены избранной профессией, вполне удовлетворены избранной профессией, то значительно меньшее количество из них удовлетворены оплатой их труда. В этом случае недостаточная материальная удовлетворенность может проявляться в общем негативном отношении к работе.

В результате анализа собранного материала за многие годы было выявлено три стиля профессиональной деятельности преподавателя физического воспитания: 1) активно-творческий; 2) активно-деловой; 3) формальный.

Активно-творческий стиль работы, характеризуется глубокой преданностью своей профессии, влюбленностью в свое дело, высоким уровнем удовлетворенности работой, постоянным анализом результатов деятельности и систематическим ее совершенствованием.

Ответственно-деловой стиль отличает добросовестное, ответственное отношение к порученному разделу работы, высокая степень удовлетворенности своей работой, активное стремление к достижению высоких показателей и желание постоянно испытывать чувство исполненного долга.

Формальный стиль работы преподавателей с невысокой степенью удовлетворенности либо избранной профессией, либо занимаемой должностью или порученным разделом работы. У таких специалистов уровень притязаний не адекватен уровню реальных способностей. Такие преподаватели малоактивны в работе, малоинициативны, нередко безответственно относятся к выполнению служебных обязанностей. Они как правило, ограничивают свою деятельность минимумом производственных функций, равнодушны к результатам работы, скептически относятся к результатам достижений других преподавателей.

Необходимо отметить, что стиль работы преподавателя тесно связан с отношением студентов к занятиям.

Студентов, занимающихся у преподавателей, творчески относящихся к своей работе прежде всего отличает прочная мотивация к занятиям, действенность психологических установок на физическое совершенствование, повышенный уровень притязаний к различным аспектам физического совершенствования, системность и глубина ценностных ориентаций на физическую культуру. Это происходит за счет сплава профессиональной и общей культуры педагога. Такие преподаватели являются образцом для студентов во многих отношениях.

В работе со студентами преподавателю следует помнить, что представление о нем как образцовом преподавателе складывается прежде всего в связи со способностью к обучению, созданию на занятии положительной эмоциональной атмосферы и профессиональной эрудиции.

Реальных преподавателей по мнению студентов отличает прежде всего эрудиция в вопросах физической культуры и спорте, требовательностью, высоким уровнем спортивной

формы. К негативным сторонам работы преподавателей студенты относят недостаточно высокий уровень общей культуры, отсутствие индивидуального подхода и доброжелательности в обращении со студентами.

Эффективность решения воспитательных, оздоровительных, образовательных задач в процессе учебных занятий по физическому воспитанию в вузе во многом определяется тем, насколько хорошо студенты посещают занятия.

Анализ данных посещаемости студентов, за многие годы работы в Сумском государственном университете позволяет нам составить представление о характере пропусков учебных занятий по физическому воспитанию и разработать рекомендации по уменьшению их количества.

Опыт показал, что для этого необходимо:

1. В процессе каждого занятия осуществляется четкий контроль посещаемости, с обязательным выяснением и регистрацией причины пропусков студентами предыдущих занятий.
2. В конце каждого месяца, семестра, учебного года подводить итоги индивидуальной посещаемости и доводить их до сведения каждого студента.
3. Отмечать и поощрять студентов посещающих занятия и не оставлять без внимания тех, кто эти занятия посещал плохо.
4. Требовать от студентов отработки занятий, пропущенных без уважительной причины и по причинам личного характера.
5. В зачетно-экзаменационный период вместо индивидуальной формы отработки пропущенных занятий ввести организованные групповые занятия по ОФП, под руководством преподавателя.
6. Разработать и осуществлять в практике учебы и отдыха студенческой молодежи систему оздоровительных мероприятий, направленных на уменьшение числа простудных заболеваний.

ЗМІСТ

Кривопишина Е.А. САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ КАК УНИВЕРСАЛЬНА СПОСОБНОСТЬ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ	3
Денисенко П. ПОЗИТИВНИЙ ПОДКРЕПЛЯЮЩИЙ СТИМУЛ КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗИТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ	5
Белокур Е. ДЕПРЕССИЯ КАК ПСИХИЧЕСКОЕ РАССТРОЙСТВО	7
Гришина М. КРЕАТИВНАЯ ВИЗУАЛИЗАЦИЯ В ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ ПСИХОСОМАТИЧЕСКИМ БОЛЬНЫМ	10
Калантаенко Ю.И. ХАРАКТЕРИСТИКА СЕМЕЙНЫХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ И СИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА	12
Сёма Е. В. РАЗРЕШЕНИЕ КОНФЛИКТОВ МЕЖДУ СУПРУГАМИ	14
Сёма Е. В. АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ВЛИЯЮЩИХ НА ХАРАКТЕР СУПРУЖЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ	15
Гордиенко С.А. ЯЗЫК ТЕЛА. НЕВЕРБАЛЬНАЯ КОМУНИКАЦИЯ	17
Обозна О.В. ПСИХОЛОГІЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	22
Руденко В.А. СЕМЕЙНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЁНКА	24
Кубатко О. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	26
Бардакова А.А. ВЛИЯНИЕ СЕМЕЙНЫХ КРИЗИСОВ НА КОНФЛИКТНОСТЬ СУПРУЖЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ	28
Проданова Е. В. ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИГР В ТРАНЗАКТНОМ АНАЛИЗЕ Э.БЕРНА	31

Меркун І. СТУДЕНТСЬКИЙ РУХ СПРОТИВУ ЯК ФАКТОР КОНСОЛІДАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	34
Снитнікова О. ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ: ПОТРЕБА В НОВОМУ ФОРМАТІ СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	37
Курочкіна Є., Жмурко С., Мірошніченко В., Бондарєв Є ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ОЧИМА СТУДЕНТА: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2005 Р.	41
Бушман І.О. СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ДОСЛІДЖЕННІ ОСВІТИ	46
Швырков А.И. ПРОБЛЕМА ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ТРАНСФОРМАЦІИ	50
Солдатова О. ОСНОВНІ ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕЇ ПЛАТОНА	52
Мірошніченко В. ПОНЯТТЯ МІФУ У МІРЧІ ЕПАДЕ	54
Гудим О. ПРО ТЛУМАЧЕННЯ ФЕНОМЕНА МІФУ ОЛЕКСАНДРОМ ПОТЕБНЕЮ	58
Тимошенко Т.С. СИНЕРГЕТИКА З ПОГЛЯДУ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ТЕОРІЙ	62
Рибалка В. АРІСТОТЕЛЬ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ	64
Тесленко П. ГРИГОРІЙ САВИЧ СКОВОРОДА ТА СУЧАСТНІСТЬ	67
Овчарова Г.С. СИНЕРГЕТИКА ЯК ПАРАДИГМА НЕЛІНІЙНОСТІ	70
Толстун Ю.О. ПРОБЛЕМА ЖИТТЯ, СМЕРТІ ТА БЕЗСМЕРТЯ У ФІЛОСОФІЇ	72
Костіна М.В. ДІЯЛЬНІСТЬ ТА РЕЛІГІЙНО-ЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ Ф.СКОРИНИ	76
Шмаргун С.М. ФІЛОСОФСЬКА ТВОРЧІСТЬ ВОЛЬТЕРА	78

Батраченко Л.Ф. В.С.АЛЕКСАНДРОВ – УПОРЯДНИК І ВИДАВЕЦЬ АЛЬМАНАХУ "СКЛАДКА" (ДО 180 РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	81
Ставнича О.М. НЕОМІФОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО РОМАНУ :	
„МОСКОВІАДА” І „ПЕРВЕРЗІЯ” ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА	84
Яременко Л.М. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ. ЧУТКИ, ПЛІТКИ, НАКЛЕП ЯК ЗАСОБИ НЕКОРЕКТНОГО ВПЛИВУ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДЕЙ	88
Василенко В.А. ЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНА ЯК СИСТЕМНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ ОДИНИЦІ МОВИ	92
Голишева Є. СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН	97
Масло В. МІМІЧНИЙ ПОРТРЕТ ЛЮДИНИ У КОМУНІКАТИВНІЙ ПРАКТИЦІ	100
Беркаш І. СИМВОЛІЧНІ ОСНОВИ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ	103
Василенко М. ДЕЩО ПРО ПАРАДИГМУ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЮРИДИЧНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА	105
Гайдіна Ю.В. ТРАГІЧНИЙ ЛІТОПИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	108
Кльова М. ІВАН БАГРЯНИЙ – ПУБЛІЦИСТ	110
Ісіпчук Н. В. УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС В ОЦІНЦІ СУЧАСНИХ МОВОЗНАВЦІВ	111
Карпенко Ю. СВІДОМЕ Й НЕСВІДОМЕ АВТОРСТВО, ФАКТИ І ГІПОТЕЗИ	113
Попова С. МЕЖІ ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРО- ЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В ЖУРНАЛІСТИЦІ	114
Мазна І. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ	115

Сахненко О. ПОНЯТТЯ ПРО МОВНУ КАРТИНУ СВІТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	118
Сукачов І. І. ОГІЄНКО ПРО ЗНАЧЕННЯ МОВИ ДЛЯ НАРОДУ, ОКРЕМОЇ ОСОБИ, ПРО ЇЇ ОБОВ'ЯЗКИ ЩОДО РІДНОЇ МОВИ	119
Іщенко О.С. РИТМОМЕЛОДИКА ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК СУГЕСТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАМОВЛЯНЬ	120
Деменко Д. РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ	122
Киба В. СВОЄРІДНІСТЬ ЗАПОВНЕННЯ "БЛИХ ПЛЯМ" В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ	124
Грищенко О. СТАНОВЛЕННЯ ЕПІСТОЛЯРНОГО СТИЛЮ	125
Герман О. НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ІДЕОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	129
Пиріг І. ВЗАЄМОДІЯ ВЕРБАЛЬНИХ (СЛОВЕСНИХ) І НЕВЕРБАЛЬНИХ (ЗОБРАЖУВАЛЬНИХ) ТЕКСТІВ У ЖУРНАЛІСТИЦІ	131
Кривець О.В. РЕПРЕСОВАНА БУКВА Г	133
Грищук Л.М. ДІЄСЛІВНА СІНОНІМІКА ТВОРІВ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА	135
Сірик А.Є. РОЛЬ ГУМАНІЗАЦІЇ В КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	138
Марченко А.В., Бурла А.А. РАЗВИТИЕ СКОРОСТНЫХ И СИЛОВЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ПЛОВЦОВ	141
Марченко А.В., Бурла А.М., Котов В.Ф. ВОДНЫЕ ПРОЦЕДУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ОРГАНИЗМ ЧЕЛОВЕКА	150
Бурла А.М., Долгова Н.А., Черняк Н.В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФИЗИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ЗАНЯТИЙ СО СТУДЕНТАМИ В ЦЕЛЯХ ПРОФИЛАКТИКИ И ЛЕЧЕНИЯ ВАРИКОЗНОГО РАСШИРЕНИЯ ВЕН	155
Бурла А.М., Лысенко А.В. ПРОЯВЛЕНИЕ СКОРОСТНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ЧЕЛОВЕКА И МЕТОДИКА ИХ РАЗВИТИЯ	158

Песоцкий С.Н., Бурла А.М. ПИТАНИЕ ФУТБОЛИСТОВ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ УЧЕБНО-ТРЕНИРОВОЧНОГО СБОРА	167
Шепелев А.С. ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ КОМБІНОВАНОЇ ДІЇ НА КІСТКОВУ СИСТЕМУ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ І СОЛЕЙ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ НА ТЛІ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ	171
Берест Ю.К. К ВОПРОСУ МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ	174